

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. birželio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (pranešėja), Sigitos Rudenaitės (kolegijos pirmininkė) ir Antano Simiško, teismo posėdyje kasacinę rašytinio proceso tvarką įsirašinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“, trečiųjų asmenų akcinės bendrovės „Vertas Management“ (buvęs pavadinimas – akcinė bendrovė „ZIA valda“) ir uždarosios akcinės bendrovės „VA Reals“ (buvęs pavadinimas – akcinė bendrovė „VA Reals“) kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“ ieškinį atsakovams „Air Baltic Corporation A/S“ ir valstybinei akcinei bendrovei Tarptautiniam oro uostui „Ryga“, dalyvaujant tretiesiems asmenims, pareikštiems savarankiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, valstybės institucija, teikianti išvadą byloje, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, dėl nuostolių atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių konkurencijos teisės pažeidimus padarytos žalos atlyginimą bei Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 93 straipsnio 4 dalį, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti neteisėtai, prieštaraujančiais Europos bendrijos steigimo sutarties (toliau – EB sutartis) 81, 82 straipsniams (atitinkamai galiojančios Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 101 ir 102 straipsniai) atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir valstybinės akcinės bendrovės Tarptautinio oro uosto „Ryga“ (toliau – ir Rygos tarptautinis oro uostas) veiksmams dėl draudžiamo susitarimo ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi; solidariai iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto priteisti 199 830 000 Lt (57 874 768,30 Eur) turintės žalos atlyginimą.
- Paaikšino, kad BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ įsteigta 1991 m. rugsėjo 20 d., pagrindinė jos veikla buvo kelevių skraidinimas, krovininių ir pašto siuntų gabenimas reguliariaisiais ir užsakomaisiais reisais.
- Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ 2004 m. kovo mėnesį įėjo į Vilniaus tarptautinio oro uosto rinką su 10 savaitinių reguliariųjų skrydžių į Rygos tarptautinį oro uostą ir tu pačių metų rudenį padidino savo savaitinių reguliariųjų reisų iš Vilniaus tarptautinio oro uosto skaičių iki 67: atsirado 7 reguliarijieji savaitiniai reisai į Berlyną, 3 – į Dubliną, 6 – į Helsinkį, 6 – į Kopenhagą, 7 – į Londoną. Tuo pat metu minėtasis reisais atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pradėjo mažinti kelevių skraidinimo paslaugų kainas, todėl šias kainas buvo priversta mažinti ir ieškovė. 2005 m. rudenį atsakovas dar labiau – net iki 90 – padidino reguliariųjų reisų iš Vilniaus tarptautinio oro uosto skaičių: atsirado papildomi 4 savaitiniai reisai į Dubliną, papildomi 5 – į Helsinkį, papildomi 13 – į Kopenhagą, bei pasiūlė dar mažesnes kainas, dėl to ieškovė buvo išstumta iš atitinkamų skrydžių rinkų ir nebeskraidino kelevių kai kuriais iš minėtų maršrutų (nuo 2005 m. lapkričio – maršrutu Vilnius–Berlynas, nuo 2005 m. spalio – maršrutu Vilnius–Kopenhaga). 2006 m. pavasarį atsakovas dar daugiau – iki 108 – padidino savo reguliariųjų reisų iš Vilniaus tarptautinio oro uosto skaičių: atsirado papildomi 3 savaitiniai reisai į Kopenhagą bei 6 nauji papildomi savaitiniai reisai į Stokholmą; taip pat pasiūlė dar mažesnes kainas, dėl to ieškovė nuo 2006 m. spalio 29 d. buvo išstumta iš maršrutu Vilnius–Helsinkis rinkos, o nuo 2007 m. sausio 30 d. iki 2008 m. birželio mėnesio – ir iš maršrutu Vilnius–Stokholmas rinkos. Tuo pat metu, nuo 2004 m. iki 2007 m., kelevių skraidinimo paslaugų teikimo sąnaudos kilo dėl aviacinių degalų pabrangimo Vilniaus tarptautiniame oro uoste bei kitur: vidutiniškai nuo 1141 Lt (330,46 Eur) už toną 2004 m. iki 1622 Lt (469,76 Eur) už toną 2005 m. Tam, kad neprarastų kelevių dėl minėtų atsakovo veiksmų (siūlant papildomus reišus nurodytais maršrutais ir mažinant kainas) ir dėl to patyrusi nuostolių, ieškovė buvo priversta mažinti savo teikiamų kelevių skraidinimo paslaugų kainas.
- Nuo 2004 m. Rygos tarptautinis oro uostas taikė Latvijos Respublikos transporto ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. liepos 23 d. nutarime Nr. 3 nustatytus tarifus bei nuolaidas Rygos tarptautiniame oro uoste veikiančioms oro transporto bendrovėms, kurios naudojosi oro uosto teikiama mis lėktuvų nusileidimo ir pakilimo, stovėjimo aikštelės bei saugojimo paslaugoms. Remdamasis minėtu teisės aktu, atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas galėjo pasiūlyti vežėjui, valdančiam skrydžius iš Rygos tarptautinio oro uosto ir į jį, nuo 10 iki 80 procentų nuolaidą paslaugoms, priklausančiai nuo kelevių, pervežtų per Rygos tarptautinį oro uostą, skaičiaus.
- Latvijos konkurencijos priežiūros taryba 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 134 nustatė, kad per 2004 m. spalio 31 d. laikotarpį atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pervežė iš Rygos tarptautinio oro uosto daugiau kaip 374 tūkstančius kelevių ir jam buvo suteikta 80 procentų nuolaidą šio oro uosto teikiama mis paslaugoms. Latvijos konkurencijos priežiūros taryba atkreipė dėmesį į tai, kad per minėtą laikotarpį atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ ir kita oro transporto bendrovė („Ryanair“) kartu pervežė per 565 tūkstančius kelevių ir gavo atitinkamai 80 ir 60 procentų nuolaidas, sumokėdamos už suteiktas paslaugas atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui 1 843 000 Eur, o visos kitos oro transporto bendrovės, pervežusios šiek tiek daugiau kaip 321 tūkstantį kelevių, negavo nuolaidos arba gavo minimalią nuolaidą ir sumokėjo atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui 3 617 000 Eur, t. y. pervežusios daugiau nei pusę to, ką atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ ir kitas vežėjas pervežė kartu, sumokėjo už atsakovą ir kitą įmonę beveik dvigubai daugiau. Latvijos konkurencijos priežiūros taryba pažymėjo, kad oro transporto bendrovės, gausiančios nuolaidą ar gaunančios tik minimalias nuolaidas Rygos tarptautiniame oro uoste, susiduria su skirtingomis konkurencijos sąlygomis ir ilgesnis šių sąlygų taikymas gali tūti neigiamai paveikti kitų oro transporto bendrovių, valdančių konkuruojančius skrydžius, veiklą. Taryba taip pat konstatavo, kad šios sąlygos ir jų taikymas trūkdo oro transporto bendrovių konkurencingumui bei jų galimybes plėsti paslaugas, pasiūlyti naujų skrydžių kryptis ir efektyviai konkuruoti su oro transporto bendrovėms, gaunančioms iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto kelis kartus didesnes nuolaidas, t. y. ir su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“. Latvijos konkurencijos priežiūros taryba nusprendė pripažinti Rygos tarptautiniame oro uoste oro transporto bendrovėms taikytą nuolaidų sistemą pažeidžiančia EB sutarties 82 straipsnio c punktą, kuriuo draudžiama piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, ir įpareigoti atsakovą Rygos tarptautinį oro uostą nutraukti minėtų nuolaidų taikymą.
- Ieškovės manyimu, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ gauta nauda dėl nuolaidų taikymo, t. y. didesnės dalies kainos už Rygos tarptautiniame oro uoste teikiamas paslaugas nemokėjimas atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui, buvo naudojama neteisėtiems tikslams – atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ plėtrai Vilniaus tarptautiniame oro uoste finansuoti, o konkrečiai – finansuoti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kelevių skraidinimo paslaugų kainų mažinimui iki grobuoniškų kainų lygio tuose maršrutuose, kuriais skraidino ieškovė. Be to, žinant, kad nuolaidų sistema pripažinta neteisėta ir tai turėjo būti žinoma abiem atsakovams, jos taikymas nuo pat pradžių turi būti laikomas atsakovo neteisėtu susitarimu, kuriuo siekiama riboti ir kuris riboja konkurenciją tiek ir kurį riboja konkurenciją oro uostuose. Dėl minėtų neteisėtų veiksmų ir itin mažų atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ siūlomų kainų ieškovės skrydžiai iš Vilniaus tarptautinio oro uosto į Berlyną, Bruselį, Kopenhagą, Dubliną, Helsinkį, Londoną, Milaną, Paryžių, Stokholmą tapo nuostolingi, ieškovė buvo išstumta ar jos veikimas atitinkamo skrydžio rinkoje buvo suvaržytas, dėl to ji nebeskraidino kelevių kai kuriais iš minėtų maršrutų (nuo 2005 m. spalio mėnesio Vilnius–Kopenhaga, nuo 2005 m. lapkričio mėnesio Vilnius–Berlynas, nuo 2006 m. spalio 29 d. Vilnius–Helsinkis, nuo 2007 m. sausio 30 d. Vilnius–Stokholmas). Taigi dėl nesąžiningų ir neteisėtų atsakovo veiksmų ieškovė patyrė nuostolių, šių atlyginimą prašo priteisti iš atsakovo kaip kaltų asmenų.
- Ieškovė apibrėžė tokias savarankiškas atitinkamas kelevių pervežimų reguliariaisiais reisais iš taško į tašką rinkas: Vilnius–Berlynas–Vilnius (nuo 2005 m. spalio mėn. atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ neturi konkurentų); Vilnius–Bruselis–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“); Vilnius–Kopenhaga–Vilnius (nuo 2005 m. spalio mėn. atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ neturi konkurentų); Vilnius–Dublinas–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ kartu su „Aer Lingus“); Vilnius–Helsinkis–Vilnius (atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ kartu su „Finnair“); Vilnius–Londonas–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“); Vilnius–Milanas–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“); Vilnius–Paryžius–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“); Vilnius–Stokholmas–Vilnius (ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“); nuo 2007 m. sausio 30 d. iki 2008 m. birželio 16 d. atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ neturėjo konkurentų).
- Dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo nurodytais maršrutais ir draudžiamo atsakovo susitarimo ieškovė buvo priversta mažinti savo analogiškų paslaugų kainas, kad neprarastų visų klientų ir liktų rinkoje. Ieškovė prarado turėtą savo paslaugų rinkos dalį ir dėl to negavo pajamų, kurias galėtų gauti, jeigu nebūtų buvę atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo nurodytiems maršrutams ir draudžiamo atsakovo susitarimo. Ieškovės patirtų nuostolių (negautas pelnas) sudaro 199 830 000 Lt (57 874 768,30 Eur). Ieškovė neteisėti veiksmi (neveikimas) su ieškovės patirtas nuostolius yra susiję tiesioginiu priežastiniu ryšiu. Jei atsakovas būtų neteisėtai grobuoniškų kainų, ieškovė, kaip protingas ūkio subjektas, norėdamas išlikti atitinkamoje rinkoje, kurioje kaina yra viena esminių konkuruojamumo priemonių, nebūtų mažinusi atitinkamų maršrutų skrydžių kainų, ypač liktų degalų kainoms. Nesant draudžiamo atsakovo susitarimo, o kartu – ir nuolaidų taikymo „Air Baltic Corporation A/S“ už naudojamą atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas, atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų galėjęs finansuoti savo patiriamą (dėl grobuoniškos kainodaros) nuostolių, konkurduodamas su ieškovės Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, veikdamas kaip racionalus ūkio subjektas, siekiantis pelno ir vengiantis nuostolių, nesant jo ir atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto draudžiamo susitarimo, net nebūtų bandęs įeiti į Vilniaus tarptautinio oro uosto rinką, o jei būtų įejęs, nebūtų galėjęs konkuruoti su ieškovės Vilniaus tarptautiniame oro uoste nepraėjus veikti atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“, jo užimamas rinkos dalys atitinkamuose maršrutuose ir toliau būtų priklausiusios ieškovėi. Atsakovai, ilgą laiką užsiimančys komercine veikla skrydžių srityje, numatė ir (ar) turėjo ir galėjo numatyti, kad dėl jų veiksmų ieškovė patirs žalą, todėl egzistuoja ir teisinis priežastinis ryšys tarp atsakovo neteisėtų veiksmų bei ieškovės patirtos žalos.
- Treteeji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ parešė byloje savarankiškus reikalavimus ir prašė solidariai iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto priteisti 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur) turintės žalos atlyginimą.
- Nurodė, kad iš esmės palaiko visus ieškovės dėstomus argumentus, papildomai pažymėjo, kad, nagrinėjant civilinę bylą, paaiškėjo, jog minėti nesąžiningi ir neteisėti atsakovo veiksmi, bei kita ko, lėmė ir Lietuvos nacionalinio vežėjo 100 procentų akcijų paketo vertės sumažėjimą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus apygardos teismas 2016 m. sausio 27 d. sprendimu ieškovės ieškinį tenkino iš dalies; trečiųjų asmenų, pareikšiančių savarankiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ savarankiškus reikalavimus atmėtė; priteisė ieškovėi iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ 16 121 094 Eur nuostolių atlyginimą, 6 procentų dydžio metines procesines palikamas nuo priteistos 16 121 094 Eur sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos, t. y. 2008 m. rugsėjo 23 d., iki teismo sprendimo visiškų įvykdymo; priteisė ieškovėi lygionis dalinį iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto 37 339,49 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (8510,19 Eur teisinių išlaidų, 17 332,44 Eur išlaidų specialistui, 1765,63 Eur vertimo išlaidų ir 9731,23 Eur avansų už ekspertizę); priteisė atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui iš ieškovės 54 000 Eur bylinėjimosi (teisinių išlaidų) išlaidų atlyginimą, išmokant jį iš BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ administravimui skirtų lėšų; priteisė atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui lygionis dalinį iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ 6000 Eur bylinėjimosi (teisinės paslaugoms apmokėti) išlaidų atlyginimą; priteisė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ iš ieškovės 100 977,12 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (90 000 Eur teisinės paslaugoms apmokėti ir 10 977,12 Eur kitų išlaidų), išmokant jį iš BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ administravimui skirtų lėšų; priteisė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ lygionis dalinį iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ 11 694 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (10 000 Eur teisinės išlaidoms ir 1694 Eur kitų išlaidų).
- Teismas nurodė, kad nors atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ veiklą vykdyti Lietuvoje pradėjo nuo 2004 m. kovo mėn., tačiau ieškiny yra reikšiamas dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimų, taigi tokių pažeidimų konstatavimas atsakovams galėtų sukelti teisinių padarinių tik nuo 2004 m. gegužės 1 d., t. y. nuo tada, kai Lietuvos ir Latvijos Respublikos įstojo į Europos Sąjungą (toliau – ES) ir jų teritorijose veikiantiems ūkio subjektams tapo privalomos SESV nuostatos. Kita vertus, ieškovė, įrodinėdama žalos atsiradimą, ją sieja su nuolaidų pagaliu mokėsių Rygos tarptautiniame oro uoste tvarka suteikimu atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“, todėl teismas, sutikdamas su atsakovo argumentais, nusprendė, kad yra aktualus tik laikotarpis nuo 2004 m. lapkričio 22 d., kai įsigaliojo ir ėmė veikti Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos patvirtinta mokėsių Rygos tarptautiniame oro uoste tvarka.
- Teismas pažymėjo, kad bylos teismingumui nustatyti turi būti taikomos 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir įvykdymo (toliau – Reglamentas „Bruselis I“). Teismo vertinimu, jurisdikcijos klausimas šioje byloje jau išspręstas – Lietuvos apeliacinis teismas, 2008 m. gruodžio 31 d. įsirašinėjęs atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto atskirusius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 25 d. nutarties dalies dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjamoje byloje, pripažino, kad Lietuvos Respublikos teismai turi jurisdikciją nagrinėti kilusį ginčą pagal Reglamento „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 ir 5 punktus. Teismas, sprenddamas bylos priimtiniu klausimu, nustatė, kad taikytosios Reglamente „Bruselis I“ įtvirtintos specialiosios jurisdikcijos taisyklės, o būtent Reglamento „Bruselis I“ 5 straipsnio 5 dalis, kurioje įtvirtinta, kad valstybėje narėje gyvenamasis asmuo kitoje valstybėje narėje bylą dėl ginčo, susijusio su filialo, agentūros arba kitokio įmonės padalinio veikla, gali būti nagrinėjama vietoje, kurioje veikia tokių filialas, agentūra arba kitoks įmonės padalinys, teisme. Be to, teismas nustatė, kad nagrinėjama atveju gali būti taikoma ir Reglamento „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta taisyklė, kurią nustatoma, kad valstybėje narėje nuolat gyvenamasis asmuo kitoje valstybėje narėje bylą dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto gali būti iškelta vietoje, kurioje įvyko žalą sukėjęs įvykis ar jis gali įvykti, teisme. Ieškovė prašo priteisti žalos, patirtos dėl neteisėtų atsakovo veiksmų, atlyginimą, taigi ši situacija atitinka Reglamento „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 dalies sąlygas. Teismas taip pat akcentavo, kad byloje nėra kilęs ginčas dėl Latvijos Respublikos teisės aktu teisėtumo ir Latvijos Respublikos, kaip valstybės, padaryto teisės pažeidimo.
- Teismas nurodė, kad nors priimta 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir ES konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo (toliau – ir Žalos direktyva), iki šiol ji nėra perkelta į nacionalinę teisę, todėl jis, nustatydamas civilinės atsakomybės sąlygas ir vertindamas padarytos žalos dydį, vadovaujasi bendraisiais principais, įtvirtintais civilinėje teisėje, taip pat Europos Komisijos 2013 m. birželio 13 d. paskelbtu Komisijos komunikatu dėl žalos išskaičiavimo dėl žalos atlyginimo, susijusiose su SESV 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymu, ir praktiniu vadovu.
- Teismas, įvertinęs byloje surinktus įrodymus, taip pat patį ginčo šalų susiskoliusius teisinius santykius, konstatavo, jog atsakovai suuderintais veiksmais buvo sudarę numanomą draudžiamą susitarimą, kuris pasireiškė ir nuolaidų Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje taikymu atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“. Minėtas susitarimas tiek apribojo konkurenciją Rygos tarptautiniame oro uoste, tiek sudarė prielaidas nesąžiningai konkuruoti atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ Vilniaus tarptautiniame oro uoste ir pažeidė Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnį bei SESV 101 straipsnį. Tai, kad trietas atvejis yra numanomasis įmonių susitarimas, suderintas veiksmas, patvirtina ir aplinkybės, kad numanomą susitarimą sudarė du savarankiški komerciniai teisių santykių dalyviai, siekiantys pelno, ir šis susitarimas pasireiškė atitinkamų rinkų (maršrutų) perėmimu ir kelevių nukreipimu per tranzitinį Rygos tarptautinį oro uostą. Taigi atsakovai atliko neteisėtus veiksmus, šie lėmė žalos ieškovėi atsiradimą.

17. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškovei, praėjus nemažai laiko po pažeidimų padarymo, yra itin sudėtinga įrodyti atsakovo neteisėtus veiksmus, kurie yra latentinio pobūdžio, aplinkybę, kad atsakovai vengia teismui teikti įrodymus, nusprendė, kad Latvijos Respublikos konkurencijos taisybės 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. 134 gali ir turi būti vertinamas, nes jame buvo konstatuotas tam tikros gincijamo laikotarpio aktualios faktinės aplinkybės, susijusios su atsakovo veikla Rygos tarptautiniame oro uoste. Teismas akcentavo, kad atsakovai visų faktinių aplinkybių, kurias nustatė Latvijos konkurencijos priežiūros tarnyba, nepaneigė; Latvijos konkurencijos priežiūros tarnybos nutarimas buvo panaikintas ne dėl to, kad byla buvo išnagrinėta neteisėtai ar nutarimas būtų buvęs nepagrįstas, o sudarus taikos sutartį, kai atsakavas Rygos tarptautinio oro uosto nutraukė daromą pažeidimą. Nutarimą panaikinus ne reabilituojančiais pagrindais, teismui yra reikšmingos faktinės aplinkybės, kurios buvo nustatytos minėtame nutarime, ir jomis ieškovei turi teise remtis, siekdama įrodyti faktines aplinkybes byloje.
18. Teismas nusprendė, kad nuolaidų taikymui atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo suteikta galimybė nesąžiningai konkuruoti Rygos tarptautinio oro uosto ir Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinės rinkose (nepagrįstai mažinti kainas Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje vykdomų atitinkamų prekių rinkoje ir taip, nesąžiningai konkuruojant, išstumti konkurentę, t. y. ieškove, iš tam tikrų prekių rinkų), ir tai atitinka SESV 101 ir 102 straipsniuose nurodytus pažeidimus. Atsakovų veiksmams, įgyvendinti Rygos tarptautiniame oro uoste viešąją nuolaidų sistemą, gali būti laikomi susitarimu pagal tikslą, gali būti laikomi susitarimu pagal tikslą, kurio siekiama riboti konkurenciją ir kuris riboja konkurenciją tiek Rygos, tiek ir Vilniaus tarptautiniuose oro uostuose, o kartu ir susitarimu pagal padarinius, kai atsakavas, perėmęs atitinkamų maršrutų keleivius, nutraukė tiesioginius skrydžius ginčo maršrutais ir nukreipė juos tais pačiais maršrutais per Rygos tarptautinį oro uostą, t. y. jungiančios skrydžius.
19. Nebuvo ginčo, kad visu ginčo laikotarpiu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ buvo kontroliuojamas Latvijos valstybės, kuri turėjo 52,60 procento atsakovo akcijų (2009 m. liepę 47,20 procento atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ akcijų taip pat buvo parduota Latvijos valstybei). Tačiau nebuvo pagrindo pripažinti, kad Rygos tarptautinis oro uostas ir „Air Baltic Corporation A/S“ sudarė vieną ekonominę vienetą konkurencijos teisės prasme. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad Rygos tarptautinis oro uostas ir „Air Baltic Corporation A/S“ turėjo tuos pačius akcinius, savaime neleidžia jų vertinti kaip vieno ekonominio vieneto.
20. Nors atsakovai yra savarankiški, skirtingas funkcijas vykdydantys ūkio subjektai, atsižvelgiant į tai, kad jų akcininkai yra tie patys, kad atsakovai veikia toje pačioje geografinėje rinkoje, darytina išvada, kad abiejų savarankiškų ūkio subjektų interesas buvo bendras – pervežti kuo didesnę keleivių skaičių per Rygos tarptautinį oro uostą ir taip gauti akivaizdžią naudą. Pervežti keleivius per Rygos tarptautinį oro uostą skaičiaus didinimas ginčo laikotarpiu gali būti vertinamas kaip atsakovo sudarintas antikonkurencinis veiksmas, kurio tikslas – padidinti per Rygos tarptautinį oro uostą pervežamų keleivių skaičių. Šią aplinkybę iš dalies patvirtina Rygos tarptautinio oro uosto 2004 m. liepos 23 d. paskelbta informacija, kad iki 2006 m. bus siekiama padidinti per Rygos tarptautinį oro uostą pervežamų keleivių skaičių iki 6 mln., iki 2015 m. pasiekti 10 mln. keleivių, o iki 2025 m. – 30 mln. keleivių. Nors šios prognozės yra optimistiškos, tačiau jos patvirtina strategiją siekti didinti pervežamų keleivių skaičių. Taigi būtent atsižvelgiant į minėtą tikslą turi būti vertinami kiekvieno atsakovo veiksmas.
21. Nebuvo ginčo, kad atsakavas Rygos tarptautinio oro uosto teikiamoms paslaugoms taikė nuolaidas keleiviams pervežti bendrovėms. Taikytų nuolaidų sistemoms esmė – kad bendrovė, pervežanti kuo didesnę keleivių skaičių per oro uostą, gautų didesnes nuolaidas, t. y. mokėtų už paslaugas mažiau, vadinas, nuolaidos iš esmės yra naudingos tik didesnei keleivių skaičių per Rygos tarptautinį oro uostą pervežančioms bendrovėms. Latvijos konkurencijos priežiūros tarnybos atlikta tyrimas patvirtina, kad iš esmės didžiausias nuolaidų tarifas buvo taikomas tik dviem vežėjams, tarp kurių ir atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“. Taigi, išimtinai didelių, net 80 procentų nuolaidų teikiamas naudojantis gavyjaus atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“, kuris jau daugelį metų veikė skrydžiais iš Rygos tarptautinio oro uosto, turi daugiausia maršrutų ir turėjo didžiausią keleivių skaičių nuo nuolaidų taikymo pradžios. Sąžiningo elgesio atveju atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo atsiskaityti naudotis Rygos tarptautiniame oro uoste taikomomis paslaugomis ir neįprinti jų taikymo iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto, tačiau jis sutiko su atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlytomis nuolaidomis, nemokėdamas didžiosios dalies sumų už atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas paslaugas. Tokios atskaitos veiksmas negali būti laikomi sąžiningu elgesiu kitų Rygos tarptautiniame oro uoste konkuruojančių vežėjų atžvilgiu. Toks (nenumatomas) draudžiamas atsakovo susitarimas patenka į SESV 101 straipsnio reglamentavimo sritį, akivaizdžiai riboja konkurenciją. Atsakovų draudžiamas susitarimas pasiektas ir tuo, kad dėl nuolaidų, skirtingai kiti už tapčias atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto teikiamas paslaugas taikymo šios paslaugas gaunantys atsakovai „Air Baltic Corporation A/S“ buvo užtikrinta turima rinkos dalis Rygos tarptautiniame oro uoste (sukurtos dirbtinės klitytys naujiesiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką, o esamiems rinkos dalyviams – užimti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ turimą rinkos dalį). Be to, atsakovų numanomai susitarimu buvo sudarytos palankios sąlygos atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ išlėsti, sutauptomai nemokant atsakovui Rygos tarptautiniame oro uoste didžiosios dalies kainos už suteiktas paslaugas Rygos tarptautiniame oro uoste, galimai finansuoti savo plėtrą kitose geografinėse rinkose, nagrinėjant atvejį – Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taikant grobuonišką kano darą. Tačiau ieškovei nei Vilniaus tarptautiniame oro uoste, nei Rygos tarptautiniame oro uoste neturėjo išskirtinių sąlygų, o tai sukildė jai lygiavertiškai konkuruoti su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“. Aptariuos draudžiamas susitarimo įgyvendinimo susijusios sąlygos ir faktiniai atsakovo veiksmas bei elgesys rinkoje, teismo vertinimu, patvirtina, kad numanomam draudžiamam susitarimo turinys sukėlė neigiamą padarinių tiek Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje, tiek ir Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje (susitarimas pagal padarinius). Faktinės aplinkybės, pavyzdžiui, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžiais iš Rygos tarptautinio oro uosto yra brangesni nei skrydžiais iš pačios maršrutais iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, patvirtina, kad atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto deklarujamas tikslas nebuvo pagrindinis nuolaidų taikymo tikslas. Pagrindinį tikslą patvirtina padariniai rinkoje, kai draudžiamam susitarimu buvo sudaromos klitytys naujiesiems ir esamiems rinkos dalyviams laisvai konkuruoti, įeiti į rinką, perimti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ užimamas atitinkamų rinkų dalis, kartu ir prielaidos finansuoti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ teikiamų paslaugų kainų mažinimą kainųrinėse rinkose, o tai patenka į SESV 101 straipsnio reglamentavimo sritį.
22. SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta draudimo taisyklė netaikoma, kai nustatyti antikonkurenciniai padariniai yra nereikšmingi, t. y. neigiami padariniai turi būti apčiuopiami. Pagal Komisijos *de minimis* pranešimo 7 punkto b papunktį Europos Komisija vertina, kad įmonių susitarimai, darantys poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, neriboją konkurencijos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį žymiai, jei kiekvienos iš susitarimo šalių užimama rinkos dalis yra ne didesnė kaip 15 procentų, bet kurios šiuo susitarimu paveiktos atitinkamos rinkos, kai susitarimą sudaro įmonės, kurios nėra realios ar potencialios konkurentės, bet kurioje iš šių rinkų. Teismas nusprendė, kad atsakovų draudžiamas susitarimas patenka į šio aiškinimo apibrėžtį, nes atsakovai nėra konkurentai, atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ turi didesnę kaip 40 procentų Rygos tarptautinio oro uosto geografinės rinkos dalį, o atsakavas Rygos tarptautinio oro uostas turi dominuojančią padėtį ir 100 procentų lėktuvų nusileidimo ir pakilimo, stovėjimo aikštės, lėktuvų įlaipinimo, išlaipinimo, saugojimo paslaugų rinkos Rygos tarptautiniame oro uoste, taigi atsakovų dalis savarankiškuose sektoriuose viršija Komisijos *de minimis* pranešime nustatytus dydžius, todėl atsakovų draudžiamam susitarimui netaikoma bendroji išimtis. Teismas pažymėjo, kad vertinant, ar yra tikimybė, jog susitarimas gali sukelti tikėtinius antikonkurencinius padarinius, būtina atsižvelgti į galimus padarinius. Kadangi nustatyta, kad abu atsakovai turi dominuojančią padėtį atitinkamose rinkose, teismas padarė išvadą, jog egzistuoja reikiamas rinkos galios mastas, kad būtų nustatytas pažeidimas pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį. Jei nebūtų buvę numanomam draudžiamam susitarimui, nebūtų buvusi susipratinimo atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ padėtis Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje ir sukurtos dirbtinės klitytys naujiesiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką, kartu visiems rinkos dalyviams būtų buvusios lygiavertės sąlygos konkuruoti dėl šios rinkos vartotojų, o vartotojams būtų pasiūlytos palankesnės sąlygos naudotis vežėjų paslaugomis, įskaitant ir galimą kainų mažinimą, didesni maršrutų pasirinkimą, geresnę skrydžių paslaugų kokybę. Atitinkamai atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ būtų buvęs priverstas konkuruoti lygiavertėmis su kitais rinkos dalyviais sąlygomis, dėl to jo užimamą atitinkamų rinkų dalis būtų sumažėjusi. Kita vertus, nesant numanomam draudžiamam susitarimui, nebūtų buvusios sudarytos palankios sąlygos išlėsti, sutauptomai nemokant didžiosios dalies mokėsių atsakovui Rygos tarptautiniame oro uoste už suteiktas paslaugas, atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ finansuoti lėktuvų parko didinimą, taip pat plėtrą Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taikant itin mažas kainas. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo (toliau – ESTT) praktiką SESV 101 straipsnio 1 dalyje nustatytam draudimui taikyti pakanka vien prielaidų, kad susitarimas turi antikonkurencinių padarinių rinkoje. Šiuo atveju neigiami padariniai pagal tikslą ir padarinius Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje yra realūs ir akivaizdūs, o Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje pagal tikslą – numanomai, pagal padarinius – realūs.
23. Teismo vertinimu, atsakovai dominuoja Rygos tarptautiniame oro uoste, atitinkamose savo paslaugų rinkose, todėl atsakovo konkurenciją ribojantis susitarimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Dr. C. V. (C. V.) ataskaitoje atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ elgesys vertinamas kaip antikonkurencinės strategijos įrodymas. Aplinkybė, kad ieškovei nutraukus skrydžius, atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nedelsdamas nutraukė tiesioginius ir pakaitė tapachius skrydžius jungiančiais skrydžiais per Rygą, patvirtina, kad tokio rezultatai jam pavyko pasiekti tik naudojantis atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto paslaugomis. Teismas sutiko su ieškovės nurodomomis argumentais, kad atsakovų veiksmas reikšia vertinti ne atskirai konkrečias metais, konkrečią mėnesių ar kiekvienoje prekybos ar geografinėje rinkoje, o kaip visumą, nustatant, ar tokie veiksmas patvirtina antikonkurencinės strategijos buvimą ir įgyvendinimą. Tai, kad tam tikrais atvejais atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo skrydžius maršrutu Vilniuje vykdyti dar kurį laiką po ieškovės išstūmimo, arba tai, kad „Air Baltic Corporation A/S“, vos tik pašalinus ieškovei iš rinkos, iš pradžių kitiems nors maršrutu nutraukė, o po kurio laiko atnaujino, nepaneigia bendros išvados dėl išstūmimo strategijos buvimą ir įgyvendinimo.
24. Siekiant nustatyti, ar ieškovės nurodyti atsakovo veiksmas pažeidė Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio ir (ar) SESV 102 straipsnio bei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir (ar) SESV 101 straipsnio reikalavimus, taip pat būtina apibrėžti atitinkamą rinką. Atitinkama rinką apibrėžiantis vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1, 3 ir 12 dalimis, taip pat Konkurencijos taisybės paaiškinimas dėl atitinkamos rinkos apibrėžties, patvirtintais Konkurencijos taisybės 2000 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. 17, kurie suderinti su Europos Komisijos pranešimu dėl atitinkamos rinkos apibrėžties Europos bendrosios konkurencijos teisės taisyklės (97/C 372/03). Atitinkama rinką yra suprantama kaip tam tikros prekybos rinką tam tikroje geografinėje teritorijoje. Teismo vertinimu, net ir tuo atveju, jei netiesioginių skrydžių kaina ir būtų mažesnė už tiesioginių skrydžių šios pačios aptariamais maršrutais kaina, tik labai maži kelionės trukmės neįtariau keleivių nuspręsti tiesioginį skrydį pakaiti netiesioginiu skrydžiu dėl tiesioginio skrydžio kainos padidėjimo, todėl nagrinėjant oro uostų maršrutų prekybos rinkos neapima netiesioginių skrydžių šios pačios maršrutais paslaugų. Spręsdamas, ar keleivių pervežimo oro transportu paslaugas galima pakeisti kitu transporto panašumais, teismas pažymėjo, kad tiesioginių lėktuvu reisų greičiausiai pasiekiamas kelionės tikslas ir bendra kelionės trukmė yra akivaizdžiai trumpiausia, todėl kitos transporto rūšys negali būti laikomos pakeičiančiomis tiesioginius skrydžius ir sudaro atskiras prekių rinkas.
25. Byloje nebuvo duomenų, pagrindžiančių oro uostą, kad keleiviai nesirinkytų skrydžių iš Kauno tarptautinio oro uosto būtent dėl šio oro uosto turėtos infrastruktūros ir techninių ypatybių ar dėl to, kad iš Kauno skrydžiai buvo vykdomi pigomis oro linijomis ir į antrealius oro uostus, kaip įrodinėja ieškove. Tačiau N. K. P. ir A. V.-V. pateiktoje analizėje nurodoma, kad Kauno ir Vilniaus tarptautiniai oro uostai tam tikrais atvejais gali būti pakeičiami, nes nuvykimo į Kauno tarptautinį oro uostą laikas yra trumpesnis nei skrydžio į Londoną ir Dubliną laikas. Be to, oro uostuose viešąjį skrydžių bendrovės abu uostus laiko pakeičiamais, oro uostai patys lygina veiklos rezultatus, keleiviai iš Kauno renkasi skrydžius iš Vilniaus, o vilniečiai – iš Kauno tarptautinio oro uosto. Tokios pozicijos laikosi ir Europos Komisija.
26. Teismas konstatavo, kad ieškovei nevėsiškai tiksliai apibrėžti atitinkamas rinkas, o būtent – ieškovei dubliu nurodė, kad skrydžiais iš Kauno tarptautinio oro uosto nepatenka į tą pačią tiesioginių skrydžių iš (i) Londono ir iš (i) Dublino rinką, kaip ir skrydžiais iš Vilniaus tarptautinio oro uosto. Teigdamas, kad nurodyti oro uostai yra neva nepakeičiami, ieškovei nepagrįstai remiasi 1995 m. birželio 28 d. Europos Komisijos sprendimu, nes pagal faktinius duomenis atstumas tarp Vilniaus ir Kauno sudaro apie 100 km, daugiau nei 100 km atstumu taisyklė taikoma tuo atveju, jei skrydžių trukmė nevirsija 2 valandų, tačiau skrydžių iš (i) Londono ir iš (i) Dublino trukmė yra apie 3–3,5 val. Be to, Europos Komisija naujausioje praktikoje (*Ryanair ir Aer Lingus* byloje) pažymėjo, kad dėl kiekvieno nagrinėjamo oro uosto ypatumų bei kitų įrodymų traukos zona iš tikrųjų gali būti net ir didesnė nei 100 km. Ieškovei nepagrįstai lygina visais skrydžiais pervežtų keleivių per Kauno tarptautinį oro uostą skaičiaus pokytį 2009 m. su 2007 m. (o ne su 2008 m.). Kaip teisingai nurodo atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“, ieškovei turėjo lyginti ne bendrą visais skrydžiais pervežtų keleivių skaičiaus pokytį, o keleivių atskiras maršrutais iš (i) Londono ir iš (i) Dublino skaičiaus pokytį 2009 m. su 2008 m.
27. Maršrutu Kaunas–Londonas–Kaunas 2007 m. buvo pervežtas 164 361 keleivis, Londonas – 185 372 keleiviai, 2009 m. – 219 819 keleivių, o 2010 m. – 275 984 keleiviai, t. y. keleivių skaičius nuolat augo, 2009 m. keleivių skaičiaus augimas buvo net didesnis nei 2008 m., palyginti su 2007 m. (atitinkamai 13 procentų augimas 2008 m., palyginti su 2007 m., ir 19 procentų augimas 2009 m., palyginti su 2008 m.), nepaisant bendro aviacijos verslo nuosmukio 2009 m. Taigi keleivių, pervežtų per Kauno tarptautinį oro uostą atitinkamais maršrutais, skaičiaus nuolat augo ir viršijo keleivių, pervežtų per Vilniaus tarptautinį oro uostą, skaičių 2006–2008 m.
28. Ieškovei, nurodydama, kad nebuvo didelio keleivių skaičiaus iš Kauno tarptautinio oro uosto augimo, neįvertina fakto, kad bendras skrydžių ir pervežtų keleivių skaičius tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos ir pasaulio valstybėse 2009 m., palyginti su 2007–2008 m., labai sumažėjo. Lietuvoje bendras oro transporto bendrovų pervežtų keleivių skaičius sumažėjo nuo 2,5 mln. iki 1,8 mln. keleivių. Kaip nurodė 2009 m. Susisiekimo ministerijos veiklos ataskaitoje, ekspertų vertinimu, apie 20 procentų nurodyto keleivių skaičiaus sumažėjimo nulėmė bendras ekonomikos nuosmukis ir pasaulinės oro transporto rinkos situacija, taip pat įtakos turėjo sumažėjusi paslauga iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, todėl net ir esant nurodytam tiek pasauliniam, tiek Lietuvos aviacijos ir bendram ekonomikos nuosmukiui kontekstui, pervežtų keleivių Kauno tarptautiniame oro uoste skaičius 2009 m. ir toliau augo net 11,5 procentu. Tai patvirtina, kad atitinkami skrydžiai iš Vilniaus ir Kauno tarptautinių oro uostų buvo pakeičiami ir sudarė atitinkamą rinką. Kita vertus, minėtų maršrutų keleiviai yra jautrūs ne kelionės trukmei, bet pirmiausia kainai, todėl labai tikėtina, kad dėl žemesnės bilietų kainos jie būtų pasirinkę mažiau patrauklų paslaugų pasrme Kauno tarptautinį oro uostą. Tačiau tai pasakytina už abu minėtus du maršrutus, bet ne Vilniaus ir Kauno tarptautinių oro uostų pakeičiamumą ginčo laikotarpiu apskritai. Teismas sutiko su atsakovo argumentais, kad ieškovei netinkamai apibrėžti atitinkamas rinkas maršrutais iš (i) Londono ir iš (i) Dublino, neįtraukdama į jas savo ir atsakovo konkurentų, vykdančių skrydžius iš Kauno tarptautinio oro uosto (visų pirma „Ryanair“). Todėl atsakovo rinkos dalys nurodytuose maršrutuose buvo netinkamai apskaičiuotos ir nurodytos (t. y. 65–85 procentais).
29. Teismas rėmėsi atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ paaiškinimais pateikti 2004–2008 m. atskirų rinkų (maršrutų) dalių apskaičiavimu ir konstatavo, kad maršrutu Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nuo 2005 m. akivaizdžiai užėmė dominuojančią padėtį ir galėjo daryti vienpusę lemiamą įtaką konkurencijai; maršrutu Vilnius–Bruselis–Vilnius rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nuo 2007 m. užėmė dominuojančią padėtį, tačiau jo dalis buvo panaši kaip ir ieškovės – jis negalėjo daryti vienpusės lemiamos įtakos konkurencijai; maršrutu Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nuo 2005 m. akivaizdžiai užėmė dominuojančią padėtį ir galėjo daryti vienpusę lemiamą įtaką konkurencijai; maršrutu Vilnius (Kaunas)–Dublinas–Vilnius (Kaunas) rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ 2004–2006 m. akivaizdžiai užėmė dominuojančią padėtį ir galėjo daryti vienpusę lemiamą įtaką konkurencijai; maršrutu Vilnius–Helsinkis–Vilnius rinkoje atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dalis buvo panaši kaip ir ieškovės – atsakavas negalėjo daryti vienpusės lemiamos įtakos konkurencijai; maršrutu Vilnius–Milanas–Vilnius rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nuo 2007 m. dominavo; maršrutu Vilnius–Paryžius–Vilnius rinkoje atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas nebuvo nustatytas; maršrutu Vilnius (Kaunas)–Stokholmas–Vilnius (Kaunas) rinkoje atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ nuo 2007 m. akivaizdžiai užėmė dominuojančią padėtį ir galėjo daryti vienpusę lemiamą įtaką konkurencijai.
30. Faktiniai duomenys patvirtino, kad atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė didesnę nei 40 procentų rinkos dalį atsižvelgiant maršrutų rinkose atitinkamais laikotarpiais, išskyrus maršrutus Vilnius–Helsinkis–Vilnius, Vilnius–Paryžius–Vilnius ir Vilnius (Kaunas)–Londonas–Vilnius (Kaunas), kuriuose turėjo apylyges rinkos dalis kartu su ieškove. Teismas pažymėjo, kad nors aplinkybė, jog atsakavas užėmė daugiau nei 40 procentų atitinkamų rinkų, savaime nesudaro pagrindo preziumuoti, kad atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ atitinkamose rinkose dominavo, tačiau tai nepašalina galimybės įrodyti atsakovo dominavimą pagal kitus kriterijus – kiti byloje surinkti įrodymai patvirtino, kad minėtos prekių rinkose atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ dominavo ir galėjo daryti lemiamą įtaką konkurencijai.
31. Teismas nusprendė, kad ieškovei įrodė, jog atsakavas „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi. Vos tik įėjęs į ginčo dalykų esančių maršrutų rinkas, atsakavas pradėjo taikyti mažesnes nei ieškovei bilietų kainas, kurios buvo nuostolingos pačiam atsakovui, t. y. gali būti vertinamas kaip veiklos sąnaudų, žemesnės nei savikaina. Atsakavas vengė pateikti ekspertizės tiesioginius įrodymus, pagrindžiančius kiekvieno iš ginčo maršrutų veiklos sąnaudas, todėl teismas nusprendė, kad taip akivaizdžiai buvo apribota ieškovės galimybė įrodyti atsakovo neteisėtus veiksmus, o būtent grobuoniškos kano daros taikymą. Šią aplinkybę patvirtino ekspertizės išvados, kuriose nurodoma, kad kyla abejonų dėl atsakovo pateiktų duomenų apie sąnaudas ir savikainą patikimumą, nes dalis atsakovo Vilniaus filialų skrydžių sąvokiam sąnaudų paskirsta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ sąnaudoms. Tai patvirtina, kad dalis atsakovo Vilniuje vykdytų skrydžių sąnaudų yra paskirsta atsakovo skrydžiams ne iš Vilniaus, o atskirai. Ekspertizės atlikimo metu nustatyta, kad atsakovo vidutinė metinė savikaina vienam keleiviui yra gerokai mažesnė nei ieškovės, vidutinių metinių ieškovės ir atsakovo savikainų skirtumai svyruoja nuo 7 iki 59 procentų. Atsakovo pateikti duomenys, kad skrydžiai ginčo maršrutais iš Vilniaus ir į jį, nepaisant mažų kainų, buvo pelningi, vertinami kritiškai, nes atsakovo įrodymais pagrindžiamas jo finansinis skurtas, sąnaudas, pelną, teismui teikė selektyviai, fragmentiškai, atsietai nuo visumos, o tai apskundžia galimybę tiksliai šūti susiklosčius situacijai. Atsižvelgdamas į tai, teismas padarė išvadą, kad siekdama įrodyti grobuoniškos kano daros taikymą, ieškovei turėjo teise remtis savo sąnaudų struktūra ir apskaičiavimu (naudoti tokią metodiką leidžia ir Europos Komisija). Nors atsakovas teigė, kad jis ir ieškove negali būti laikomi efektyviais konkurentais, teismo paskirtos ekspertizės išvadoje nurodoma, kad ieškovei gali būti vertinama kaip efektyviai atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ konkurentė. Teismo ekspertizė buvo pateikiusi ieškovės ir netiesioginės sąnaudų duomenis, kadangi bendrųjų vidutinių sąnaudų apskaičiavimas ir sąnaudų paskirstymas skrydžiui, ekspertizėje detalizuotas tapachius ieškovės ir atsakovės tiesioginės (kantamosios ir pastoviosios) ir netiesioginės sąnaudų grupės bei sąnaudas, kurios sudaro didžiąją dalį sąnaudų, ir jos palyginimas. Taigi, remiantis ieškovės pateiktis duomenimis, buvo taikytas efektyvus konkurento testas, naudojant ieškovei, kaip efektyvus konkurentas, ekonominis duomenis. Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į Europos Komisijos komunikato šaškinimus, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių iš Vilniaus ir į jį pelningumas vertinamas naudojantis ieškovės duomenimis apie atitinkamų ginčo maršrutų sąnaudas.
32. Remiantis ekspertizės akto duomenimis, atsakavas į Vilniaus (Kauno) geografinę rinką vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius–Berlynas–Vilnius 2004 m. įžengė pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 282 Lt (81,67 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal ieškovės pateiktus duomenis vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas duosudarė (duomenys neskelbtini). Net pagal atsakovo pateiktus duomenis vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas duosudarė (duomenys neskelbtini), o tai viršija vidutinę bilietų pardavimo kainą. Atitinkamai 2005 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 355 Lt (102,82 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal ieškovės pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo – (duomenys neskelbtini). 2006 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 383 Lt (110,92 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal atsakovo pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini). 2007 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 264 Lt (76,46 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal atsakovo pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini). 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 255 Lt (73,85 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal atsakovo pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini).
33. Atsakovas 2007 m. įžengė į rinką vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius–Bruselis–Vilnius, pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 341 Lt (98,76 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal ieškovės pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini). Net pagal atsakovo pateiktus duomenis vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas duosudarė (duomenys neskelbtini), o tai viršija vidutinę bilietų pardavimo kainą. Atitinkamai 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 327 Lt (94,71 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal ieškovės pateiktus duomenis duosudarė (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo – (duomenys neskelbtini).
34. Atsakovas vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius–Kopenhaga–Vilnius į rinką įžengė 2004 m., pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 307 Lt (88,91 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršrutu sąnaudas pagal ieškovės

pateikiamas duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). Net pagal atsakovo pateikiamus duomenis vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos sudarė (duomenys neskelbtini), o tai viršija vidutinę bilietų pardavimo kainą. Atitinkamai 2005 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 397,10 Lt (115 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo – (duomenys neskelbtini). 2006 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 417 Lt (120,77 Eur), vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal atsakovo pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). 2007 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 421 Lt (121,93 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal atsakovo pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 424 Lt (122,80 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal atsakovo pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini).

35. Atsakovas vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius (Kauņas)–Berlynas–Vilnius (Kauņas) žengė į rinką 2004 m., pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 403 Lt (116,72 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). 2005 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 437 Lt (126,56 Eur), tačiau vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), o pagal atsakovo – (duomenys neskelbtini). 2006 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 436 Lt (126,27 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis – (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo pateikiamus duomenis – (duomenys neskelbtini). 2007 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 423 Lt (122,51 Eur), vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), o pagal atsakovo duomenis – (duomenys neskelbtini). 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 339 Lt (98,18 Eur), vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), o pagal atsakovo duomenis – (duomenys neskelbtini).
36. Atsakovas vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius–Milanas–Vilnius žengė į rinką 2007 m., pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 339 Lt (98,18 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). Pagal atsakovo pateikiamus duomenis vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos sudarė (duomenys neskelbtini). 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 340 Lt (98,47 Eur), vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), o pagal atsakovo duomenis – (duomenys neskelbtini).
37. Atsakovas vykdyti skrydžių maršrutu Vilnius–Stokholmas–Vilnius žengė į rinką 2006 m., pasiūlydamas vidutinę bilietų pardavimo kainą – 509 Lt (147,42 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini). Pagal atsakovo pateikiamus duomenis vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos sudarė (duomenys neskelbtini). 2007 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 501 Lt (145,10 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo duomenis – (duomenys neskelbtini). 2008 m. vidutinė atsakovo bilietų pardavimo kaina buvo 519 Lt (150,31 Eur), o vidutinės bendrosios šio maršruto sąnaudos pagal iškėsvės pateikiamus duomenis sudarė (duomenys neskelbtini), pagal atsakovo duomenis – (duomenys neskelbtini).
38. Teismas atskirai analizuojant Vilnius–Londonas–Vilnius, Vilnius–Helsinkis–Vilnius ir Vilnius–Paryžius–Vilnius maršrutų, nurodydamas, kad šiuose maršrutuose nebuvo nustatytas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas, ir kartu sprendžiamas, kad šiose prekių rinkose iškėsvė žalos negalėjo patirti.
39. Teismas pažymėjo, kad iškėsvė, siekdamą įrodyti atsakovo grobuoniškos kainodaros taikymą, pateikė teismui C. V. vertinimą, kuriame nustatyta, kad 22 iš 32 skrydžių 68,20 procento laikotarpį atsakovo kainodara buvo žemesnė nei reikiamos sąnaudos. Net remiantis paties atsakovo pateiktos bendrovės „Ernst & Young Baltic SIA“ ataskaitos duomenimis, kurie pagrįsti atsakovo duomenimis (juos teismas vertino kaip nepatikimus), net apie 50 procentų visų laikotarpį atsakovo kainodara buvo žemesnė nei sąnaudos (pvz., Briuselis, Helsinkio ar Milano maršrutai). Teismas konstatavo, kad minėtos prekės rinkos (maršrutuose) atsakovas veikė nuostolingai, t. y. jo pajamos nepadengė sąnaudų, ir tai gali būti pripažįstama grobuoniška kainodara. Aplinkybė, kad, taikydamas grobuonišką kainodarą, atsakovas susiekė nesažiningai konkuruodamas permiti iškėsvės keleivius ginco maršrutuose, o vėliau juos nukreipė per Rygos tarpautinį oro uostą, patvirtina tai, kad, iškėsvė nutraukus skrydžius atitinkamais maršrutais, atsakovas nustatavo vykdyti tiesioginius skrydžius iš Vilniaus ir į jį ir skraidindavo keleivius jungtiniais taisyklėmis tranzitu per Rygos tarpautinį oro uostą.
40. Atsakovo pateiktose ataskaitose specialistai išreiškė nuomonę, kad byloje turėtų būti taikomas C1 pelinegumo maršos testas, tačiau teismas nusprendė, kad C1 pelinegumo maršos testas neturėtų būti taikomas, pažymėdamas, kad tiek ESTT praktika, tiek Konkurencijos tarybos įsada nurodo aiškų testą, kuriuo vadovaujantis vertinama, ar kainodara yra grobuoniška. Vadovaujantis šiuo testu, atsakovo sąnaudos atitinkamais konkurencijos su iškėsvė laikotarpiais turi būti lyginamos su atsakovo vidutinėmis kintamomis ir vidutinėmis bendrosiomis sąnaudomis bei vertinama, ar įrodyta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarpautinio oro uosto strategija išstumti iškėsvę iš atitinkamų Vilniaus (Kauņas) skrydžių rinkų. Teismas nurodė, kad kainos, kurios yra mažesnės nei vidutinės bendrosios sąnaudos, gali būti laikomos grobuoniškomis ir tikio subjektas gali būti pripažintas piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi, jeigu įrodoma, kad, taikant tokias kainas, buvo įgyvendinta strategija išstumti konkurentus iš rinkos. Taigi ar yra pagrindas pripažinti atsakovo strategiją išstumti iš atitinkamos rinkos konkurentus, taikant grobuoniškas kainas, turėtų būti vertinama atsižvelgus į visas reikšmingas aplinkybes.
41. Reikšminga aplinkybė, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ akivaizdžiai dominavo Rygos tarpautinio oro uosto geografinėje rinkoje, kuri yra kaimyninė Vilniaus (Kauņas) oro uosto geografinė rinkai ir kurioje buvo sudaromos įėjimo į rinką kliūtys. Atsakovas turėjo galimybę naudotis itin didėliomis nuolaidomis minėtoje geografinėje rinkoje, o tai sudarė prielaidas nesažiningai konkuruojant didinti finansinius pajėgumus ir taip daryti vienpusę lemiamą įtaką ir Vilniaus (Kauņas) tarpautinio oro uosto geografinėje rinkoje, veiksmingai ribojant konkurenciją. Iškėsvė įrodė faktą, kad abu atsakovai dominavo Rygos tarpautinio oro uosto geografinėje rinkoje, aktualu tampa ir ESTT praktika, kurioje išskirta, kad piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi gali pasireikšti ir nedominuojamoje rinkoje. Tokia situacija, kai tikio subjektas pasinaudoja dominuojančia padėtimi vienoje rinkoje ir atlieka piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi veiksmus kitoje rinkoje, susiklostė tada, kai rinkos susijusios itin artima ryšiais (ESTT 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje *Tetra Park International SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*). Bylos atveju atsakovai, pasinaudodami dominavimu kaimyninėje geografinėje rinkoje, žengė į Vilniaus (Kauņas) geografinę rinką, taikydami grobuonišką kainodarą, kuri buvo kryžiniškai subsidijuojama iš atsakovo Rygos tarpautinio oro uosto skrydžių nuolaidų. Teismas sutiko su iškėsvės argumentais, kad, įėjus į rinką, atsakovas iš karto sumažino keleivių skraidinimo bilietų kainas iki antikonkurencinio lygio. Teismo vertinimu, kryžinių subsidijų, be kita ko, patvirtina aplinkybės, kad atsakovas neįrodė, jog jo paties finansiniai ištekliai būtų lėmę savarankiškai vykdyti grobuonišką kainodarą Vilniaus tarpautiniame oro uoste, taip pat tai, kad atsakovas, veikdamas per filialą Vilniaus tarpautiniame oro uoste, nevedė vykdomos veiklos apskaitos (atsakovas turėjo tikias paslėpti grobuonišką kainodarą). Atsakovo pateiktos finansinės ataskaitos patvirtino, kad Vilniaus tarpautinio oro uosto skrydžių rinkose patirti nuostoliai buvo konsoliduojami su bendromis atsakovo pajamomis (tai apsuprindė galimybę nustatyti, ar dominuojanti įmonė taikė tokias kainas, kad nebuvo padengiamos net sąnaudos).
42. Teismas padarė išvadą, kad atsakovų neteisėti antikonkurenciniai veiksmai atitinka tiek SESV 101 straipsnio, tiek ir 102 straipsnio sudėtį. Atsakovai piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi Vilniaus tarpautinio oro uosto geografinėje rinkoje, joje, pasinaudodami privilegijuota padėtimi kaimyninėje Rygos tarpautinio oro uosto geografinėje rinkoje, įgyvendino iškėsvės išstūmimo iš atitinkamų ginco rinkų strategiją. Atsakovas Vilniaus (Kauņas) ginco skrydžių rinkose, naudodamasis atsakovo Rygos tarpautinio oro uosto suteikta pagalba, taikė grobuonišką kainodarą, antikonkurencinę strategiją (skrydžių laikų derinimas, neteisėta reklama, tiesioginių skrydžių nutraukimas iš karto po iškėsvės pasitraukimo iš rinkos ir keleivių srautų nukreipimas per tranzitinį Rygos tarpautinį oro uostą (Lietuvos keleivių nukreipimas per Rygą davė akivaizdžiai naudingus rezultatus, nes keleivių, skrendančių iš Vilniaus jungtiniais skrydžiais per Rygą, padauginę net 5 kartus), tiesiogiai skyrė iškėsvę iš šių rinkų išstumti. Atsakovai, taikydami iškėsvės išstūmimo iš rinkos strategiją, pagrįstą grobuoniškomis kainomis, pažeidė sąžiningos konkurencijos taisykles, atliko neteisėtus veiksmus.
43. Teismas padarė išvadą, kad iškėsvė įrodė patirtos žalos faktą. Teismas sutiko su iškėsvės vertinimu, kad pateiktas teismo ekspertizės aktas yra patikimesnis už kitose įrodymuose esančius duomenis. Teismas atmetė atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ argumentus, kad teismo ekspertė, atlikdama ekspertizę, rėmėsi neteisėtais duomenimis, nes finansinius duomenis apie savo veiklą pateikė pats atsakovas. „Air Baltic Corporation A/S“, jis negalį nurodyti ekspertui, atliekančiam teismo paskirtą ekspertizę, kokias metodus rentis, apskaičiuojant nuostolius, o teisės aktose nenurodytas vienas metodas, kuris būtų visuotinai priimtomas. Teismo ekspertizės įsadas, nors ir nurodant, kad kiti nuostolių apskaičiavimo metodai, patvirtino ir C. V., nustatęs panašaus dydžio nuostolius, kaip ir teismo ekspertė, o būtent – 124 847 889 Lt (36 158 457 Eur). Todėl teismas sutiko su iškėsvės teigimu, kad nagrinėjami bylai tiksliau – iškėsvės patirtos žalos dydžio apskaičiavimą, yra reikšminga ir C. V. ataskaita. C. V. skaičiavimas iškėsvės patirtų nuostolių dydį, apskaičiuodamas iškėsvės negautų pajamų dydį dėl sumų, kuriomis iškėsvė būtų privalėjusi sumazinti savo bilietų kainas; vertino aplinkybę, kad nuo atveju, jeigu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų taikęs grobuoniškos kainodaros, jo keleiviai būtų skridę iškėsvės skrydžiais. Ataskaitoje nurodoma, kad nuo atveju, jeigu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų žengęs į rinką ir nebūtų taikęs paslaugų atitinkamais maršrutais, iškėsvė būtų galėjusi nustatyti aukštesnes kainas ir didesnę jų pardavimo maržas keleiviams, kuriuos skraidindami atitinkamą laikotarpį. Be to, daug atsakovo keleivių būtų skridę iškėsvės lėktuvais. Jų dalis būtų priklausiusi nuo kitų oro transporto bendrovių konkurencinės reakcijos ir nuo vartotojų reakcijos į taikomas aukštesnes kainas, t. y. oro transporto paslaugų paklausos kinkų lankstumo.
44. Iškėsvės nuostoliai buvo apskaičiuojami pagal atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ krypčių, kuriomis buvo siūloma mažesnė nei iškėsvės bilietų kaina, keleivių srautus, padauginus juos iš vidutinės atitinkamų metų iškėsvės bilietų kainos ginco maršrutų kryptimis. Ekspertė pagrįstai vertino, kiek papildomų atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ pasirinkusių keleivių būtų pervedę „joks pat efektyvus konkurentas“, t. y. iškėsvė, jeigu atsakovas nebūtų nusprendęs žengti į Vilniaus (Kauņas) tarpautinio oro uosto rinką, taikydamas grobuoniškas kainas ir siekdamas išstumti iškėsvę iš atitinkamų skrydžių iš (j) Vilniaus (Kauņas) rinkų. Byloje nebuvo įrodyta, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pervedamų keleivių skaičiai pervedži iškėsvės būtų turėjusi patirti kokių nors papildomų išlaidų, pavyzdžiui, nusipirkti daugiau lėktuvų, samdyti daugiau darbuotojų ar patirti didesnių lėktuvų eksploatavimo išlaidų. Byloje taip pat nebuvo įrodyta, kad tokie papildomi neva būtų patirę išlaidų dydį. Dar iki atsakovių „Air Baltic Corporation A/S“ žengiant į atitinkamų skrydžių rinkas iš (j) Vilniaus (Kauņas), iškėsvė pervedavo visą keleivių srautą patai. Kita vertus, padidėjus keleivių srautui, kaip nurodė ir C. V., kai vidutinės iškėsvės keleivių vieto užimtumo koeficientas reguliariausiose skrydžiuose buvo apie 57 procentus, iškėsvės sąnaudos nebūtų labai padidėjusios, nes bet kurio atveju nebūtų reikėję įsigyti daugiau orlaivų papildomoms keleiviams skraidinti.
45. Remiantis ekspertizės įsada, 2004 m. iškėsvės negautos pajamos maršrutuose iš (j) Berlyno, iš (j) Kopenhagos, iš (j) Dublino, iš (j) Helsinkio, iš (j) Londono sudarė 22 789 203 Lt (6 600 209,40 Eur); 2005 m. iškėsvės negautos pajamos maršrutuose iš (j) Dublino ir iš (j) Londono sudarė 47 805 356 Lt (13 845 388,10 Eur); 2006 m. iškėsvės negautos pajamos maršrutuose iš (j) Helsinkio ir iš (j) Londono sudarė 30 074 460 Lt (8 710 165,66 Eur); 2007 m. iškėsvės negautos pajamos maršrutuose iš (j) Briuselio ir iš (j) Milano sudarė 17 524 467 Lt (5 075 436,46 Eur); 2008 m. iškėsvės negautos pajamos maršrutuose iš (j) Briuselio sudarė 11 860 852 Lt (3 435 140,18 Eur). Kadangi teismas nematė atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ neteisėtų veiksmų, t. y. piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi prekės rinkose Vilnius–Helsinkis–Vilnius, Vilnius (Kauņas)–Londonas–Vilnius (Kauņas) ir Vilnius–Paryžius–Vilnius, nusprendė, kad iškėsvės patirtų nuostolių suma, kuri, remiantis ekspertizės įsada, siekia 123 746 931 Lt (35 839 588,45 Eur), turi būti mažinama suma, kuri buvo apskaičiuota kaip negautos pajamos iš minėtų trijų maršrutų.
46. Ekspertė nustatė, kad iškėsvės 2004–2008 m. negautos pajamos iš viso sudarė 130 054 338 Lt (37 666 339,80 Eur), o atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį – 123 746 931 Lt (35 839 588,40 Eur). Taigi iškėsvės nuostoliai turi būti apskaičiuojami iš ekspertės nustatytų 123 746 931 Lt negautų pajamų per 2004–2008 m. atėmus iškėsvės tais metais negautas pajamas, atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį maršrutuose, kuriuose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nedominavo, t. y. 2004 m. Vilnius–Helsinkis–Vilnius ir Vilnius–Londonas–Vilnius, tai sudaro 4 570 113 Lt (942 942 Lt (273 094,88 Eur) + 3 627 171 Lt (1 050 501,33 Eur)) (1 323 596,21 Eur), o atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį – 4 348 463 Lt (1 259 401,93 Eur); 2005 m. Vilnius–Londonas–Vilnius, tai sudaro 22 789 203 Lt (6 454 121,29 Eur), o atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį – 21 203 978 Lt (6 141 096,50 Eur); 2006 m. Vilnius–Helsinkis–Vilnius ir Vilnius–Londonas–Vilnius, tai sudaro 30 074 460 Lt (8 710 165,66 Eur), o atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį – 28 815 849 Lt (8 287 722,72 Eur). Taigi, atėmus iškėsvės negautas pajamas iš maršrutų, kuriuose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nedominavo, teismas, remdamasis ekspertizės įsada ir kitais byloje surinktais įrodymais, Europos Komisijos ir ESTT išaiškinamais konkurencijos bylose, padarė išvadą, kad iškėsvė įrodė, jog ginčo laikotarpio dėl neteisėtų atsakovo veiksmų ji patyrė 69 578 641 Lt (20 151 364 Eur) nuostolių negautų pajamų forma.
47. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad iškėsvė, tęsdama veiklą, galėjo patirti ir kitų papildomų sąnaudų, susijusių su augančia konkurencija, aviacinių degalų kainų kilimu, iškėsvės valdymo ypatumais ir struktūriniais pokyčiais, darbo jėgos brangimu, lėktuvų parko atnaujinimu, taip pat į tai, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, įeidamas į Vilniaus (Kauņas) tarpautinio oro uosto geografinę rinką, turėjo sąnaudų, susijusių su įėjimu į rinką, nusprendė, kad, remiantis protingumo, sąžiningumo ir ekonomiško principais, iškėsvės patirta nuostolių suma, už kurią atsakingi atsakovai, turėtų būti mažinama. Įvertinęs bylose surinktus įrodymus, šalių procesinę elgesį, teismų formuojamą praktiką ir kitas bylai reikšmingas aplinkybes, teismas nusprendė, kad egzistuoja pagrindas sumazinti iškėsvės priteisiamų nuostolių sumą 20 procentų ir iškėsvė iš atsakovo priteisė 16 121 094 Eur.
48. Teismas taip pat pažymėjo, kad natūrali bet kokio tikio subjekto ekonominė reakcija į grobuonišką kainodarą yra arba kainų mažinimas, arba visiškasis pasitraukimas iš rinkos ir (ar) veiklos rinkoje nutraukimas. Nagrinėjamoje byloje nustatyti abu šie padariniai, t. y. iškėsvė iš pradžių į atsakovo taikomas grobuoniškas kainas reagoavo mažindama bilietų kainas, vėliau – pasitraukdama iš atskirų rinkų. Teismas nusprendė, kad egzistuoja tiek faktinis, tiek teisinis prielaidas ryšys tarp atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarpautinio oro uosto neteisėtų veiksmų ir iškėsvės nuostolių, patirtų reaguojant į grobuonišką atsakovo kainodarą.
49. Nustatius, kad atsakovai atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos (nuostolių) atsiradimą, jų kaltę preziumuojama (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.248 straipsnio 1 dalis). Nors atsakovai teigė, kad dėl nuostolių atsiradimo yra kalta pati iškėsvė, nes buvo netinkamai valdoma, atliko veiklos iškėsdymą, turto ir verslo dalį perkėlimą į susijusias bendroves, teismas nusprendė, kad tai nepaneigia atsakovų neteisėtų veiksmų SESV 101, 102 straipsnių kontekste. Atsakovų nurodomos aplinkybės gali turėti įtakos tik mažinant priteisiamų nuostolių atlyginimo dydį, o tai teismas ir atliko, įvertinęs visas bylai reikšmingas aplinkybes. Kaip nepagrįstus teismas vertino ir atsakovų teiginius, kad iškėsvė negalėjo atsirasti nuostolių, nes ji turėjo finansinių sunkumų, todėl veiklą apskritai vykdė neteisėtai – Lietuvos nacionaliniam oro vežėjui licencija vykdyti oro susisiekimą bei oro vežėjo pažymėjimo galiojimas buvo sustabdyti tik 2009 m. sausio 16 d., o oro vežėjo pažymėjimo galiojimas panaikintas 2010 m. rugpjūčio 25 d. Iki 2009 m. kasmet iškėsvės finansinį stabilumą tikrinusi Civilinės aviacijos administracija konstatuodavo, kad nacionalinio oro vežėjo finansinė padėtis atitiko teisės aktų reikalavimus.
50. Sprendžiamas dėl atsakovo Rygos tarpautinio oro uosto atsakomybės, teismas sutiko su jo argumentais, kad subjektas, priėmęs nurodytą mokesčių Rygos tarpautiniame oro uoste tvarką, yra Latvijos Respublika. Mokesčių Rygos tarpautiniame oro uoste tvarka nesuteikė atsakovui Rygos tarpautiniame oro uostui galimybės kitaip nustatyti ir (ar) paskirstyti mokesčius už paslaugas, teikiamas Rygos tarpautiniame oro uoste. Kadangi mokesčių Rygos tarpautiniame oro uoste tvarka yra privalomas teisės aktas, atsakovas Rygos tarpautinio oro uosto sąnaudas, apskaičiuodamas mokesčius savo teritorijoje, kiekvieno atveju buvo įpareigotas taikyti mokesčių Rygos tarpautiniame oro uoste tvarkos nuostatas. Atsakovas Rygos tarpautinio oro uosto, vykdydamas jį įpareigojant ir jam privalomas teisės aktus, apskaičiuodamas mokesčius savo teritorijoje veikdams oro transporto bendrovėmis, veikė teisėtai. Taigi, nors teismas nustatė būvus numanomo draudžiamų atsakovų susitarimą ir kitus neteisėtus veiksmus, jis nusprendė, kad egzistuoja pagrindas atleisti atsakovo Rygos tarpautinį oro uostą nuo civilinės atsakomybės tykymo. Tokią išvadą teismas darė atsižvelgdamas, be kita ko, ir į tai, kad Latvijos Respublikos nominaliai teisės aktais Rygos tarpautiniame oro uoste nusistatė teisės apskusti teismui Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos ir Vysrausybės nutarimų. Teismas vertino, kad atsakovas neturėjo diskrecijos apsispręsti dėl nuolaidų taikymo ar netikimo Rygos tarpautiniame oro uoste, jis šias nuolaidas privalėjo taikyti dėl imperatyvaus Latvijos Respublikos nominalių teisės aktų pobūdžio.
51. Teismas nusprendė, kad nėra pagrindo taikyti ieškinio senaties instituto. Iškėsvė apie galimą atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiausiu dominuojančia padėtimi bei galimą draudžiamą susitarimą su atsakovu Rygos tarpautinio oro uosto objektyviai galėjo sužinoti 2006 m. lapkričio 22 d., kai buvo priimtas Latvijos konkurencijos priežiūros tarybos sprendimas, įskėšius buvo pareikštas 2008 m. rugpjūčio 12 d., praėjus mažiau nei dvejiems metams nuo objektyvios galimybės sužinoti apie galimus atsakovų neteisėtus veiksmus, todėl nebuvo pagrindo konstatuoti, jog iškėsvė praleido ieškimo senaties terminą.
52. Sprendžiamas dėl trečiųjų asmenų savarankiškų reikalavimų, teismas nurodė, kad bendra Lietuvos ir JAV įmonė „Sanitech“ perleido tretiesiems asmenims akcijas už panašią kainą, kaip ir buvo įsigijusi; realiai akcijos pabrango ta apimtį, kurios minėtiems akcininkams nepardavė bendra Lietuvos ir JAV įmonė „Sanitech“ (apie 22,63 procento).
53. Specialistas V. Č., atlikęs BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ vertinimą, nustatė, kad 2008 m. rugpjūčio 6 d. iškėsvės akcijų vertė, jei nebūtų buvę atsakovų neteisėtų veiksmų, būtų buvusi 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur). Teismas, įvertinęs tai, kad iškėsvės 100 procentų akcijų paketas 2008 m. birželio mėnesį buvo vertas apie 88 208 950 Lt (25 547 077,70 Eur), padarė išvadą, kad V. Č. ataskaita negali būti remiamasi, nes ji atitinka vertinant tik atsakovų nesažiningas konkurencijos veiksmas ir netaisyklingai į visus kitus veiksmus, galėjusius turėti įtakos nuvertėjimui iškėsvės akcijų paketu. Teismo vertinimu, 100 procentų akcijų nuvertėjimo 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur) suma negalėtų nulėmti tik atsakovų veiksmų devyniose ginco maršrutuose. Kita vertus, tretieji asmenys apskritai neprodeino jokių iškėsvės veiklos rezultatų akcijų vertės pokyčiams, pavyzdžiui, vykdytų visų kitų skrydžių ne ginco maršrutais pelinegumu (nuostolingumu), bendrovės pertvarkymu, plėtruo; negrodė, kad nuo akcijų įsigijimo momento iki V. Č. ataskaitos atlikimo momento būtų vykę kokie nors ypatingi įvykiai, itin padidinę iškėsvės akcijų vertę. Teismas nusprendė, kad tretieji asmenys neįrodė žalos, jos dydžio ir praeinančio ryšio tarp atitinkamų sukelto žalos ir atsakovų neteisėtų veiksmų. Be to, reikšdami savarankiškus reikalavimus, tretieji asmenys reikalauja nuostolių atlyginimo, susijusio su iškėsvės akcijų vertės sumažėjimu, realiai patirtu 2004–2007 m., kai nei AB „Vertas Management“, nei UAB „VA Reals“ nebuvo BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ akcininkės. AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ akcininkėmis tapo tik 2008 m. birželio mėnesį. Teismas vertino, kad tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ neturi teisės į pareiktų reikalavimų patenkinimą materialiosios teisės prasme, nes iškėsvės akcijas įsigijo jau po galimo jų nuvertėjimo.
54. Iškėsvės ieškinyje tenkintas atsakovo 28 procentais (16 121 094 Eur x 100 proc. / 57 874 768,30 Eur = 27,86), todėl atitinkama proporcija buvo paskirstoma šalių byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad ieškinyje atsakovui Rygos tarpautiniame oro uoste buvo atmetamos ne jo reabilituojančias pagrindas (t. y. pripažinti visišką ieškinio nepagrįstumą), bet atleistas jį nuo civilinės atsakomybės, todėl nusprendė, kad tiek jam, tiek iš jo priteisiama bylinėjimosi išlaidų suma nustatoma pagal tą pačią proporciją kaip ir kitam atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“.
55. Atsižvelgdamas į tenkintą ieškinio reikalavimų dalį (apie 28 procentus), teismas nusprendė, kad iškėsvė iš atsakovų lygiomis dalimis priteisiama 8510,19 Eur išlaidų advokatų pagalbai apmokėti, 17 332,44 Eur išlaidų specialisto

- įšvadi apmokėti, 1765,63 Eur vertimo išlaidų ir 9731,23 Eur sumokėto avanso už ekspertizę.
56. Nors atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas 204 463,77 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimą prašė priteisti solidariai iš ieškovės bei trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, teismas nusprendė, kad teismo pagrindu priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų nėra. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas trečiųjų asmenų reikalavimų pagrįstumą ginčijo iš esmės tais pačiais argumentais kaip ir ieškovės, papildomai nurodydamas tik argumentus dėl priežasčių ryšio bei trečiųjų asmenų rodinės žalos ir jos dydžio. Įvertinęs tai, teismas nusprendė, kad bylinėjimosi išlaidų suma, tenkanti atsakovo gynbai dėl trečiųjų asmenų pareiktų reikalavimų, neturėtų viršyti 10 procentų visų nurodytų bylinėjimosi išlaidų. Pažymėjo, kad pagal tenkintų ir atmetų ieškinių reikalavimų dalį atsakoviui iš trečiųjų asmenų turėtų būti priteista 20 446,38 Eur, o iš ieškovės – 132 492,52 Eur (204 463,77 Eur – 20 446,38 Eur) x 0,72 = 132 492,52 Eur) išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Atsisveguldamas į tai, kad byla laikytina itin sudėtinga ir didelės apimties, taip pat į tai, kad ieškovė yra bankrutuojanti bendrovė, teismas, vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, priteisė atsakoviui lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų 6000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, o iš ieškovės – 54 000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, iš viso 60 000 Eur.
57. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ bylinėjimosi išlaidų – 387 956,92 Eur – atlyginimą prašė priteisti solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“. Remdamasis tais pačiais motyvais teismas netenkino atsakovo prašymo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų ir nusprendė, kad bylinėjimosi išlaidų suma, tenkanti atsakovo gynbai nuo trečiųjų asmenų pareiktų reikalavimų, neturėtų viršyti 10 procentų visų nurodytų bylinėjimosi išlaidų. Taigi, atsisveguldamas į tenkintų ir atmetų reikalavimų dalį, teismas atsakoviui lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų priteisė 1694 Eur, o iš ieškovės – 10 977,12 Eur ((16 940 Eur – 1694 Eur) x 0,72 = 10 977,12 Eur) išlaidų už bendrovės „Ernst & Young Baltic SIA“ ataskaitą atlyginimo. Teismas pažymėjo, kad pagal tą pačią proporciją atsakoviui iš trečiųjų asmenų turėtų būti priteista 43 635,69 Eur, o iš ieškovės – 282 759,29 Eur ((436 356,93 Eur – 43 635,69 Eur) x 0,72 = 282 759,29 Eur) visų išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo (t. y. įskaitant ir Latvijoje dirbančios advokatės pagalbą). Teismas nusprendė, kad yra pagrindas nukrypti nuo Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintose Rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokėsio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) nustatytų maksimalių advokato užmokėsio dydžių ir, vadovaujantis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principais bei ieškovės, kaip bankrutuojančios bendrovės, statusu, priteisti atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų 10 000 Eur (visų) išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, o iš ieškovės – 90 000 Eur (visų) išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, iš viso 100 000 Eur.
58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“, Rygos tarptautinio oro uosto, trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliacinis skundas, 2020 m. kovo 30 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį, kuria ieškovės ieškinyje buvo tenkintas iš dalies, panaikino ir dėl šios dalies priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinių reikalavimus atmetė; kitą Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą; priteisė iš ieškovės administravimo išlaidoms skirtų lėšų atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ 104 797,92 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; priteisė iš ieškovės administravimo išlaidoms skirtų lėšų atsakoviui Rygos tarptautiniam oro uostui 51 920,83 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; priteisė lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ po 52 248,55 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; priteisė lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakoviui Rygos tarptautiniam oro uostui po 22 718,20 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
59. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad ieškovė siekia didesnę civilinės atsakomybės atsakovams taikymo dėl galimo ES konkurencijos teisės pažeidimo, ir nusprendė, kad nagrinėjami atveju turi būti vertinamas tik galimas SESV 102 straipsnio pažeidimas, kaip atsakovo civilinės atsakomybės pagrindas. Aplinkybės, susijusios su atsakovo veiksmais galimai taikant kryžminį subsidijavimą Rygos tarptautiniame oro uoste, yra ne atskiro ES konkurencijos teisės pažeidimo pagrindas (SESV 101 straipsnis); jos teisiskai reikšmingos tik sprendžiant dėl SESV 102 straipsnio galimo pažeidimo, dėl „Air Baltic Corporation A/S“ konkuravimo ginčui aktualiose atitinkamos rinkose (grobuoniškos kainodaros (ne)taikymo kontekste). Nurodė, kad teismas, užtikrindamas veiksmingą ES konkurencijos teisės įgyvendinimą, vertina galimus ES konkurencijos teisės pažeidimus neperžengdamas ginčo ribų – kiek tai susiję su ieškinių dalyku ir pagrindu.
60. Nagrinėjamoje byloje ginčo dalykas siejamas tik su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi – tą patvirtino ieškovės suformuoto reikalavimo dėl žalos atlyginimo pagrindas, įrodinėjamas aplinkybės, faktinių bylai reikšmingų aplinkybių visuma. Ieškinių reikalavimų dėl žalos atlyginimo ieškovė kildino iš atitinkamų „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmų Vilniaus tarptautiniame oro uoste, ieškovės vertinimu, būtent Vilniaus tarptautinio oro uosto devynios skrydžių rinkose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ taikė grobuonišką kainodarą, tokiu būdu padarydamas žalą ieškovei. Nors apeliaciniame skunde ieškovė atsakovo neteisėtus veiksmus kildino iš SESV 101 straipsnio (Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis) ir SESV 102 straipsnio (Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis) pažeidimų, atsisveguldamas į nustatytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas kaip galimus atsakovo neteisėtus veiksmus vertino piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi (grobuoniškos kainodaros taikymą) pagal SESV 102 straipsnį. Kadangi atsakovo Tarptautinio oro uosto „Ryga“ atsakomybės klausimas byloje buvo siejamas išimtinai tik su SESV 101 straipsnio pažeidimu ir nebuvo susijęs su SESV 102 straipsniu, jo pažeidimu, atsakovo Tarptautinio oro uosto „Ryga“ neteisėtų veiksmų, taip pat ir jo atsakomybės klausimas bei su tuo susiję šalių argumentai apeliacinės instancijos teismo nebuvo vertinami.
61. Apeliacinės instancijos teismas dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo nurodė, kad tik nustačius neteisėtus veiksmus (grobuonišką kainodarą) ir kitas būtinas civilinės atsakomybės sąlygas galima spresti klausimą dėl ES konkurencijos teisės pažeidimo padarytos žalos atlyginimo. SESV 102 straipsnio taikymas siejamas su penkiomis sąlygomis: 1) viena ar daugiau įmonių; 2) dominuojanti padėtis; 3) dominuojanti padėtis yra vidaus rinkoje ar didelėje jos dalyje; 4) piktnaudžiavimas; 5) poveikis prekybai tarp valstybių narių. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nors pirmosios instancijos teismas išsamiai neargumentavo dėl SESV 102 straipsnio taikymo sąlygų, tačiau iš esmės nustatė visas SESV 102 straipsniui taikyti reikšmingas aplinkybes: ginčas kilęs tarp skirtingose valstybėse narėse veikiančių kelių ūkio subjektų; pripažintas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas atitinkamos rinkose, jo galimai neteisėti veiksmai, taikant grobuonišką kainodarą, darė poveikį tarp valstybių narių.
62. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atitinkamą rinką sudaro kiekviena atskira maršruto kryptis. Iš esmės tokių išvadų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo padarė ir pirmosios instancijos teismas. Šalys tokio atitinkamos rinkos („š tasiko į tasaką“) apibrėžimo neginčijo.
63. Tačiau ginčo šalys nesutarė, ar į atitinkamą rinką patenka ginčo metu Kauno oro uoste vykdyti skrydžiai maršrutais Kaunas–Londonas–Kaunas, Kaunas–Dublinas–Kaunas. Ieškovė apeliaciniame skunde nurodė, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai nustatė, jog minėti skrydžių maršrutai buvo pakeičiami skrydžių maršrutais Vilnius–Londonas–Vilnius, Vilnius–Dublinas–Vilnius. Apeliacinės instancijos teismas atmetė šį argumentą ir nurodė, kad apibrėžiant atitinkamą rinką objektyvios konkurencijos sąlygos tarp ūkio tiekėjų neturi būti visiškai vienodos. Vertinant oro uostų pakeičiamumą reikia įvertinti, ar vartotojai šiuos oro uostus laiko pakeičiamais. Byloje nėra aplinkybių, rodančių, kad Vilniaus ir Kauno oro uostai buvo akivaizdžiai nepakeičiami ir keletais jų nelakė alternatyviai. Kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, abu oro uostai ginčo laikotarpiu pasižymėjo iš esmės panašiomis techninėmis galimybėmis, atstumas tarp šių oro uostų atliko Europos Komisijos praktikoje taikomus pakeičiamumo nustatymo kriterijus (visų pirma 100 km ir 1 valandos kelavimo laikas tarp oro uostų). Abiejuose oro uostuose buvo teikiamos iš esmės panašios pobūdžio paslaugos.
64. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į nustatytas oro vežėjų užimamų rinkų dalis bei kitas faktines bylos aplinkybes, reikšmingas dominavimui nustatyti, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas gali būti nustatytas trijose skrydžių rinkose: Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje nuo 2005 m., Vilnius (Kaunas)–Stokholmas–Vilnius (Kaunas) rinkoje nuo 2006 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje 2005 m. Savo dominavimą (galimybę daryti vienosese lemiamą įtaką) minėtos trijose skrydžių rinkose iš esmės savo apeliaciniame skunde pripažino ir pats atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“. Išvada byloje teiklusios Konkurencijos tarybos nuomone, byloje nebuvo pagrįsta, kad „Air Baltic Corporation A/S“ apskritai dominavo nors vieno ginčo maršruto rinkoje ar kad „Air Baltic Corporation A/S“ galimai dominavo nurodytą laikotarpį 2004–2008 m.
65. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimą nurodytose rinkose atitinkamais laikotarpiais, sprendė dėl pirmosios instancijos teismo išvadų, susijusių su atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, teisėtumo ir pagrįstumo. Pažymėtina, kad nesąžiningų kainų taikymas (grobuoniška kainodara) yra konkurencijos teisės pažeidimas, kildinamas iš SESV 102 straipsnio antros pastraipos a punkto. Siekiant nustatyti, ar taikydama savo tarifus dominuojanti įmonė piktnaudžiavo šia padėtimi, reikia įvertinti visas aplinkybes ir patikrinti, ar tokiais tarifais siekiama atimti iš pirkėjo tiekimo šaltinių pasirinkimo galimybę arba ją apriboti, sukurti konkurentams patekimo į rinką kliūtis, prekybos partneriams taikyti nevienodas sąlygas už lygiavertės paslaugas, taip sudarant jiems nepalankias konkurencines sąlygas, ar iškraipant konkurenciją susitvirtinti savo dominuojančią padėtį. Kainos nustatymo kriterijai grobuoniškos kainodaros bylose vadinami AKZO testu.
66. Vertinant atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainodarą, sprendžiant, ar ji buvo grobuoniška, yra aktualūs būtent atsakovo duomenys apie jo patirtas sąnaudas. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas suklydo dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių iš Vilniaus ir į jį taikytos kainodaros grobuoniškumo sprendimas pagal ieškovės, o ne atsakovo duomenis apie jo sąnaudas, patirtas vykstant skrydžius atitinkamais ginčo maršrutais, ir ši klaida galėjo nulėmti klaidingus teismo išvadas.
67. Minėtoji pirmosios instancijos teismo klaida taisytina apeliacinės instancijos teisme, įvertinant bylos įrodymų, pagrindžiančių būtent atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtas sąnaudas, jų santykį su atsakovo pajamomis, paslaugų kainomis, visumą. Aptarto pirmosios instancijos teismo atlikto vertinimo, jo pagrįstumo nepagrindžia ir teismo nurodytos aplinkybės, o būtent tai, kad ekspertizės metu nustatyta, jog atsakovo vidutinė metinė savikaina vienam keleiviui yra žymiai mažesnė nei ieškovės. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas taip pat nepagrįstai, atsisveguldamas tik į atsakovo dokumentų teismui teikimo specifiškumą, t. y. į tai, kad dokumentai apie atsakovo finansinius srautus, sąnaudas, pelną ir pan. teismui buvo teikti selektyviai, fragmentiškai, atsieiti nuo visumos, kritiškai vertino atsakovo pateiktus duomenis apie jo skrydžių ginčo maršrutų iš Vilniaus ir į jį pelningumą. Byloje buvo pateikti įvairūs atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ sąnaudų ir pajamų duomenys, vykstant skrydžiams atitinkamos rinkose. Apeliacinės instancijos teismas vertino byloje esančius duomenis dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pajamų ir sąnaudų, kurias įmonė patyrė tose atitinkamos rinkose, kuriose yra nustatytas jos dominavimas.
68. Vykstant skrydžiams Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtos sąnaudos ir gautos pajamos LVL nurodomos atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktuose dokumentuose: *(duomenys neskelbtini)*
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Pajamos	<i>(duomenys neskelbtini)</i>				
Sąnaudos					
Skrydžio rezultatas					
69. A. K. ekspertizės akte nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	<i>(duomenys neskelbtini)</i>				
Vidutinė savikaina					
70. Vidutinė BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina:
	2004 m.	2005 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	<i>(duomenys neskelbtini)</i>	
Vidutinė savikaina		
71. Bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktoje „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitoje nustatyti tokie „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos rezultatai LVL:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Pajamos iš keleivių	<i>(duomenys neskelbtini)</i>				
C1 veiklos rezultatas					
Veiklos rezultatas, įskaitant nuostolius					
72. Iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktų Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto duomenų matyti toks atitiktų skrydžių ir keleivių skaičiaus pokytis ginčo metu:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Skrydžiai	<i>(duomenys neskelbtini)</i>				
Keleivių skaičius					
73. Taigi atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ aptariamą maršrutą aiškiai padidino vykdomų skrydžių skaičių 2005 m., 2006 m. „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu skaičių ir toliau didino; „Air Baltic Corporation A/S“ keleivių Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu skaičius visu 2004–2008 metų laikotarpiu didėjo, itin didelis (teigiamas), „Air Baltic Corporation A/S“ pervežtų keleivių skaičiaus pokytis aptariamame maršrute matomas 2005 m., kai atsakovo pervežtų keleivių skaičius, lyginant su praėjusiais metais (2004 m.), padidėjo beveik 65 procentais. 2007–2008 m. atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ mažino Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu atliekamų skrydžių skaičių – 2007 m. „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu skaičius, lyginant su 2006 m., sumažėjo beveik 34 procentais, nepaisant to, atsakovo Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu pervežamų keleivių skaičius, lyginant su ankstesniais metais, ir toliau didėjo.
74. Nustatyta, kad Vilnius–Berlynas–Vilnius skrydžių maršruto rinkoje „Air Baltic Corporation A/S“ dominavo nuo 2005 m. (konkrečiai – 2005, 2006 m.), tai yra aktualus, grobuoniškos kainodaros vertinimo aptariamoje rinkoje laikotarpis. Aptarti bylos duomenys patvirtina, kad vykstant skrydžiams Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina 2005–2006 m. buvo didesnė nei vidutinė savikaina, o 2007–

2008 m. vidutinė Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto savikaina buvo didesnė nei vidutinė metinė „Air Baltic Corporation A/S“ šio maršruto paslaugų kaina.

75. Tiek pagal „Air Baltic Corporation A/S“ byloje pateiktus duomenis, tiek pagal bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktą „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitą Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto skrydžių (veiklos) rezultatai 2007–2008 m. buvo neigiami (veikla nuostolinga). Tačiau duomenys apie Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto skrydžių (veiklos) rezultatus 2005–2006 m. niniūtuose (aptariamuose) dokumentuose yra prieštaringi (skirtingi). Remiantis „Air Baltic Corporation A/S“ byloje pateiktais duomenimis, „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių (veiklos) rezultatai 2005–2006 m. vykdant skrydžius Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu buvo neigiami (veikla nuostolinga); o remiantis bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atlikta „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaita, Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių (veiklos) rezultatai 2005–2006 m. buvo teigiami (veikla pelninga).
76. Apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad, remiantis atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateikta informacija apie jo sąnaudas ir pajamas bei bendrovės „Ernst & Young Baltic“ ataskaita, galima spręsti, kad tam tikru laikotarpiu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ šioje skrydžių rinkoje veikė nuostolingai. Šie duomenys buvo prieštaringi, tačiau apeliacinės instancijos teismas, vertindamas piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi kriterijus šioje atitinkamoje rinkoje, atsižvelgė į kitų reikšmingų aplinkybių visumą. Atsakovo vidutinė metinė paslaugų kaina buvo panaši (tam tikru laikotarpiu ir viršijo) į vidutinę savikainą. 2004 m., 2007 m., 2008 m. nustatytas skirtumas, kai atsakovo vidutinė savikaina viršijo metinę paslaugų kainą, tačiau šis skirtumas nerodo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, ypač atsižvelgiant į pačios ieškovės 2004 m. ir 2005 m. taikytą vidutinę savikainą ir vidutinę metinę paslaugų kainą. Byloje taip pat nebuvo duomenų, kad atsakovo taikyta kainodara atitinkamoje rinkoje pažeidė vartotojų interesus, sudarė jėgimo į rinką kiltis kitiems oro vežėjams. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikyta kainodara šioje rinkoje negali būti vertinama kaip piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi.
77. Vykdant skrydžius Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutu atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtos sąnaudos ir gautos pajamos LVL nurodomos atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktuose dokumentuose:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Pajamos	(duomenys neskelbtini)				
Sąnaudos					
Skrydžio rezultatas					

78. A. K. ekspertizės akte nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					

79. Vidutinė BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ bilietų kaina ir paslaugų savikaina:

	2004 m.	2005 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)	
Vidutinė savikaina		

80. Bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktoje „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitoje nustatyti tokie „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos rezultatai LVL:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Pajamos iš keleivių	(duomenys neskelbtini)				
C1 veiklos rezultatas					
Veiklos rezultatas, įskaitant nuostolius					

81. Iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktų Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršruto duomenų matyti toks atliktų skrydžių ir keleivių skaičiaus pokytis ginčo metu:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Skrydžiai	(duomenys neskelbtini)				
Keleivių skaičius					

82. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ aptariamą maršrutą aiškiai padidino vykdomų skrydžių skaičių 2005 m., 2006 m. „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutu skaičių ir toliau didino „Air Baltic Corporation A/S“ keleivių Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutu skaičius beveik visu 2004–2008 m. laikotarpiu didėjo (keleivių skaičiaus sumažėjimas pastebimas tik 2008 m.), itin didelis (teigiamas) „Air Baltic Corporation A/S“ pervežtų keleivių skaičiaus pokytis aptariamame maršrute vyko 2005 ir 2006 m., kai atsakovo pervežtų keleivių skaičius, lyginant su praėjusiais metais (2004 m. ir 2005 m.), atitinkamai padidėjo beveik 78 ir 54 procentais. 2007–2008 m. atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ mažino Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutu atliekamų skrydžių skaičių, nors atsakovo Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutu pervežamų keleivių skaičius, lyginant su ankstesniais metais, ir toliau didėjo.
83. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Vilnius–Kopenhaga–Vilnius skrydžių maršruto rinkoje atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ dominavo nuo 2005 m., tačiau konkrečiai šiuo atveju yra aktualus tik 2005 m. grobuoniškos kainodaros vertinimo aptariamame rinkoje laikotarpis, kadangi vėliau konkurencija šioje rinkoje, „Air Baltic Corporation A/S“ užimant visą aptariamą rinką, joje absoliučiai dominuojant, nebevyko. Aptarti bylos duomenys patvirtino, kad Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršruto „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina iš esmės visu ginčo laikotarpiu 2004–2008 m. buvo didesnė nei vidutinė savikaina, „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė savikaina viršijo vidutinę metinę paslaugų kainą tik pirmaisiais atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos aptariamame rinkoje metais – 2004 m.
84. Tiek pagal „Air Baltic Corporation A/S“ byloje pateiktus duomenis, tiek pagal bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktą atsakovo skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitą Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršruto skrydžių (veiklos) rezultatai buvo neigiami (veikla nuostolinga) tik pirmaisiais „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos aptariamame rinkoje metais – 2004 m., visą kitą ginčo laikotarpį (didžiausią jo dalį), kuris apima ir aktualų grobuoniškos kainodaros vertinimo aptariamame rinkoje laikotarpį – 2005 m., t. y. nuo 2005 m. iki 2008 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršruto „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių (veiklos) rezultatai buvo teigiami (veikla pelninga). Atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikyta kainodara šioje rinkoje negali būti vertinama kaip piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi.
85. Vykdant skrydžius Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršrutu atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtos sąnaudos ir gautos pajamos LVL nurodomos atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktuose dokumentuose:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Pajamos	(duomenys neskelbtini)				
Sąnaudos					
Skrydžio rezultatas					

86. A. K. ekspertizės akte nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					

87. Vidutinė BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ bilietų kaina ir paslaugų savikaina:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					

88. Bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktoje „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitoje nustatyti tokie „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos rezultatai LVL:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2006 m.	2007 m.
Pajamos iš keleivių	(duomenys neskelbtini)				
C1 veiklos rezultatas					
Veiklos rezultatas, įskaitant nuostolius					

89. Iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktų duomenų vykdant skrydžius Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršrutu matyti toks atliktų skrydžių ir keleivių skaičiaus pokytis ginčo metu:

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Skrydžiai	(duomenys neskelbtini)				
Keleivių skaičius					

90. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ aptariamą maršrutą aiškiai padidino vykdomų skrydžių skaičių 2007 m.; 2008 m. „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršrutu skaičius ir toliau didėjo. Atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ 2007–2008 m. didinant atliekamų skrydžių skaičių, atitinkamai didėjo ir pervežamų keleivių skaičius. Didžiausias (teigiamas) „Air Baltic Corporation A/S“ pervežtų keleivių skaičiaus, kaip ir skrydžių skaičiaus, pokytis skradinant aptariamą maršrutą įvyko 2007 metais, kai „Air Baltic Corporation A/S“ pervežtų keleivių skaičius, lyginant su praėjusiais (2006 m.) metais, padidėjo beveik 60 procentų.
91. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Vilnius–Stokholmas–Vilnius skrydžių maršruto rinkoje „Air Baltic Corporation A/S“ dominavo nuo 2006 m., taigi, 2006–2008 m. buvo aktualus grobuoniškos kainodaros vertinimo aptariamame rinkoje laikotarpis. Aptarti bylos duomenys patvirtino, kad vykdant skrydžius Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršrutu „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina visu aktualiu ginčo laikotarpiu (2006–2008 m.) buvo didesnė nei vidutinė savikaina. Tiek pagal „Air Baltic Corporation A/S“ byloje pateiktus duomenis, tiek pagal bendrovės „Ernst & Young Baltic“ atliktą „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgos ataskaitą Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršruto skrydžių (veiklos) rezultatai visą aktualų ginčo laikotarpį buvo teigiami (veikla pelninga). Atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad „Air Baltic Corporation A/S“ taikyta kainodara šioje rinkoje negali būti vertinama kaip piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi.
92. Aptartų aplinkybių visuma sudarė pagrindą teigti, kad visose trijose skrydžių rinkose, kuriose buvo nustatytas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas atitinkamais laikotarpiais – Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje nuo 2005 m., konkrečiai – 2005–2006 m., Vilnius–Stokholmas–Vilnius rinkoje nuo 2006 m., konkrečiai – 2006–2008 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje 2005 m. – atsakovo vidutinė metinė paslaugų kaina iš esmės viršijo vidutinę savikainą ir atsakovas šiose rinkose veikė pelningai – kainodara, užtikrinanti skrydžių pelningumą, negali būti pripažįstama grobuoniška pagal SESV 102 straipsnį.
93. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, aptartoji kainų politika, kurią skradindamas Vilnius–Berlynas–Vilnius, Vilnius–Stokholmas–Vilnius bei Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutais ginčui aktualiais laikotarpiais taikė atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, negali būti vertinama kaip politika, kurios laikomasi siekiant (turint tikslą) išstumti konkurentus iš rinkos, ar juo labiau kaip politika, kuria nesiekiami kito ekonominio tikslo, o tik konkurentų pašalinimo, ar (ir) kaip konkurencijos išraišpymas.

94. Apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, atkreipė dėmesį į tai, kad pačios ieškovės vidutinės paslaugų kainos vykdančios skrydžių aptariamais maršrutais laikotarpiais, kai BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ šiuose maršrutuose konkuravo su „Air Baltic Corporation A/S“ ir „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė dominuojančią padėtį skraidintamas jais, buvo žemesnės, nei „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinės metinės paslaugų kainos bei BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ paslaugų savikaina. Taigi nenustačius atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, atskira grobuoniško elgesio strategijos, nebuvo nustatytas ir siekis iškraipyti konkurenciją, pašalinti konkurentus ar sudaryti kliūtis jėgai ir rinkai.
95. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad šioje byloje atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atitinkamos rinkose, kuriose nustatytas jo dominavimas, nepiktinaudžavo, todėl nėra nustatyta šio atsakovo neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnio antros pastraipos a punktas, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis, [CPK 6.246](#) straipsnio 1 dalis). Nenustačius neteisėtų veiksmų, vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, tai eliminavo teisinį poreikį svarstyti dėl kitų civilinės atsakomybės sąlygų buvimą.
96. Apeliacinės instancijos teismas dėl atsakovo Tarptautinio oro uosto „Ryga“ apeliacinio skundo reikalavimų pakeisti atitinkamus pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvus nurodė, kad tais atvejais, kai teismo sprendimo motyvuojamajame dalyje padarytos išvados ir išdėstyti motyvai savarankiškai, t. y. nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies konkrečioje byloje, daro poveikį byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ar pareigoms, jų teisiniam statusui ir gali įsiti sukurti teisinius padarinius ateičiai, byloje dalyvaujančiam asmeniui turėtų būti suteikta galimybė kvestionuoti šias motyvuojamosios dalies išvadas. Kita vertus, aiškinimas, kad byloje dalyvaujantis asmuo visada gali skųsti vien tik tam tikrus teismo sprendimo motyvus, neatitiktų civilinio proceso tikslų ir principų ([CPK 2 straipsnis](#), 5 straipsnio 1 dalis).
97. Bylose, susijusiose su privačiu konkurencijos teisės įgyvendinimu civilinio proceso tvarka, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į teisės į teisingą bylos proceso užtikrinimą ir tokių bylų pobūdį. Iš Europos Komisijos 2005 m. gruodžio 19 d. Žaliosios knygos dėl ieškinio dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles (COM/2005/0672), (toliau – Žalioji knyga) Baltijos knygos, nors ir nepervaldomos teisinės galios, ES teisės aktų buvo matyti, kad privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose teismui turėtų būti suteikiama teisė nukrypti nuo bendrojo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principo, siekiant užtikrinti, kad pralaimėjusi ieškovė neturės padengti atsakovo nepagrįstų, netinkamų ar per didelį išlaidų. Apeliacinės instancijos teismas, pasiskaidydamas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, atsižvelgė į nurodytus bylinėjimosi išlaidų atlyginimo principus tokio pobūdžio bylose.
98. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, atsakovo prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas pirmosios instancijos teisme yra neprotingai didelis. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į bylinėjimosi išlaidų paskirstymo reikšmingumą bylos aplinkybių visumai, ypač tai, kad gincias kėlęs dėl privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo, nenustates, kad ieškovė, pateikdama ieškinį šioje byloje, veikė atskaita nepagrįstai, taip pat atsižvelgdamas į ieškovės teisinį statusą – bankrutavusį bendrovę, visų byloje dalyvaujančių asmenų procesinį elgesį, protingu ir proporcingu priteistum bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui Tarptautinio oro uostui „Ryga“ laikė 68 154,59 Eur sumą, o atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ – 156 745,64 Eur sumą.
99. Ieškovė pirmosios instancijos teisme pareiškė 57 874 768,30 Eur (199 830 000 Lt) reikalavimą, o tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ pirmosios instancijos teisme pareiškė 87 502 896,20 Eur (302 130 000 Lt) reikalavimą, šią sumą prašė priteisti solidariai iš atsakovo. Atsakovų apeliaciniai skundai buvo patenkinti, o ieškovės ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliaciniai skundai – atmesti. Tretieji asmenys, pareikšiantys savarankiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, apeliacinio skundo pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria atmestas jų materialusis reikalavimas atsakovams dėl 87 502 896,20 Eur žalos atlyginimo, neskundė. Taigi ieškovės ir trečiųjų asmenų materialieji reikalavimai atmesti, todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas atsakovams buvo priteistas pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytą taisyklę.
100. Spręsdamas dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų bylinėjantis pirmosios instancijos teisme, dydžio, apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į bendrą ieškovės ir trečiųjų asmenų pareikštų materialųjų reikalavimų dydį. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovų bylinėjimosi išlaidos turi būti padalytos proporcingai pareikštų reikalavimų dydžiui tarp ieškovės ir trečiųjų asmenų. Atsižvelgiant į tai, atsakovui Tarptautinio oro uostui „Ryga“ ir ieškovės ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ buvo priteista po 22 718,20 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo. Atitinkamai atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ ir ieškovės ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ buvo priteista po 52 248,55 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.
101. Apeliacinės instancijos teismas protingai ir proporcingai priteistum bylinėjimosi išlaidų atlyginimą suma atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui laikė 29 202,63 Eur sumą, o atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ – 52 549,37 Eur sumą. Tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliacinio skundo pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria iš jų atsakovų naudai buvo priteistas 17 694 Eur (6000 Eur + 11 694 Eur) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Atsižvelgiant į tai, kad trečiųjų asmenų apeliacinio skundo gincijama suma palyginti su ieškovės ir atsakovo apeliaciniais skundais gincijamų sumų dydžiais yra itin maža (nesudaro net 1 procento proporcijos), buvo laikyta, kad gincias apeliacinės instancijos teisme iš esmės vyko tarp ieškovės ir atsakovo. Todėl apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovų bylinėjimosi išlaidų, patirtų bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, atlyginimas priteistas iš ieškovės ir nepriteistas iš AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“. Iš ieškovės Rygos tarptautiniam oro uostui buvo priteista 29 202,63 Eur, o atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ – 52 549,37 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“, Rygos tarptautinio oro uosto, trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ kasacinius skundus, 2021 m. vasario 12 d. nutartimi panaikino Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimą ir bylą perdavė nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.
103. Kasacinis teismas dėl konkurenciją ribojančio susitarimo kaip neteisėtų veiksmų (SESV 101 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis) pažymėjo, jog SESV 101 straipsnio 1 dalmi su vidaus rinka nesuderinamais ir draudžiamais pripažinti visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškreipimas vidaus rinkoje (ESTT 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Generics (UK) ir kt.*, C-307/18, 30 punktas). Pagal SESV 102 straipsnį kaip nesuderinamus su vidaus rinka draudžiamas bet koks vienos ar keleto įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi vidaus rinkoje arba didėleje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą.
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad ieškinyje prašoma priteisti žalą yra siejama su SESV 101, 102 straipsnių pažeidimais, taip pat tai, kad ES teisėje šie pažeidimai traktuojami kaip savarankiški, pasižymintys skirtingais kriterijais, kuriuos reikia nustatyti, ir jų nulemtą atitinkamą aplinkybių vertinimą, nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nenagrinėjo ieškovės argumentų dėl galimo SESV 101 straipsnio pažeidimo.
105. Kasacinis teismas nurodė, jog apeliacinės instancijos teismas turėtų įvertinti civilinės atsakomybės, siejamos su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“ ir Latvijos oro uosto galimu sudarytu draudžiamu susitarimu (SESV 101 straipsnis), sąlygas. Sprendžiant dėl civilinės atsakomybės sąlygų atsižvelgta į tai, kad SESV 101 straipsnis apima tiek horizontaliuosius (tarp įmonių tame pačiame rinkos lygmenyje), tiek vertikaliuosius susitarimus (tarp įmonių skirtingose teikimo grandinės lygmenyse). Šis taikomas visiems susitarimams ir suderintiems veiksmais, kurie horizontaliuose ar vertikaliose santykiuose iškreipia konkurenciją vidaus rinkoje, nepriklausomai nuo rinkos, kurioje šalyje veikia. Taigi pakanka, kad tik vienos iš šalių komercinės elgesys būtų paveiktas nagrinėjamos schemas (angl. *arrangement*) (Kellerbauer, M.; Klamer, M.; Tomkin, J. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights*, a Commentary. Oxford University Press, 2019, p. 1010).
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad pagal ESTT praktiką, jeigu įmonių antikonkurencinę veiklą lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB 81 (dabar – SESV 101 straipsnis) ir 82 straipsniai (dabar – SESV 102 straipsnis) netenkami. Tokiu atveju konkurencijos ribojimo priemonės, kaip reikalaujama pagal šiuos straipsnius, nėra savarankiška įmonių veikla. Tačiau EB 81 ir 82 straipsniai gali būti taikomi, jeigu paaiškėja, kad nacionalinės teisės aktuose nustatyta konkurencijos, kurioje įmonės savo savarankiška veikla gali trukdyti, riboti arba iškraipyti, galimybė (ESTT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje *Komisija ir Prancija prieš Ladbroke Racing*, C-359/95 P ir C-379/95 P, 33 ir 34 punktai; 2010 m. spalio 14 d. sprendimas byloje *Deutsche Telekom*, C-280/08 P, 80 punktas).
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nenagrinėjo ieškovės reikalavimų, susijusio su SESV 101 straipsnio pažeidimu, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis dėl šios dalies buvo panaikinta, konstatuojant, kad yra pagrindas grąžinti bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo. Kasacinis teismas pažymėjo, jog apeliacinės instancijos teismui iš naujo nagrinėjant klausimą dėl žalos atlyginimo dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo turi būti įvertintas ES reguliavimas ir į aiškintini ESTT praktika bei atsižvelgiant į faktines aplinkybes sprendžiamas, ar egzistuoja sąlygos atlygti žalą šio pagrindu.
108. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi kaip neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis) pažymėjo, jog SESV 102 straipsnis draudžia ūkio subjektams piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje, kai toks piktnaudžiavimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Draudimas piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi taip pat įtvirtintas Konkurencijos įstatymo 7 straipsnyje. Norint išsiaiškinti, ar nėra pažeidžiamas SESV 102 straipsnis, reikia įvertinti šiuos veiksnius: 1) nustatyti, kad tam tikras subjektas patenka į subjekto ratą, kurio atžvilgiu šis straipsnis gali būti taikomas; 2) nustatyti, kad tam tikras subjektas užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje; 3) įrodyti, kad tam tikras subjektas piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi; 4) pagrįsti, kad piktnaudžiavimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą.
109. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija dėl SESV 102 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio taikymo *ratione personae* (subjektų atžvilgiu) pažymėjo, kad įmonės sąvoka ES konkurencijos teisėje žymi subjektą, vykdančią ekonominę veiklą, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ir finansavimo būdo (žr. ESTT 1991 m. balandžio 23 d. sprendimo byloje *Höfner ir Elser prieš Macrotron*, C-41/90, 21 punktą; 2012 liepos 12 d. sprendimo byloje *Compass-Datenbank GmbH*, C-138/11, 35 punktą ir jame nurodytą ESTT jurisprudenciją). Konkurencijos įstatyme įtvirtinta ūkio subjekto sąvoka, šios sąvokos turinys atitinka suformuluotąjį ESTT jurisprudencijoje, todėl įmonės ir ūkio subjekto sąvokos konkurencijos teisės normų kontekste vartojamos kaip sinonimai. Teismų nustatyta, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ vykdo komercinę veiklą, laikomas ūkio subjektu, jam taikomi Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio ir SESV 102 straipsnio reikalavimai, ginčo dėl to byloje nėra.
110. Teismams konstatavo, jog nagrinėjamu atveju atitinkamos rinkos yra nustatomos kaip atskiri konkuruojančių ūkio subjektų (oro vežėjų) skrydžių maršrutai iš taško į tašką, taigi atskira atitinkama prekės rinka laikomas konkretus skrydžio maršrutas. SESV 102 straipsnis ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis taikomi atitinkamoje rinkoje dominuojančią padėtį užimančiam ūkio subjektui. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad atitinkama rinka yra suprantama kaip tam tikros prekės rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje.
111. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad teismui išsamiai analizuoti susiklosčiusią faktinę situaciją ir pagrįstai nusprendė, jog atitinkama rinka skrydžių į Londoną ir iš jos, jo Dubliną ir iš jos atžvilgiu apibrėžiama kaip apimanti ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uoste ginčo laikotarpiu minėtus vykdytus tiesioginius skrydžius. Minėtas išvadas teismui motyvuoti išsamiai įvertinę Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumą atsižvelgiant į kelavimo iki Kauno oro uosto atstumą, laiką, Kauno oro uosto plėtrą, pervežamų keleivių skaičių ir kt. Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumas vertintas ir pagal pasiūlytą, t. y. nustatius, kad oro uostuose veikiančios skrydžių bendrovės abu uostus laiko pakeičiamais.
112. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija atmėtė ieškovės argumentus, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nepripažino atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimo tiesioginių skrydžių konkrečias maršrutas atitinkamos rinkose, nors atsakovo užimtos rinkos dalys viršijo nacionaliniuose teisės aktuose ir ESTT praktikoje įtvirtintą dominavimo prezumpciją.
113. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija apibendrinama konstatavo, kad nustatant dominavimo faktą, priešingai nei kasaciniam skunde teigia ieškovė, rinkos dalies kriterijus neturi būti suabsoliutinamas. Net ir turėdamas didesnę rinkos dalį, nei nurodyta Konkurencijos įstatymo, ūkio subjektas gali neužimti dominuojančios padėties, jeigu rinkoje veikia dar vienas ar daugiau ūkio subjektų, turinčių santykinai didelę rinkos dalį ir galinčių veiksmingai riboti rinkos galį.
114. Rinkos dalys paprastai nustatomos pagal pardavinimų apimtį. Pardavinimų apimtį gali būti matuojama verte arba kiekiu. Nagrinėjamoje byloje teismas tiek ieškovės, tiek atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ rinkos dalis nustatė pagal pervežtų keleivių skaičių. Matas, kuriuo remiamis apskaičiuojamos rinkos dalys, pasirenkamas atsižvelgiant į prekių ar nagrinėjamos šakos specifiką tam, kad būtų galima atlikti rinkos dalies įmonių konkurencijos ūkio subjektų rinkos dalį palyginimą. Nors įkyla bylos dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje eigi gali padaryti tai, kokia metodika remiamasi skaičiuojant ūkio subjekto rinkos dalį, ieškovė kasaciniam skunde negincija rinkos dalį nustatytą pasirinkto matavimo. Todėl apeliacinės instancijos teismas, siekdamas nustatyti, ar atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė dominuojančią padėtį konkurencijos skrydžių maršrutų atitinkamos rinkose, pagrįstai ne tik nustatė įmonės užimamą rinkos dalį, bet ir atliko išsamią rinkos analizę, įvertino konkurentų užimamas rinkos dalis, įėjimo į rinką kliūtis ir kitus svarbius veiksnius, nustatė tikėtiną pastarųjų veiksmų įtaką rinkai.
115. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pagrįstomis pripažino apeliacinio teismo išvadas, kuriomis, spręsdamas dėl „Air Baltic Corporation A/S“ (ne)dominavimo atitinkamos skrydžių rinkose, teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į nustatytas oro vežėjų užimamų rinkų dalis bei kitas faktines bylos aplinkybes, reikšmingas dominavimui nustatyti, „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas gali būti nustatytas trijose skrydžių rinkose: Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje nuo 2005 m., Vilnius–Stokholmas–Vilnius rinkoje nuo 2006 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje nuo 2005 m.
116. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien tai, jog buvo konstatuotas ūkio subjekto dominavimas rinkoje, savaime konkurencijos pažeidimu nelaikoma. Tam, kad būtų nustatytas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, kaip konkurencijos teisės pažeidimas, turi būti atlikti veiksmai, kurie nėra suderinami su sąžininga konkurencija.
117. SESV 102 straipsnio antrojoje pastraipoje išvardytas piktnaudžiavimo veiksnių sąrašas nėra baigtinis, o jame nurodyti veiksmai yra tik piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pavyzdžiai. Grobuoniška kainodara yra viena iš piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi formų.
118. Apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikytos kainodaros teisėtumą, rėmėsi aplinkybe, kad atsakovo vidutinė paslaugų kaina buvo panaši, o tam tikrais laikotarpiais viršijo vidutinę savikainą. Apeliacinės instancijos teismas nenurodė, kokia sąnaudų rūšinė į sąvadovavimą vertindamas kainodaros teisėtumą. Kadangi prekės savikaina nepina visų patiriamų sąnaudų, apėjotina, ar buvo pasirinktas tinkamas kainų teisiuoto matas. Teismas ketinimo pašalinti konkurentus iš rinkos nenustatė, kitų veiksmų, būtinų grobuoniškai kainodarai nustatyti, apskritai netyrė.
119. Nurodyti išsamių kontekste, atsižvelgdamas į teisinį šaltis aplinkybes, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija padarė išvadą, kad klausimas, kokiems sąnaudų matams turėtų būti vertinama atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainų atitikimas, reikalauja papildomo tyrimo, be kita ko, atsižvelgiant į tokių sąnaudų vertinimo principus. Dėl šių priežasčių civilinės atsakomybės taikymo klausimas dėl galimo SESV 102 straipsnio pažeidimo taip pat buvo grąžintas apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
120. Kolegija dėl bylinėjimosi išlaidų nurodė, jog iš ES teisinio reguliavimo, ESTT praktikos matyti, kad valstybė narė savo teisinėje sistemoje turi nustatyti teisės reikalauti atlygti žalą, atsiradusią dėl SESV 101 ir (ar) 102 straipsniuose nurodytų pažeidimų, įgyvendinimo taisykles, su sąlyga, kad bus laikomasi lygiavertisumo ir veiksmingumo principų. Šių principų laikymosi patikra nešvengiamai yra atliekama kiekvienam konkrečiam atvejui. Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo turi būti atsižvelgta į poreikį užtikrinti ES teisės veiksmingumą.
121. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį, teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Šioje teisės normoje yra įtvirtinta bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės šimtis, kuri gali būti taikoma, atsižvelgiant į tai, ar šalys sąžiningai naudojo procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas, taip pat į priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos, *inter alia*, į tai, ar jos buvo būtinos ir pagrįstos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/20, 16 punktas).
122. Iš bylos medžiagos buvo matyti, kad tretieji asmenys teikė apeliacinį skundą tik dėl bylinėjimosi išlaidų, be kita ko, keldami klausimą dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo. Nors šis apeliacinis skundas 2016 m. kovo 2 d. rezoliucija buvo priimtas nagrinėti, tačiau tretieji asmenys kasaciniam skunde pagrįstai nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas priimta teismo sprendime jų teikiamų argumentų neįvertino bei dėl jų visiškai nepasiskė. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino trečiųjų asmenų pateiktų argumentų, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai netakė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies. Pirmiau nurodyti argumentai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijai leido teigti, kad ši apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis yra be motyvų ([CPK 270 straipsnis](#), 331 straipsnio 4 dalis).
123. Kolegija pabrėžė, jog ieškovė ir tretieji asmenys reikė savarankiškus reikalavimus – ieškovė patirtą žalą siejo su nuostoliais, patirtais mažinant savo teikiamų keleivių skraidinimo paslaugų kainas, tuo tarpu tretieji asmenys teigė, kad nagrinėjami atsakovų neteisėti veiksmai, be kita ko, lėmė Lietuvos nacionalinio vežėjo 100 procentų akcijų paketo vertės sumažėjimą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija nusprendė, kad nėra pagrindo sutikti su kasacinių skundų argumentais, jog bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėtų būti priteistas solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų. Vien tai, kad tapatų suinteresuotumą turintys subjektai palaiko vienas kito reikalavimus, išreikšia panašią poziciją, nesudaro pagrindo nukrypti nuo minėtos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš jų solidarai.

124. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės, atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“, Rygos tarptautinio oro uosto, trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliacinius skundus, 2021 m. birželio 28 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį, kuria ieškovės ieškinyje buvo tenkintas šis dalies, panaikino ir nurodė apibrėžti priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinyje reikalavimus atmetė, kitą Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą. Teismas priėmė šie ieškovės administravimo klaidoms skirtų lėšų 65 240,02 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui, šie ieškovės administravimo klaidoms skirtų lėšų 126 142,99 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui „Air Baltic Corporation“ A/S, ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, lygionis dalimis po 22 718,20 Eur iš kiekvieno, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui Rygos tarptautiniam oro uostui atlyginimą, ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, lygionis dalimis po 52 248,55 Eur iš kiekvieno, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui „Air Baltic Corporation“ A/S.
125. Kolegija nurodė, jog bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribos yra apibrėžtos tik dėl **CPK 320 straipsnio** 1 dalies, bet ir kasacinio teismo išaiškinimų, pateiktų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje. Šalių apeliaciniai skundai, grąžinus bylą nagrinėti Lietuvos apeliaciniame teisme, nagrinėjami tik ta apimtimi, kuria nurodė kasacinis teismas. Byla apeliacinės instancijos teisme buvo nagrinėjama šia apimtimi pirmą, išimant ir pasisakant dėl bylose pareikšto reikalavimo atlygti žalą, siejamą su SESV 101 straipsnio pažeidimu; antra, nustatant visas kasacinio teismo nurodytas reikšmingas aplinkybes SESV 102 straipsnio galimam pažeidimui kvalifikuoti ir išnagrinėjant reikalavimą atlygti žalą, siejamą su SESV 102 straipsnio pažeidimu trijose skrydžių rinkose (Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje nuo 2005 m., Vilnius–Stokholmas–Vilnius rinkoje nuo 2006 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje nuo 2005 m.); trečia, atsakant į trečiųjų asmenų argumentus, išdėstytus jų apeliaciniame skunde.
126. Kolegija nepriėmė naujų teikiamų įrodymų. Rygos tarptautinis oro uostas kartu su atstiplinių į ieškovės rašytinius paaiškinimus pateiktą naujų įrodymų – 2003 m. gruodžio 24 d. ir 2004 m. liepos 23 d. publikacijų ir jų vertimų kopijas, o atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ – 2021 m. balandžio 26 d. *Copenhagen Economics* išvadą AKZO testų naudojimas vertinant, ar „Air Baltic Corporation A/S“ netaikė tariamai grobuoniškos kainodaros; Kolegija pažymėjo, jog ši civilinė byla yra nagrinėjama nuo 2008 m., t. y. jau beveik tryliką metų, todėl minėti įrodymai galėjo būti pateikti ir bylą anksčiau, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Duomenų, kad pirmosios instancijos teismas būtų atsiskaisęs priimti nagrinėjamus įrodymus, nebuvo, be to, kolegijos vertinimu, naujų įrodymų priėmimas užtiklintų bylos nagrinėjimą. Kolegija nepriėmė „Air Baltic Corporation A/S“ teikiamos 2021 m. balandžio 26 d. *Copenhagen Economics* išvados. Kolegija taip pat netenkino prašymo kreiptis su prašymu dėl bylos nagrinėjimą klausimų į Europos Komisiją dėl SESV 101–102 straipsnių taikymo.
127. Kolegija, vertindama konkurenciją ribojančio susitarimo (SESV 101 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis) buvimą, nurodė, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad SESV 101 ir 102 straipsniai savaime neeliminuoja vienas kitą taikymo galimybes. Atsižvelgdama į šiuos išaiškinimus bei į tai, kad ieškinyje prašoma prieiti žalą yra siejama su SESV 101, 102 straipsnių pažeidimais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neraginėjo ieškovės argumentų dėl galimo SESV 101 straipsnio pažeidimo. Tai lėmė, kad byla nurodė apibrėžti buvo grąžinta apeliacinės instancijos teismui nagrinėti šie naujo.
128. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į šias ginčui spresti reikšmingas aplinkybes: 1) „Air Baltic Corporation A/S“ yra akcinė bendrovė, įsteigta 1995 m., jos akcijas pirminio ieškinio pateikimo metu turėjo Latvijos valstybė (52,6 procento) ir SAS AB (47,2 procento); nuo 2009 m. visas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ akcijų paketas priklauso Latvijos valstybei; atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas yra valstybės uždaroji akcinė bendrovė, priklausanči Lietuvos Respublikai; 2) ginčo kilimo teisme metu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ vykdė tiesioginius skrydžius iš Rygos, Vilniaus ir Liepojos; 3) byloje yra aktualūs laikotarpis tik nuo 2004 m. lapkričio 1 d., kai įsigaliojo Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos patvirtinta Mokesčiai Rygos oro uoste tvarka, nes su ja ieškovo sieja žalos atsiradimą; 4) Latvijos konkurencijos priežiūros tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarime Nr. 134 pripažinta, kad Rygos oro uosto takoma nuolaidų sistema, įtvirtinta 2006 m. sausio 3 d. Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarimu Nr. 20, pažeidė SESV 102 straipsnio c dalies nuostatas.
129. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į minėtas faktines aplinkybes, turėtų įvertinti civilinės atsakomybės, siejamos su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“ ir Latvijos oro uosto galimu sudarytu draudžiamu susitarimu (SESV 101 straipsnis), sąlygas. Sprendžiant dėl civilinės atsakomybės sąlygų atsižvelgiant į tai, kad SESV 101 straipsnis apima tiek horizontaliuosius (tarp įmonių tame pačiame rinkos lygmenyje), tiek vertikaliuosius susitarimus (tarp įmonių skirtingose teismo grandinės lygmenyse). Šis taikomas visiems susitarimams ir suderintiems veiksmams, kurie horizontaliuose ar vertikaliuose santykiuose išskirpa konkurenciją vidaus rinkoje, nepriklausomai nuo rinkos, kurioje šalis veikia. Taigi pakanka, kad tik vienos iš šalių komercinės elgesys būtų paveiktas nagrinėjamos schemos (angl. *arrangement*) (Kellerbauer, M.; Klamert, M.; Tomkin, J. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights, a Commentary*. Oxford University Press, 2019, p. 1010).
130. Šiuo atveju ieškovė teikia argumentus dėl galimo draudžiamo susitarimo, sudaryto ne konkurentų, bet paslaugos teikėjo Rygos tarptautinio oro uosto ir paslaugos gavėjo „Air Baltic Corporation A/S“, kurie lėmė žalos ieškovei kilimą. Ieškovė, be kita ko, nurodo, kad draudžiamas susitarimas buvo sudarytas siekiant atsakovui išsiskirti kelių paslaugų pervežimo tikslu, gauti nuolaidą, kad be minėtos nuolaidų sistemos atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų turėjęs finansinių galimybių vykdyti skrydžius ieškovės nurodytu laikotarpiu, taikyti atskaitomus skrydžių bilietų kainas. Ieškovės teigimu, draudžiamu susitarimu įgyvendinimas sukėlė realias pasekmes – ji buvo išstumta iš atitinkamų skrydžių maršrutų rinkų. Sudaryta susitarimą patvirtina ir tai, kad ieškovei nutraukus skrydžius, „Air Baltic Corporation A/S“ tiesioginius skrydžius iš Vilniaus oro uosto pakaitė skrydžiais per Rygos oro uostą. Tokiu būdu Rygos oro uostas bei „Air Baltic Corporation A/S“ įgijo finansinę naudą.
131. Atsakovai „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinis oro uostas teikia argumentus, kad jiems civilinė atsakomybė negali būti taikoma už susitarimą dėl atitinkamų nuolaidų, kurias kaip būtinas įtvirtina nacionaliniai teisės aktai. Tuo tarpu ieškovė įrodinėja, kad aptariama nuolaidų sistema buvo inicijuota ne nepriklausomai esant aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas, atsakydamas į Latvijos konkurencijos tarnybos raštą, patvirtino, kad pats sukūrė ir inicijavo antikonkurencijai veiksnų pagrindu buvusią nuolaidų sistemą, vėliau ją minėtasis teismas atpaikino Reglamentu Susisiekimo ministerija. Šia sistema buvo siekiama kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą, be kita ko, įgyvendinti Oro uosto plėtros strategines gaires.
132. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad pagal ESTT praktiką, jeigu įmonių antikonkurenciją veikia lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB sutarties 81 (dabar – SESV 101 straipsnis) ir 82 straipsniai (dabar – SESV 102 straipsnis) netaikomi. Tokiu atveju konkurencijos ribojimo priežastis, kaip reikalaujama pagal šios sutarties, nėra savarankiška įmonių veikla. Tačiau EB sutarties 81 ir 82 straipsniai gali būti taikomi, jeigu paaiškėja, kad nacionalinės teisės aktais nustatyta konkurencijos, kuri įmonės savo savarankiška veikla gali trukdyti, riboti arba išskirti, galimybę. ESTT tik ribotai pripažino galimybę netaikyti EB sutarties 81 ir 82 straipsnių nustatytai antikonkurencijai veiklai dėl to, kad šią įmonių veiklą lėmė galiojantys nacionalinės teisės aktai, arba dėl to, kad jie pašalina bet kokią konkurencinės įmonių veiklos galimybę (žr. ESTT 2010 m. spalio 14 d. sprendimo byloje *Deutsche Telekom*, C-280/08 P, 80 punktą, kt.).
133. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus, pateiktus nagrinėjamoje byloje, nustatė tokias teisiskai reikšmingas faktines bylos aplinkybes.
134. Pirmą, Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas, atsakydamas į Latvijos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 5 paragrafą).
135. Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentas 2004 m. liepos 23 d. priėmė nutarimą Nr. 3 „Dėl mokesčių už oro susisiekimo paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas“, kurio 8 punkte buvo nustatyta, kad bet kuris pervežėjas, vykdydamas skrydžius iš (j) Rygos tarptautinį oro uostą, turi teisę gauti nuolaidas atitinkamiems mokesčiams pagal tai, kiek per metus kryptimi iš Rygos perveža kelių (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 10 procentų (išskendantių kelių skaičius – 25 000), didžiausia – 80 procentų (išskendantių kelių skaičius – 250 000)). Nutarimas įsigaliojo 2004 m. lapkričio 1 d. Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentas 2004 m. lapkričio 1 d. patvirtino Taisyklės dėl rinkliavos už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas, kurių 8 punkte buvo nustatyta, kad kiekvienas vežėjas, vykdydamas skrydžius iš Rygos tarptautinį oro uostą ar iš jo, turi teisę gauti atitinkamus mokesčių nuolaidas, atsižvelgiant į pervežtų iš Rygos kelių skaičių per metus (mažiausia nustatyta taikyti nuolaida – 10 procentų (išskendantių kelių skaičius – 25 000), didžiausia – 80 procentų (išskendantių kelių skaičius – 250 000)). Taisyklės įsigaliojo 2004 m. lapkričio 1 d.
136. Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentas 2004 m. gruodžio 24 d. priėmė nutarimą (taisyklės) Nr. 5 „Mokėjimo sąlygos už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas“, kurio 8 punkte buvo nustatyta, kad bet kuriam vežėjui, skrendančiam iš Rygos tarptautinį oro uostą ar iš jo, suteikiamas atitinkamas mokesčių nuolaidas, atsižvelgiant į pervežtų iš Rygos kelių skaičių per kalendorinius metus (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 10 procentų (išskendantių kelių skaičius – 25 000), didžiausia – 80 procentų (išskendantių kelių skaičius – 250 000)). Nutarimas įsigaliojo 2005 m. sausio 1 d. Priėmus šį nutarimą, nuo 2005 m. sausio 1 d. neteko galios Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 3 (nutarimo Nr. 5 12 punktą). Latvijos Respublikos ministrų kabinetas 2006 m. sausio 3 d. priėmė nutarimą Nr. 20 „Mokesčių už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčių paskirstymo tvarka“. Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. sausio 3 d. nutarimas, be kita ko, įtvirtino, kad bet kuriam vežėjui, skrendančiam į Tarptautinį oro uostą „Ryga“ ir iš jo, suteikiamas nutarimo 2.2 papunktyje nurodytų mokesčių (už oro navigacijos paslaugas oro uosto kontrolinioje zonoje) nuolaidas, atsižvelgiant į per kalendorinius metus vykdytus skrydžius Rygos kryptimi (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 5 procentai (skrydžių skaičius – 1000), didžiausia – 30 procentų (skrydžių skaičius – 6000 ir daugiau)) (aptariamo Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarimo Nr. 20 2.4 punktą); taip pat įtvirtino, kad bet kuriam vežėjui, skrendančiam į Rygos tarptautinį oro uostą ir iš jo, suteikiamas nutarimo 3.1, 3.2, 3.3 ir 3.4 papunkčiuose nurodytų mokesčių (už Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas paslaugas) nuolaidas, atsižvelgiant į per kalendorinius metus vykdytus skrydžius iš Rygos (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 10 procentų (išskendantių kelių skaičius – 25 000), didžiausia – 80 procentų (išskendantių kelių skaičius – 250 000)) (aptariamo Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarimo Nr. 20 3.5 punktą). Latvijos Respublikos konkurencijos tarnyba 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 134, išnagrinėjusi šiojo oro transporto bendrovų skunda dėl Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. liepos 23 d. priimtų taisyklių Nr. 3, Taisyklės dėl mokesčių už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugų; nutarė: 1) pripažinti, jog Rygos tarptautinio oro uosto takoma nuolaidų sistema, nustatanti net iki 80 procentų nuolaidas orkavių pakilimo, nutūpimo ir apsaugos paslaugoms, kuri įtvirtinta nutarime Nr. 20, pažeidžia EB sutarties 82 straipsnio c dalies nuostatas, draudžiančias piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, ir todėl atitinkami nutarimo Nr. 20 reikalavimai netaikytini valstybinei akcinei bendrovei Rygos tarptautiniam oro uostui; 2) įpareigoti Rygos tarptautinį oro uostą nebeatkaipti nuolaidų ne vėliau kaip praėjus 90 dienų nuo Konkurencijos tarnybos nutarimo įsigaliojimo.
137. Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarime Nr. 134 nustatyta, kad tik vieni oro transporto bendrovė – „Air Baltic Corporation A/S“ – suteikta maksimali 80 procentų nuolaida, „Ryanair“ suteikta 60 procentų nuolaida, o visoms kitoms nuolaida sudaro arba 10 procentų (šešioms oro transporto bendrovėms), arba ji nėra suteikta apskritai. Rygos tarptautiniame oro uoste susidariusi padėtis, kai šie taikomos nuolaidų sistemos pagrindinę naudą gauna tik kai kurios oro transporto bendrovės ir kai kiti nuolaidų sistema nėra pagrįsta apimtines efektu, yra kvalifikuojama kaip nevienodo sąlygų taikymas lygiavertiams sandoriams su kitais prekybos partneriais, dėl to jie patenka į konkurencijos požiūriu nepalankią padėtį. Nustatant per didesnę nuolaidų ribas, daugeliui oro vežėjui taikomi nesąžiningi mokesčiai, yra pagrindas padaryti išvadą, kad didesni nuolaidų gavėjai mokė maiti nei paslaugų savikaina, savo nuostolius likusių nesumokėtų paslaugų samdai dėl padengia kitos oro transporto bendrovės. Rygos tarptautiniame oro uoste taikomos nuolaidos, dėl kurių mokesčiai skiriasi iki penkių kartų, savo esme nėra nuolaidos, o diskriminaciniai mokesčiai už lygiavertes paslaugas. Teikiant paslaugas su 80 procentų nuolaida, mokesčiai yra daug mažesni už faktines sąnaudas. „Air Baltic Corporation A/S“ yra išskirtinė naudos gavėja. Per 30 dienų terminą nuolaidų Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 priėmimo, t. y. 2006 m. gruodžio 1 d., šis nutarimas buvo apskustas Latvijos Respublikos administraciniam apygardos teismui, buvo prašyta jį panaikinti. Pagal tuo metu Latvijos Respublikoje galiojusį teisinį reguliavimą, apskundus Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimą Nr. 134 Latvijos Respublikos administraciniam apygardos teismui, šio nutarimo, įskaitant ir juo nustatytą įpareigojimą, galiojimas nuo skundo padavimo momento buvo sustabdytas iki tol, kol Latvijos Respublikos administraciniam apygardos teismui bus gautinai išnagrinėtas ginčas dėl minėto nutarimo teisėtumo ir pagrįstumo (Latvijos Respublikos administracinio proceso įstatymo 185 straipsnio 1 dalis, redakcija, galiojusi nuo 2003 m. liepos 1 d.).
138. Latvijos Respublikos ministrų kabinetas 2006 m. gruodžio 5 d. priėmė nutarimą (taisyklės) Nr. 991 „Mokesčių už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto“ paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčių paskirstymo tvarka“, pasirašyta ministro pirmininko bei susisiekimo ministro, kurioo pripažinto netekusių galios 2006 m. sausio 3 d. Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarimą Nr. 20 (nutarimo Nr. 991 11 punktą). Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. gruodžio 5 d. nutarimas Nr. 991, be kita ko, reglamentavo, kad bet kuriam vežėjui, skrendančiam į Rygos tarptautinį oro uostą ir iš jo, suteikiamas nutarimo 2.2 papunktyje nurodytų mokesčių (už oro navigacijos paslaugas oro uosto kontrolinioje zonoje) nuolaidas, atsižvelgiant į per kalendorinius metus vykdytus skrydžius Rygos kryptimi (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 5 procentai (skrydžių skaičius – 1000), didžiausia – 30 procentų (skrydžių skaičius – 6000 ir daugiau)) (aptariamo Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarimo Nr. 991 2.4 punktą); taip pat reglamentavo, kad bet kuriam vežėjui, skrendančiam į Rygos tarptautinį oro uostą ir iš jo, suteikiamas nutarimo 3.1, 3.2, 3.3 ir 3.4 papunkčiuose nurodytų mokesčių (už Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas paslaugas) nuolaidas, atsižvelgiant į per kalendorinius metus vykdytus skrydžius iš Rygos (mažiausia nutarimu nustatyta taikyti nuolaida – 10 procentų (išskendantių kelių skaičius – 25 000), didžiausia – 80 procentų (išskendantių kelių skaičius – 250 000)) (nutarimo Nr. 991 3.5 punktą). Latvijos Respublikos ministrų kabinetas 2009 m. gegužės 5 d. priėmė nutarimą Nr. 412, kuriuo buvo panaikintos vežėjams taikomos nuolaidos, nustatomos priklausomai nuo per metus pervežtų kelių skaičiaus kryptimi iš Rygos. Latvijos Respublikos administracinis apygardos teismas 2009 m. rugpjūo 29 d. sprendimu nutraukė teismo procesą administracinėje byloje pagal valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto ieškinį dėl Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 atšaukimo. Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybai bei valstybinei akcinei bendrovei Rygos tarptautiniam oro uostui sudarus administracinę sutartį dėl šalių teisinių ginčų bei teismo proceso nutraukimo. Minėta administracinė sutartis buvo sudaryta, atsižvelgiant į Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2009 m. gegužės 5 d. nutarimą Nr. 412 priėmimą. Latvijos Respublikos konkurencijos tarnyba 2014 m. gruodžio 5 d. rašte dėl Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 nurodė, kad Rygos tarptautinis oro uostas neturėjo galimybių susilaikyti nuo taisyklių ir diskriminacinių nuolaidų sistemos taikymo, todėl jo elgesys nelaikytinas EB sutarties 82 straipsnio pažeidimu, kartu nenustatyti ir EB sutarties 81 straipsnio ar SESV 101 straipsnio pažeidimai.
139. Kolegija pažymėjo, jog, pagal ESTT praktiką, jeigu įmonių antikonkurenciją veikia lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB sutarties 81 (dabar – SESV 101 straipsnis) ir 82 straipsniai (dabar – SESV 102 straipsnis) netaikomi. Dėl šios priežasties pirmasis nagrinėjami atveju vertintinas aspektas buvo tai, ar ginčo nuolaidų sistema buvo įtvirtinta kaip būtina nacionaliniai teisės aktai. Jei būtų nustatyta, kad minėta nuolaidų sistemą nustatė nacionaliniai teisės aktai, jie buvo imperatyvūs bei taikytini visą ginčo laikotarpį, SESV 101 straipsnis atsakovams negalėtų būti taikomas. Atitinkamai jokia civilinė atsakomybė atsakovams taip pat negalėtų kilti, nes tam negisistuoti pagrindas – SESV 101 straipsnio pažeidimas.
140. Bylos duomenys patvirtino, kad nuolaidų sistemą, taikytą vežėjams Rygos tarptautiniame oro uoste ginčo laikotarpiu, nustatė šie teisės aktai: Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 3 „Dėl mokesčių už oro susisiekimo paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas“, Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. lapkričio 1 d. patvirtintos Taisyklės dėl rinkliavos už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas; Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. sausio 3 d. nutarimas Nr. 20 „Mokesčių už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčių paskirstymo tvarka“; Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. sausio 3 d. nutarimas (taisyklės) Nr. 991 „Mokėjimo sąlygos už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas“.
141. Išvardytas teisės aktai priėmė ar patvirtino Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentas ir Latvijos Respublikos ministrų kabinetas. Šios institucijos yra Latvijos Respublikos viešosios valdžios institucijos (**CPK 182** straipsnio 1 dalies 1 punktą). Todėl formaliai prasme minėti teisės aktai buvo laikytini nacionaliniais Latvijos Respublikos teisės aktais. Latvijos Respublikos konkurencijos tarnybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 5 paragrafe nustatytos šios aplinkybės: Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą; Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas turėtų tapti visos Latvijos ekonomikos plėtros priemonė (**CPK 197 straipsnio** 2 dalis). Rygos tarptautinis oro uostas dalyvavo rengiant teisės aktus, kuriais įtvirtinta aptariama nuolaidų sistema. Toks dalyvavimas pasireiškė pasiūlymų ir jų ekonominiu pagrindimu dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai teikimu. Kolegija vertino, jog šios aplinkybės atskleidė kelis reikšmingus aspektus. Pirmia, atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas teikė ne vieną, o ketletą pasiūlymų dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Antra, atsakovas buvo ne vienintelis subjektas, kuris teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai atitinkamus pasiūlymus. Trečia, tik atsakovas Rygos tarptautinio oro uosto, tiek kitų subjektų pasiūlymai buvo išnagrinėti Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos. Ketvirta, Latvijos Respublikos susisiekimo ministerija nebuvo varžoma pateiktų pasiūlymų ir naudodamasi savo diskrecija priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą. Susisiekimo ministerija išnagrinėjo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymus, taip pat – kitus pasiūlymus ir priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančias teisės aktyvūs teisės aktyvūs teisės turinio subjektai (regulatoriai), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos tarptautinis oro uostas teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai ketletą pasiūlymų ir jų ekonominį pagrindimą dėl kelių prikrauti ir Rygos tarptautinį oro uostą.

- uostas neturėjo galimybės savarankiškai spresti dėl nuolaidų sistemos taikymo, privilejo ją taikyti.
144. Kolegija taip pat nustatė, jog laikotarpį 2004 m. lapkričio iki 2006 m. sausio buvo priimti ir ginčo nuolaidų sistemą įtvirtino šie Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentu 2004 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 3. Dėl mokesčio už oro susisiekimo paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas; Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentu 2004 m. lapkričio 1 d. patvirtintos Taisyklės dėl riaklavių už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas; Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentu 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimas (taisyklės) Nr. 5 „Mokėjimo sąlygos už oro navigacijos paslaugas Rygos skrydžių informacijos rajone ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas“; Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. sausio 3 d. nutarimas Nr. 20 „Mokesčio už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčio paskirstymo tvarka“; Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. sausio 3 d. nutarimas Nr. 134 buvo apskustas Latvijos Respublikos administracinės apygardos teismui. Pagal tuo metu Latvijos Respublikoje galiojusį teisinį reguliavimą, apskundus Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimą Nr. 134, šio nutarimo galiojimas nuo skundo padavimo momento buvo sustabdytas iki tol, kol Latvijos Respublikos administracinė apygarda teisme bus galutinai išnagrinėjusi ginčą dėl mieto nutarimo teisėtumo ir pagrįstumo. 2009 m. rugpjūčio 29 d. Latvijos Respublikos administracinis apygardos teismas sprendimu nutraukė teismo procesą administracinėje byloje pagal Rygos tarptautinio oro uosto ieškinį dėl Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 134 atšaukimo, Latvijos Respublikos konkurencijos tarybai bei Rygos tarptautiniam oro uostui sudarius administracinę sutartį. Minėtos aplinkybės liudijo, jog nuolaidų sistema, įtvirtinta nurodytais teisės aktais, galiojo ir buvo taikyta nuo 2004 m. lapkričio 1 d. iki 2006 m. gruodžio 5 d., o nuo 2006 m. gruodžio 5 d. ji neteko galios, kai buvo panaikinta Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. gruodžio 5 d. priimtą nutarimą (taisyklą) Nr. 991 „Mokesčio už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčio paskirstymo tvarka“ 11 punktu.
145. Kolegija taip pat nustatė, jog Latvijos Respublikos ministrų kabinetas 2006 m. gruodžio 5 d. priėmė nutarimą (taisyklę) Nr. 991 „Mokesčio už oro navigacijos ir valstybinės akcinės bendrovės Rygos tarptautinio oro uosto paslaugas nustatymo tvarka ir mokesčio paskirstymo tvarka“, kuriuo įtvirtino analogišką iki tol nustatytai nuolaidų sistemą. 2009 m. gegužės 5 d. Latvijos Respublikos ministrų kabinetas priėmė nutarimą Nr. 412, kuriuo buvo panaikintas vežėjams taikomos nuolaidos, nustatomos priklausančiai nuo per metus pervedų skaičiaus kryptimi iš Rygos. Atitinkamai nuolaidų sistema, įtvirtinta Latvijos Respublikos ministrų kabineto 2006 m. gruodžio 5 d. nutarimu (taisyklėmis) Nr. 991, galiojo ir buvo taikyta nuo 2006 m. gruodžio 5 d. iki 2009 m. gegužės 5 d., o nuo 2009 m. gegužės 5 d. neteko galios.
146. Kolegijos vertinimu, priešingai nei teigia ieškovė, visą ginčo laikotarpį galiojo ir buvo taikytini teisės aktai, įtvirtinantys aptariamą nuolaidų sistemą. Nors Latvijos Respublikos konkurencijos taryba 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 134 šio sprendimo 178 punkte nurodytuose teisės aktuose įtvirtintą nuolaidų sistemą pripažino pažeidžiančia EB sutarties 82 straipsnio c dalies nuostatas bei Rygos tarptautinį oro uostą įpareigojo nebetaikyti nuolaidų ne vėliau kaip praėjus 90 dienų nuo Konkurencijos tarybos nutarimo įsigaliojimo, po jo priėmimo šis nutarimas taip ir netapo privalomai vykdytinas, nes nepaėjus 90 dienų po jo paskelbimo buvo apskustas, o Ministrų kabineto nutarimas pakestas nauju teisės aktu. Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimo galiojimas po apskundimo teisme buvo sustabdytas ir nebuvo taikomas iki ginčo teisme išsprendimo 2009 m. rugpjūčio 29 d., kai Latvijos Respublikos administracinis apygardos teismas sprendimu nutraukė teismo procesą, Latvijos Respublikos konkurencijos tarybai bei Rygos tarptautiniam oro uostui sudarius administracinę sutartį.
147. Kolegija nusprendė, jog ginčo nuolaidų sistemą nustatė nacionaliniai Latvijos Respublikos teisės aktai, jie buvo imperatyvūs bei taikytini visą ginčo laikotarpį, per kurį Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas neturėjo teisiskai įpareigojamo poveikio. Dėl šios priežasties SESV 101 straipsnis atsakovams Rygos tarptautiniam oro uostui ir „Air Baltic Corporation A/S“ negalėjo būti taikomas. Todėl atsakovo civilinė atsakomybė, kildinama iš SESV 101 straipsnio pažeidimo, negalima. Kolegija nusprendė, jog šiuo atveju yra pagrindas nurodytą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį panaikinti ir ieškinį dėl žalos, kildinamos iš SESV 101 straipsnio pažeidimo, Rygos tarptautiniam oro uostui ir „Air Baltic Corporation A/S“ atmesti.
148. Kolegija, vertindama proceso šalių argumentus dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis), 2021 m. kovo 30 d. priėmė nutartį, kuria nustatė terminą šalims pateikti rašytinius paaiškinimus dėl atitinkamų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išsakinimų, išdėstytų 2021 m. vasario 12 d. nutartyje, o konkrečiai – dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kanodaros (ne)teisėtumo, nurodant, kokia sąnaudų rūšių remiamasi tokiai kanodarai pagrįsti ir kodėl (kaip teisėtumo matą (standartą) ir galimus pasirinkimo motyvus, jeigu jie reikšmingi), pasisakant dėl atsakovo (atsakovų) ketinimo pašalinti konkurentus iš rinkos, kitų veiksmų, būtinų grobuoniškai kanodarai nustatyti, buvimu.
149. Ieškovė, įgyvendindama 2021 m. kovo 30 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartį, 2021 m. balandžio 15 d. pateikė paaiškinimus raštu. Šiuose paaiškinimuose ieškovė nurodė, kad dėl nepatikinų ir neišsamių atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ duomenų byloje nebuvo galimybės nustatyti realiai atsakovo patirtas vidutines kintamąsias sąnaudas. Kita vertus, esant akivaizdiems ieškovo išstintimo strategijos įrodymams, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi gali būti nustatytas, remiantis atsakovo vidutinių bendrųjų sąnaudų duomenimis. 2008 m. rugpjūčio 11 d. paaiškinime dėl įmonės veiklos sąnaudų paskirstymo principų ieškovė išskyrė penkis sąnaudų grupes: kintamąsias sąnaudas, pastovias sąnaudas, netiesiogines sąnaudas, pardavimo sąnaudas ir administracines sąnaudas. Ieškovo teigimu, pastovios, netiesioginės, pardavimo ir administracinės sąnaudos yra laikytinos fiksuotomis sąnaudomis. Tuo tarpu sudėję skrydžių priekštas netiesiogines, fiksuotas, pardavimo ir administracines sąnaudas bei atitinkamo skrydžio kintamąsias sąnaudas, yra gaunamos bendrosios skrydžio sąnaudos. Ieškovė taip pat atkreipė dėmesį, kad ekspertizės akte vartojama sąvoka „savikaina“, kuri buvo nustatyta atitinkamas sąnaudas paskirsčius pagal atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikytus buhalterinės apskaitos principus, savo esmę atitinka vidutinių bendrųjų sąnaudų sąvoką. Perskaiciavus sąnaudas pagal tarptautinėje praktikoje taikomas standartus, visi atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutai ginčo laikotarpiu buvo nuostolingi.
150. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pateikė atsiliepinį į ieškovo paaiškinimus raštu. Atsiliepiame atsakovas nurodė, kad jo kainos visais atvejais ginčo laikotarpiu viršijo tiek vidutines bendrąsias, tiek vidutines kintamąsias sąnaudas, o tai reikšia, kad negali būti konstatuota atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniška kanodara. Be to, pati ieškovė pripažino, kad Vilnius–Berlynas–Vilnius ir Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutų atveju neturi būti nagrinėjama ir vertinama atsakovo kanodara 2006–2008 m. laikotarpiu SESV 102 straipsnio aspektu, kadangi ieškovė nutraukė skrydžius nurodytais maršrutais atitinkamai 2005 m. spalį ir 2005 m. rugėjį. Atsakovas pažymėjo, kad ir pati ieškovė pripažįsta, jog ekspertizės akte vartojama sąvoka „savikaina“ iš esmės atitinka vidutinių bendrųjų sąnaudų sąvoką. Ieškovo argumentas, kad, perskaiciavus sąnaudas pagal tarptautinėje praktikoje taikomas standartus, visi atsakovo skrydžių maršrutai ginčo laikotarpiu buvo nuostolingi, pažeidžia CPK 141, 320 ir 323 straipsnius, yra nepagrįstas, nes: pirmą, atsakovo duomenys apie skrydžių rezultatus yra patikimi ir pakankami AKZO testui taikyti; antra, teismo ekspertizės atliktas atsakovo skrydžių rezultatų perskaiciavimas paremtas klaidingomis prielaidomis; trečia, kaip pripažino pati teismo ekspertė, skrydžių pelningumo perskaiciavimas nebuvo susijęs nei su AKZO testo taikymu, nei su tariamos žalos skaičiavimu.
151. Atsakovas Rygos tarptautinio oro uostas pateikė atsiliepinį į ieškovo paaiškinimus raštu. Atsiliepiame atsakovas nurodė, kad nėra pagrindo spresti, jog atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ būtų atlikęs kuriuos nors iš piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi veiksmų: pirmą, nėra įrodymų, kurie patvirtintų, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ taikė kainas, mažesnes nei jo vidutinės kintamosios sąnaudos; antra, atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ netaikė grobuoniškų kainų, o ieškovė neįrodė, kad atsakovas būtų turėjęs ar įgyvendinęs strategiją, kuria, taikant grobuoniškas kainas (ne skleidžiant reklamą, ne nustatant skrydžių laiką), būtų siekiama pašalinti ieškovę iš konkretaus ginčo maršruto rinkos. Dėl to, pagal kokius sąnaudų matus turėtų būti vertinama atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainų atitikties, apeliacinės instancijos teismas pažymį, kad, vadovaujantis EŠT ir Komisijos praktika, tokiais kaip nagrinėjamu atveju yra tiriami įmonės kainų atitikties įvairiems sąnaudų matams (standartams): vidutinėms kintamosioms sąnaudoms, vidutinėms išvengiamosioms sąnaudoms, ilgalaimėms vidutinėms padidėjusiomis (augančioms) sąnaudoms, vidutinėms bendrosioms sąnaudoms ar kita. Tuo tarpu kuriam iš galimų sąnaudų matų (standartų) įmonės kainų atitikties turėtų būti tiriami konkrečių atveju, priklauso nuo bylos aplinkybių. Kolegijos vertinimu, šios bylos aplinkybės lenia, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainų atitikties turi būti tiriami, jas lyginant su vidutinėmis kintamosiomis ir vidutinėmis bendrosioms sąnaudoms. Tiek EŠT savo praktikoje (žr. EŠT 1991 m. vasario 3 d. sprendimo byloje *AKZO Chemie BV / Komisija*, C-62/86, 71 punktą; 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimo byloje *Tetra Pak International SA / Komisija*, C-333/94, 41 punktą; 2009 m. balandžio 2 d. sprendimo byloje *France Telecom SA / Komisija*, C-202/07 P, 36–37 punktus; 2012 m. vasario 27 d. prejudicinio sprendimo byloje *Post Danmark*, C-209/10, 42–43 punktus), tiek Konkurencijos taryba išvadoje nurodo vadinamąjį AKZO testą, pagal kurį šioje byloje turi būti vertinama, ar atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kanodara yra grobuoniška. Vadovaujantis testu, piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi taikant grobuoniškas kainas galima konstatuoti dviem atvejais: pirmą, kai kainos yra mažesnės nei vidutinės kintamosios sąnaudos; antra, kai kainos yra mažesnės nei vidutinės bendrosios sąnaudos, bet didesnės nei vidutinės kintamosios sąnaudos, tačiau yra įrodyta, kad taikydamas tokias kainas dominuojantis ūkio subjektas siekė pašalinti iš rinkos konkurentus. Vadinasi, kai taikant AKZO testą konstatuojama, kad dominuojančią padėtį rinkoje užimančio subjekto taikomos kainos yra didesnės už vidutines bendrąsias sąnaudas, be tolesnio tyrimo galima išvada, kad tokio subjekto piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi nenustatytas.
152. Kolegija, įvertinusi į bylą pateiktus duomenis, fiksuojančius atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainas, sąnaudas ir susijusią informaciją Vilnius–Berlynas–Vilnius maršruto rinkoje nuo 2005 m., Vilnius–Stokholmas–Vilnius maršruto rinkoje nuo 2006 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršruto rinkoje nuo 2005 m. (įskaitant atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktus dokumentus; ekspertizės aktą; „Ernst & Young Baltic“ atliktą „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių maršrutais į Vilnių ir iš jo pelningumo 2004–2008 m. apžvalgą atskaitą), nusprendė, kad atsakovo kainos atitinkamos skrydžių rinkose buvo didesnės nei vidutinės bendrosios sąnaudos. Taip buvo sprendžiama dėl toliau nurodomų priežasčių.
153. Pirmą, ekspertizės akte buvo nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina vykstant skrydžius maršrutu Vilnius–Berlynas–Vilnius:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					
154. Ekspertizės akte buvo nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina vykstant skrydžius maršrutu Vilnius–Stokholmas–Vilnius:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					
155. Ekspertizės akte buvo nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina vykstant skrydžius maršrutu Vilnius–Kopenhaga–Vilnius:
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Vidutinė metinė paslaugų kaina	(duomenys neskelbtini)				
Vidutinė savikaina					
156. Antra, iš duomenų buvo matyti, kad visose trijose skrydžių rinkose, kuriose buvo nustatytas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas atitinkamais laikotarpiais: Vilnius–Berlynas–Vilnius rinkoje nuo 2005 m., konkrečiai – 2005–2006 m., Vilnius–Stokholmas–Vilnius rinkoje nuo 2006 m., konkrečiai – 2006–2008 m., Vilnius–Kopenhaga–Vilnius rinkoje 2005 m., atsakovo vidutinė metinė paslaugų kaina iš esmės viršijo vidutinę savikainą ir atsakovas šiose rinkose veikė pelningai. Kolegija rėmėsi ekspertizės akto duomenimis, nes būtent ekspertizės akte, priešingai nei kituose byloje pateiktuose dokumentuose, buvo naudojami AKZO testui atlikti dydžiai – vidutinė metinė paslaugų kaina ir vidutinė savikaina, kuri (kaip atskleista toliau) laikytina vidutinėmis bendrosiomis sąnaudomis.
157. Trečia, sąvoka „vidutinė savikaina“ yra vartojama ekspertizės akte. Todėl šios sąvokos turinys turi būti nustatytas, vadovaujantis ekspertizės akte vartojamų sąvokų apibrėžimais. Ekspertizės akte yra nurodyta, kad nustatant paslaugų savikainą yra sudedamos tiesioginės kintamosios, pastovios ir netiesioginės sąnaudos ir padalijama į kelevių skaičiaus. Tuo tarpu atsakant į 5-ąją ekspertizės klausimą „Palyginti reguliariųjų skrydžių lėktuvu VNO maršrutais iš Lietuvos į šį Berlyną; į šį Briuselį; į šį Kopenhagą; į šį Dubliną; į šį Helsinkį; į šį Londoną; į šį Milaną; į šį Paryžių ir į šį Stokholmą rinkų dalyvų 2004–2008 m. paslaugų kainas su jų vidutinėmis bendrosiomis sąnaudomis (su kiekviena šių sąnaudų grupe atskirai)“, ekspertizės akte pažymėta, kad bendrosios vidutinės sąnaudos yra pateikiamos kaip paslaugų savikaina, t. y. sudedamos tiesioginės kintamosios, pastovios ir netiesioginės sąnaudos. Įvertinus šiuos ekspertizės akto teiginius, kolegija nusprendė, kad nagrinėjamu atveju sąvokos „savikaina“ ir „bendrosios sąnaudos“ yra vartojamos sinonimiškai. Atitinkamai tas pats taikytina ir sąvokoms „vidutinė savikaina“ ir „vidutinės bendrosios sąnaudos“.
158. Ketvirtą, apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad tiek ieškovė paaiškinimuose raštu, tiek atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepiame į ieškovo paaiškinimus raštu vieningai teigia, kad nagrinėjama sąvoka turi būti suprantama būtent aprašytu būdu, t. y. kad ekspertizės akte vartojama sąvoka „savikaina“ iš esmės atitinka vidutinių bendrųjų sąnaudų sąvoką. Nagrinėjamu klausimu ginčo tarp šalių nebuvo, šalių ekspertizės akto sąvokų aiškinimas atitinka tą, kuris yra atliktas apeliacinės instancijos teismo. Konkurencijos taryba išvadoje nurodė, kad, jos vertinimu, ekonominiu požiūriu ir grobuoniškų kainų vertinimo tikslais savikainą būtų galima laikyti vidutinėmis bendrosiomis sąnaudomis.
159. Penktą, nustatius, kad vykstant skrydžius atitinkamais maršrutais atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina viršijo vidutines bendrąsias sąnaudas (pagal ekspertizės aktą – vidutinę savikainą), taikant AKZO testą nėra pagrindo tirti ir vertinti, ar yra įrodyta, kad taikydamas tokias kainas dominuojantis ūkio subjektas siekė pašalinti iš rinkos konkurentus. Kanodara, užtikrinanti nustatytą kainų lygį, negali būti pripažįstama grobuoniška pagal SESV 102 straipsnį.
160. Aptartoji kainų politika, kurią skraidindamas Vilnius–Berlynas–Vilnius, Vilnius–Stokholmas–Vilnius bei Vilnius–Kopenhaga–Vilnius maršrutais ginčiui aktualiais laikotarpiais taikė atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, negali būti vertinama kaip kainų politika, kurios laikomasi siekiant (turint tikslą) išstumti konkurentus iš rinkos, ar juo labiau kaip politika, kuria nesiekiamas kito ekonominio tikslo, o tik konkurentų pašalinimo, ar (ir) kaip konkurencijos šalinimo. Nebuvo nustatyta, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ laikėsi kainų politikos, lemiančios žemas kainas trumpuoju laikotarpiu, nes jau buvo nuspręsta, kad vykstant skrydžiams atitinkamais maršrutais „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina viršijo vidutines bendrąsias sąnaudas. Be to, pačios ieškovo vidutinės paslaugų kainos vykstant skrydžius aptariamais maršrutais laikotarpiais, kai BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ šiuose maršrutuose konkuravo su „Air Baltic Corporation A/S“ ir „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė dominuojančią padėtį skraidindamas jais, buvo žemesnės, kai kuriais atvejais netgi gerokai žemesnės nei „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinės metinės paslaugų kainos bei BAB „flyLAL–Lithuanian Airlines“ paslaugų savikaina. Todėl nenustatius atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, grobuoniško elgesio strategijos, nebuvo pagrindo ir nustatyti siekį naikinti konkurenciją, pašalinti konkurentus ar sudaryti klaidūs jėgų ir rinką. Kolegija pritarė Konkurencijos tarybos vertinimui, kad duomenys nesudaro pakankamo pagrindo pripažinti, jog „Air Baltic Corporation A/S“ turėjo strategiją išstumti iš rinkos konkurentus.
161. Kolegija nusprendė, jog atitinkamos rinkose, kuriose nustatytas jo dominavimas, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi neįrodytas. Todėl nėra nustatyta šio atsakovo neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnio antros pastraipos a punktas, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis, [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalis). Nenustatius neteisėtų veiksmų, vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, nebuvo poreikio svarstyti dėl kitų civilinės atsakomybės sąlygų buvimą. Dėl šios priežasties kolegija pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria nustatytas atsakovo piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, panaikino, o ieškinio dalį dėl žalos, kildinamos iš SESV 102 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio pažeidimo, atmėtė.
162. Kolegija dėl trečiųjų asmenų apeliacinio skundo motyvų dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo paūžė, kad trečioji asmenų apeliaciname skunde nurodo, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš trečiųjų asmenų atsakovams „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautiniam oro uostui priėmė neatšieždamas į [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį. Trečiųjų asmenų teigimu, atsakovai visą procesą metu demonstravo netinkamą procesinį elgesį, o konkrečiai – 2008 m. rugpjūčio 23 d. išskėlė bylą, atsakovai beveik trejus metus vengė priimti ieškinį ir skėlė savo atstovus Lietuvoje; Rygos tarptautinio oro uosto elgesys lėmė, kad procesiniai dokumentai

turėjo būti įteikti per Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos įgaliotas institucijas; siekiant vilkinti procesą, atsakovai teismui teikė nepagrįstus, tapachais arba savo esme itin panašiais faktiniais pagrindais reikšiamus prašymus bei atskirus skundus dėl teismo jau išspręstų klausimų; visi atsakovų teikti prašymai ir atskieji skundai buvo atmesti, o Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 23 d. nutartimi atsakovų nepagrįsti procesiniai reikalavimai įvertinti kaip piktnaudžiavimas savo teisėmis; atsakovai pateikė penkisdešimt vieną nepagrįstą prašymą; keturi iš šešių prašymų sustabdyti būtų buvo pateikti iš anksto suplanuoti ir vykstantį bylos nagrinėjimą iš esmės posėdžių metu. Trečiųjų asmenų vertinimu, toks netinkamas atsakovų procesinis elgesys turėjo būti pripažintas pagrindu bylinėjimosi išlaidų atsakovams neatlyginti.

163. Kolegija, įvertinusi „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto procesinį elgesį, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teismas, nusprendė, kad jis nesudaro pagrindo nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant **CPK 93 straipsnio** 4 dalyje įtvirtintą išimtį. **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis elgesys, bet toks, kuris nekelia abejonių dėl jį atlikusios šalies nesąžiningumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-403/2020). Kolegijos vertinimu, trečiųjų asmenų nurodomas kaip netinkamas atsakovų procesinis elgesys nelaikytinas tokiu, kuris nekeltų abejonių dėl atsakovų nesąžiningumo.
164. Nors ieškiny buvo įteiktas atsakovams praėjus daugiau nei dvejiems metams nuo nagrinėjamos civilinės bylos iškilimo, tačiau ši byla turi tarptautinį elementą. Abu atsakovai – „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinis oro uostas – yra Latvijos Respublikos juridiniai asmenys. Bylos su tarptautiniu elementu turi savo specifiką, įskaitant ilgesnį nagrinėjimo laiką dėl aspektų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kalbiniais niuansais ir kita. Nagrinėjamos bylos kontekste ilgesnis laikas tarp nuo civilinės bylos iškilimo iki ieškinio įteikimo, tikėtina, nėra dėl dalmi lėmė bylos tarptautinis pobūdis, o ne neabejotinas atsakovų nesąžiningumas. Be to, tretieji asmenys nepagrindę ir nepateikę įrodymų, kad dėl užtesusio procesinių dokumentų įteikimo padidėjo bylinėjimosi išlaidos. Antra, byla yra sudėtinga, didelės apimties. Pirmosios instancijos teismas ši byla nagrinėta nuo 2008 m. iki 2016 m. t. y. daugiau nei septynerius metus. Per tokį ilgą bylos nagrinėjimo laikotarpį atsakovai galėjo pateikti daug įvairių procesinių prašymų bei skundų, įgyvendinti įstatymų jiems garantuotas procesines teises. Kolegijos vertinimu, tai, kad šie prašymai ir (ar) skundai nebuvo tenkinti, savaime nesudaro pagrindo spręsti, kad jų pateikimas buvo piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Kolegijos vertinimu, byloje nebuvo duomenų, kurie patvirtintų atsakovų buvus nesąžiningus, kreipiantis į teismą su prašymais ir (ar) skundais. Nors tretieji asmenys teigė, kad Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 23 d. nutartimi atsakovų nepagrįsti procesiniai reikalavimai įvertinti kaip piktnaudžiavimas savo teisėmis, minėta nutartis tokių Lietuvos apeliacinio teismo išvadų neapima, šia nutartimi išspręstas klausimas dėl Vilniaus apygardos teismo 2015 m. vasario 12 d. nutarties, kuria atmetas atsakovų prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo, teisėtumo ir pagrįstumo. Trečia, šalys turi teisę iki baigiamųjų kalbų teikti prašymus stabdyti civilinę bylą, ją nagrinėjant žodinio proceso tvarka. Aplinkybė, kad atsakovai tokius prašymus teikė bylos nagrinėjimo iš esmės posėdžių metu, negalėjo būti pagrindas spręsti dėl jų nesąžiningumo – pagal įstatymą šie prašymai buvo pateikti laiku. Dėl minėtų priežasčių kolegija nusprendė, kad panaikinti ar pakeisti pirmosios instancijos teismo sprendimą pagal nagrinėjamas trečiųjų asmenų apeliacinio skundo argumentus nėra pagrindo.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

165. Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimą, grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo bei priteisti iškovei iš atsakovų kasaciniam teismui patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 165.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė civilinę atsakomybę reglamentuojančias materialiosios teisės normas ir nesilaikė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylą nagrinėjant pirmą kartą pateiktų privalomų išaškinimų. Kasacinis teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo tam, kad būtų išnagrinėti bei įvertinti ieškovės įrodinėtos aplinkybės dėl galinio atsakovo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo, kurio apeliacinės instancijos teismas pirmą kartą buvo visiškai neįsąžiningas. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, vertindamas galimą atsakovo draudžiamą susitarimą, apsiribojė tik nuolaidų sistemos privalomumo analize ir tuo, ar ši nuolaidų sistema galiojo visu ginčo laikotarpiu. Tačiau privalomų teisės aktų vykdymas savo esmę nereiškia, kad atitinkami tikio subjektai veiksmų yra teisėti konkurencijos teisės požiūriu ir negali būti įvertinti kaip neteisėti pagal **CK 6.246 straipsnio** 1 dalį. Priešingai, **CK 6.253 straipsnio** 3 dalyje įtvirtinta, kad pirmosios valstybės teisės aktai, esant atitinkamoms sąlygoms, gali būti atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas. Tai, kad tikio subjektai veiksmų gali ir turi būti įvertinti kaip neteisėti – pažeidžiantys konkurencijos teisės taisykles – net ir tuo atveju, jeigu yra vykdomi privalomi teisės aktai, patvirtinti ir Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. 134, kurio Rygos tarptautinio oro uosto veiksmų taikant nuolaidų sistemą buvo pripažinti neteisėtais ir pažeidžiančiais EB sutarties 82 straipsnį (dabar – SESV 102 straipsnį).
- 165.2. Net jeigu būtų patvirtinta apeliacinės instancijos teismo išvada dėl nuolaidų sistemos privalomumo, apeliacinės instancijos teismas pirmiausia turėjo iširti ir įvertinti, ar ieškovės įrodinėtos aplinkybės dėl atsakovo draudžiamo susitarimo byloje buvo (ne)įrodytos, ir tik po to spręsti, ar egzistuoja įstatyme įtvirtintos atleidimo nuo civilinės atsakomybės taikymo sąlygos (**CK 6.253 straipsnio** 3 dalis). Apeliacinės instancijos teismas, sutapatinęs nuolaidų sistemos privalomumą ar neprivalomumą su galimybe atsakovams taikyti civilinę atsakomybę, neįvertino tikio ieškovės įrodintų faktinių aplinkybių, kurios savaime būtų pakankamos spręsti dėl atsakovų veiksmų kvalifikavimo kaip neteisėtų pagal SESV 101 straipsnį ir **CK 6.246 straipsnio** 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismui neįstovus ir neįvertinus nurodytų faktinių ieškinio pagrindą sudariusių aplinkybių, bylos esmė dėl draudžiamo atsakovų susitarimo liko neatskleista. Tokiais veiksmais apeliacinės instancijos teismas pažeidė **CPK 265 straipsnio** 1 dalį, 331 straipsnio 4 dalį.
- 165.3. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino, ar egzistuoja įstatyme įtvirtintos privalomos **CK 6.253 straipsnio** 3 dalies taikymo sąlygos. Įstatymas aiškiai nustato, kad **CK 6.253 straipsnio** 3 dalyje įtvirtintas atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas gali būti taikomas tik tuo atveju, jeigu valstybės veiksmas (teisės aktas) besiremiantis asmuo neturėjo teisės ginčyti šių veiksmų, tačiau apeliacinės instancijos teismas šios aplinkybės egzistavimo netyrė bei neįvertino aplinkybių, kurios paneigia atsakovo galimybę remtis **CK 6.253 straipsnio** 3 dalimi, t. y.: byloje esantys įrodymai patvirtina, kad nuolaidų sistemos teisėtumą ginčijo daug tikio subjektų („A. A.“, „C. A.“, „F.“, „B. A.“, „D. L.“ ir „K.“), tačiau nei „Air Baltic Corporation A/S“, nei Rygos tarptautinis oro uostas šios nuolaidos sistemos ir ją nustatantį teisės aktų neginčijo, nors tokią galimybę turėjo. Byloje buvo nustatyta, kad nuolaidų sistema ir ją nustatantys teisės aktai buvo priimti būtent Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlymu pagrindu, t. y. Rygos tarptautinis oro uostas ne tik neginčijo šių „valstybės veiksmų“, bet buvo šių veiksmų iniciatorius. Be to, Rygos tarptautinis oro uostas ne tik neginčijo nuolaidų sistemos, bet ginčijo Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimą Nr. 134, kurio nuolaidų sistema buvo pripažinta neteisėta ir pažeidžiančia EB sutarties 82 straipsnį. Šiais savo savarankiškais veiksmais Rygos tarptautinis oro uostas pasiekė, kad Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas Nr. 134 teisiškai neįsigaliojo, todėl neteisėta pripažinta nuolaidų sistemą Rygos tarptautinis oro uostas toliau taikė. Nuolaidų sistemos taikymą Rygos tarptautinis oro uostas nedelsdamas nutraukė po to, kai ieškovė buvo iškelta bankroto byla, o „Air Baltic Corporation A/S“ pradėjo nutraukti tiesioginius skrydžius iš (į) Vilniaus oro uosto ir keletą įvairių srautų tranzitų nukreipė per Rygos tarptautinį oro uostą.
- 165.4. Kasacinis teismas pažymėjo, jog ESTT praktikoje ieškinį dėl tiesiogiai taikomų ES normų pažeidimų nagrinėjimo sąlygos negali būti mažiau palankios nei tos, kurios taikomos parešikiant panašius ieškinius dėl vidaus teisės pažeidimų (vadinašinis ekvivalentiško principas). Nagrinėjamu atveju tai reikšia, kad šimtinai nacionalinės (vidaus) teisės pažeidimo atveju (pavyzdžiui, draudžiamo susitarimo pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį) pažeidimų padaręs asmuo atleidimo nuo civilinės atsakomybės dėl žalos atlyginimo gautų tikėtis tik tuo atveju, jeigu būtų tenkinamos visos **CK 6.253 straipsnio** 3 dalies taikymo sąlygos, įskaitant tai, kad šis asmuo neturėjo teisės ginčyti valstybės veiksmus. Laikantis ekvivalentiško principo ir nacionaliam teismui nagrinėjant analogiško pobūdžio pažeidimą, kuris susijęs su SESV 101 straipsnio taikymu, nacionalinis teismas atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindą negali aiškinti ir taikyti plačiau nei vidaus teisės pažeidimo atveju. Tačiau apeliacinės instancijos teismas neįvertino, ar egzistuoja įstatyme nustatytos **CK 6.253 straipsnio** 3 dalies taikymo sąlygos ir civilinę atsakomybę atsakovams atsisakė taikyti ignoruodamas faktines aplinkybes, kurios galėtų remtis **CK 6.253 straipsnio** 3 dalį apskritai paneigia. Tokiu būdu apeliacinės instancijos teismas ne tik padarė esminį **CK 6.253 straipsnio** 3 dalies taikymo pažeidimą, bet ir pažeidė ES teiseje įtvirtintą ekvivalentiško principą.
- 165.5. Civilinę atsakomybę „Air Baltic Corporation A/S“ apeliacinės instancijos teismas atsisakė taikyti nenustatęs **CK 6.253 straipsnyje** įtvirtintą civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindą. Įstatyme įtvirtinti civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindai (**CK 6.253 straipsnio** 3 dalis) yra taikomi savarankiškai kiekvienam atsakovui. Visa nuolaidų sistemos privalomumo analize ir šios analizės išvados apsiriboję šimtinai tik Rygos tarptautinio oro uosto galimybe savarankiškai spręsti dėl savo elgesio, tačiau teismo sprendime nėra motyvų, kokios aplinkybės sudaro pagrindą nuo civilinės atsakomybės atleisti „Air Baltic Corporation A/S“. Net jeigu ir būtų laikoma, kad Rygos tarptautinis oro uostas privalojo taikyti nuolaidų sistemą, šios aplinkybės neturi nieko bendro su atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ savarankiškumu sprendžiant priimti arba atsisakyti priimti Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas nuolaidas. Byloje esantys įrodymai patvirtina, jog tikio Rygos oro uoste veikiantios bendrovės oro linijų bendrovės diskriminacinį Rygos tarptautinio oro uosto nuolaidų nepėmė ir už oro uosto paslaugas mokėjo standartines kainas. Tačiau Rygos oro uoste veikiantios bendrovės savarankiškai sprendė dėl to, ar priimti diskriminacines Rygos tarptautinio oro uosto nuolaidas. „Air Baltic Corporation A/S“ priėmė savarankišką sprendimą šios Rygos tarptautinio oro uosto taikytas nuolaidas priimti ir jomis naudotis dėjingai skrydžius iš Lietuvos į Vilnių net ir po to, kai Latvijos Respublikos konkurencijos taryba nuolaidų sistemą pripažino neteisėta. Be to, atsakomybę už konkurencijos teisės draudžiamą susitarimą gali būti taikoma ir tik vienai tokio susitarimo šaliai (kitą šalį atleidžiant nuo atsakomybės) (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. rugsėjo 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-3015-82/2017).
- 165.6. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad Rygos tarptautinis oro uostas neturėjo galimybės savarankiškai spręsti dėl nuolaidų sistemos taikymo, prieštarauja byloje nustatytoms aplinkybėms ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo (toliau – ESBT) suformuotai praktikai tokio pobūdžio byloje. ESBT byloje T-387/94 buvo išaiškinta, kad tikio subjektai atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimus negali išvengti, jeigu privalo valstybės teisės aktai buvo priimti arba taikomi po konsultacijų su šiais suinteresuotaisiais tikio subjektais ar jais priimtus (ESBT 1996 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje T-387/94). Jeigu valstybės priemonė pakartojami sektorius tikio subjektų sudaryto kartelio elementai arba jei ta priemonė taikoma paskonultuotais su suinteresuotaisiais tikio subjektais ir jais priimtus, es tikio subjektai negali remtis teisės akto privalomumu, kad jais nebūtų taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalis. Tačiau apeliacinės instancijos teismas atsakomybę Rygos tarptautiniam oro uostui atsisakė taikyti, nors nuolaidų sistema ir ją nustatantys teisės aktai buvo priimti būtent Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir jo pasiūlymu pagrindu. Todėl Rygos tarptautinis oro uostas neturi teisės pagrindo remtis privalomais valstybės aktais. Be to, nors 2006 m. lapkričio 26 d. Latvijos Respublikos konkurencijos taryba Rygos tarptautinio oro uosto parengtą ir taikytą nuolaidų sistemą pripažino neteisėta, Rygos tarptautinis oro uostas priėmė visiškai savarankišką sprendimą šią nuolaidų sistemą taikyti iki pat 2009 m. gegužės 5 d. Teisės aktai nepareigojo Rygos tarptautinio oro uosto iniciuoti aptariamą teisinį procesą, kurio metu sąmoningas veiksmas nuo ilgiau užtikrinti „Air Baltic Corporation A/S“ naudingos nuolaidų sistemos taikymą, kol ieškovė bus galutinai pašalinta iš ginčo maršrutų (bankroto byla iškelta 2009 m. kovo 9 d.). Taigi ne privalomi teisės aktai, o savarankiški ir sąmoningi strateginiai Rygos tarptautinio oro uosto veiksmų lėmė, kad nuolaidų sistema ir toliau būtų taikoma po 2006 m. lapkričio 26 d. Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimo.
- 165.7. Ieškovės apeliacinio skundo pagrindą sudarė motyvai, kad „Air Baltic Corporation A/S“ savo dominuojančią padėtį skrydžiuose iš (į) Rygos oro uosto (pvz., Ryga–Berlynas–Ryga) išnaudojo piktnaudžiaudamas geografinėse artimose / kaimyninėse rinkose iš (į) Vilniaus oro uosto (pvz., Vilnius–Berlynas–Vilnius), tačiau šie ieškovės apeliacinio skundo motyvai 2020 m. kovo 30 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimu buvo faktiškai neįsąžiningi, o motyvai dėl apeliacinio teismo sprendimo neteisėtumo buvo išdėstyti ir 2021 m. birželio 30 d. ieškovės kasaciniam skunde. Nors kasacinio teismo nutartyje dėl šių ieškovės motyvų iš esmės nebuvo pasakyta, kasacinio teismo 2020 m. kovo 30 d. nutartimi Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas buvo panaikintas visa apimtimi, o byla buvo perduota apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Taigi pakartotiniai nagrinėjimas bylą apeliacinės instancijos teismui turėtų įvertinti ir tas aplinkybes, kuriomis ieškovė rėmėsi įrodinėdama „Air Baltic Corporation A/S“ padarytą SESV 102 straipsnio pažeidimą išnaudojant dominuojančią padėtį kaimyninėse rinkose.
- 165.8. Situacija, kai tikio subjektas pasinaudoja dominuojančią padėtimi vienoje rinkoje ir atlieka piktnaudžiavimo dominuojančią padėtimi veiksmus kitoje rinkoje, susiklostė tada, kai rinkos yra susijusios itin artimais ryšiais (ESTT 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje C-333/94P). Piktnaudžiavimo veiksmas nedominuojamoje rinkoje atliekantis tikio subjektai paprastai turi tikslą galiausiai sustiprinti padėtį dominuojamoje rinkoje (ESTT 1994 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje C-310/93). Tokią SESV 102 straipsnio taikymo praktiką patvirtino ir išvada byloje teikusi Konkurencijos taryba. Atitinkamą Vilniaus oro uosto rinkų (maršrutų) ryšį su Rygos oro uosto (rinkoms) maršrutais patvirtina aplinkybė, kad po ieškovės išstūmimo iš ginčo dalųjų buvusių rinkų (maršrutų) Vilniaus oro uoste „Air Baltic Corporation A/S“ nutraukė atstovus iš dešimties ginčo maršrutų iš (į) Vilniaus oro uosto ir šiuos tiesioginius skrydžius pakeitė jungiamaisiais skrydžiais per Rygos oro uostą. Taigi buvo suaukinta atskira paslaugos rinka (tiesioginiai skrydžiai iš Vilniaus), ją pakeitė jungiamieji skrydžiai trimis pačiomis kryptimis iš Rygos. Tai yra tiesioginis šių dviejų geografinių rinkų ryšio ir „Air Baltic Corporation A/S“ strategijos pašalinti ieškovę iš ginčo maršrutų įrodymas. Byloje esanti medžiaga patvirtina, kad nors tam tikrais atvejais „Air Baltic Corporation A/S“ rinkos dalis atitinkamos Vilniaus oro uosto ginčo maršrutuose nesiekė 40 proc., daugeliu atvejų tapę kryptimi ir tapę laikotarpiu, „Air Baltic Corporation A/S“ dominuojančią padėtį užėmė vykdydamas skrydžius iš (į) Rygos oro uosto. Pavyzdžiui, nors 2004 metais vykdydamas skrydžius Vilnius–Berlynas–Vilnius maršrutu, „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė 31 proc. rinkos, tuo pat metu vykdydamas skrydžius Ryga–Berlynas–Ryga, „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė beveik 80 proc. rinkos. Tokiu būdu savo dominuojančią padėtį tapę kryptimi iš (į) Rygos oro uosto „Air Baltic Corporation A/S“ išnaudojo piktnaudžiaudamas kaimyninėje atitinkamą Vilniaus oro uosto maršrutų rinkoje. Todėl nepriklausomai nuo to, kokias rinkas dalis „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė atitinkamos rinkose vykdydamas skrydžius iš (į) Vilniaus oro uostą, civilinė atsakomybė „Air Baltic Corporation A/S“ galėtų ir turėtų būti taikoma vertinant „Air Baltic Corporation A/S“ rinkos dalis, kurios buvo užimtos analogiškomis skrydžių kryptimis iš (į) Rygos oro uostą. Tačiau apeliacinės instancijos teismas neįvertino galimo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančią padėtimi šiuo aspektu.
166. Atsakovs „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo atmesti kasacinį skundą kaip nepagrįstą, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimą palikti nepakeistą bei priteisti iš ieškovės visų „Air Baltic Corporation A/S“ patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 166.1. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai vadovavosi kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje pateiktais išaškinimais ir pagrįstai konstatavo nesant teisinio pagrindo taikyti SESV 101 straipsnį ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį. Apeliacinės instancijos teismas nepažeidė **CK 6.253 straipsnio** nuostatų ir nenukrypo nuo ESTT praktikos. Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje pateiktais privalomais išaškinimais, įvertino byloje esančių įrodymų ir atliko analizę dėl SESV 101 straipsnio taikymo galimybės. Teismas pagrįstai konstatavo, jog šiuo atveju netaikomos SESV 101 straipsnis ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis dėl privalomų teisės aktų vykdymo, pagrįstai konstatavo, kad nėra teisinio pagrindo taikyti SESV 101 straipsnį ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį (nesant automoniško atsakovo elgesio), nėra poreikio papildomai vertinti, ar buvo padarytas SESV 101 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimas.
- 166.2. Byloje esantys įrodymai paneigia draudžiamo susitarimo buvimą. Vienas iš atsakovo veiksmų negali būti kvalifikuojami kaip susitarimas SESV 101 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio prasme: Rygos tarptautinis oro uostas veniausiai taikė Latvijos teisės aktus nustatytas nuolaidas oro vežėjams, veikiantiems Rygos tarptautiniam oro uostui, nustatiusių nuolaidų sistemą, pagrindu; Rygos tarptautinio oro uosto plėtros strateginės garės, į kurias referuoja ieškovė ir kuriose buvo nurodyta per 10 metų pasiekti 5–6 milijonų metinę Rygos tarptautinio oro uosto keleivių apimtį, taip pat buvo pateiktas Lietuvos susisiekimo ministerijos siekiant pritraukti kuo daugiau turistų (keliaujamųjų) į Latviją. Tokia praktika nebuvo iškūrinanti šio bendro aviacijos konteksto. Nuolaidų sistema buvo nustatyta Latvijos teisės aktais ne siekiant privilegijuoti „Air Baltic Corporation A/S“, o skatinant oro vežėjus vežti keleivius mažesne kaina, paskatinti aktyvų konkurenciją tarp rinkos dalyvių, naujų rinkos dalyvių atsiradimą ir jų įėjimą į rinką (Latvijos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo 5, 21, 23 punktai). Nuolaidomis, įtvirtintomis Latvijos teisės aktais, buvo siekiama pritraukti žemų kainų oro vežėjus į Rygos tarptautinį oro uostą, ypač oro vežėją „Ryanair“. Remiantis bylos medžiaga, „Ryanair“ gavio iš esmės tokias pat nuolaidas kaip „Air Baltic Corporation A/S“. Nuolaidas Latvijos teisės aktų pagrindu iš Rygos tarptautinio oro uosto gavo ir kiti oro vežėjai, kurie taip pat vykdė skrydžius iš Vilniaus oro uosto. Lietuvos konkurencijos taryba, pateikdama 2015 m. spalio 5 d. išvadą byloje, taip pat išaiškino, kad tarp atsakovo nebuvo sudarytas konkurenciją ribojantis draudžiamas susitarimas SESV 101 straipsnio, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio prasme. Byloje esantys įrodymai patvirtina, kad patys ieškovės akcininkai prašė Lietuvos institucijas taikyti jai gerokai mažesnius tarifus už Vilniaus oro uosto ir VI „Oru navigacija“ paslaugas, pabrėždami, kad tokias tarifus taiko ir kiti oro uostai, įskaitant Kauno ir Rygos, ir tai nepažeidžia konkurencijos sąlygų. Taigi patys ieškovės paėmė taikyti jai nuolaidas, kurių neva neteisėtai gavimu byloje kaltina „Air Baltic Corporation A/S“. Be to, kaip patvirtino Susisiekimo ministerija ikiteisminio tyrimo metu, nuo 2006 metų ieškovė buvo taikomos rinkliavų nuolaidos, taip pat nuo 2008 metų ieškovės iniciatyva buvo nustatyta iškovei kaip didžiausiam oro vežėjui dar palankesnė rinkliavų sistema. Atitinkamai, net jei būtų konstatuota, kad tam tikra apimtimi atsakovo elgesys buvo nulemtas ne Latvijos privalomų teisės aktų, o autonomiškais, byloje nėra įrodytas draudžiamas susitarimas tarp atsakovo pagal SESV 101 straipsnį ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį.
- 166.3. Kasaciniu skundu ieškovė siekia neteisėtai pakeisti ieškinį ir bylos nagrinėjimo ribas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje apeliacinės instancijos teismas buvo įpareigotas įvertinti „Air Baltic Corporation A/S“ kainodaros tėsėtumą vykstant skrydžius trimis maršrutais iš (į) Vilniaus oro uostą. Bylą grąžinus nagrinėti apeliacinės instancijos teismui antrą kartą ieškovė iš esmės pakeitė tariamą draudžiamą susitarimą sudėtis įrodinėjant – tariamą grubonišką kainodarą bei išstūmimą pritaikė nebe SESV 102 straipsnio, bet SESV 101 straipsnio, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimui įrodyti (pvz., kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmų pareikant skrydžių kainas, precedentas ir nutraukiant „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžius iš Vilniaus oro uosto neva buvo iš Rygos tarptautinio oro uosto suderinti veiksmų).
- 166.4. Kasaciniame skunde yra paaiškinti du atskirti teisės institutai – civilinės atsakomybės netaikymas ir atleidimas nuo civilinės atsakomybės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. vasario 12 d. nutartyje nenurodė apeliacinės instancijos teismui, kad siekiant neįteikti SESV 101 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio dėl autonomiškio elgesio nebuvimo turi būti įvertinami **CK 6.253 straipsnio** 3 dalies taikymo sąlygos. ESTT sprendime byloje *Komisija ir Prancija v. Ladbroke Racing* nurodė, kad jei tikio subjektų konkurencijos ribojimas yra nulemtas privalomomis nacionalinėmis teisės akto vykdymo ar jie sudaro tam teisinį pagrindą, kuris eliminuoja bet kokią pačių pasirinktą konkurenciją elgesį, SESV 101 straipsnis netaikomas, kad ir netikio civilinė atsakomybė. Tokiu atveju konkurencijos ribojimas negali būti nustatytas, kadangi nėra tikio subjektų autonomiškio elgesio (ESTT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas sujungtose bylose C-359/95 P ir C-379/95 P). Analogiškus išaškinimus ESTT taikė ir *CIF bylos* (ESTT 2003 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje C-198/01). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat laikosi iš esmės analogiškos pozicijos (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1516/2012). Generalinė advokatė Kokott, pateikdama 2014 m. liepos 3 d. išvadą byloje C-302/13, nurodė, kad, atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo duomenis, kyla abejonių, ar egzistavo antikonkurencinis susitarimas pagrindinės bylos

ieskovės nenaudai ir ar Rygos oro uostas piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi rinkoje dėl to, kad privilejo vadovautis Latvijos valstybės įstatymais. Lietuvos konkurencijos taryba 2015 m. spalio 5 d. išvadoje taip pat nurodė, kad nuolaidas „Air Baltic Corporation A/S“ buvo taikomas privilaujami Latvijos teisės akto pagrindu, todėl netaikoma SESV 101 straipsnio 1 dalis. Taigi ūkio subjektų elgesys, nulėmus privilaujami teisės akto, sudaro pagrindą netaikyti SESV 101 straipsnio ar 102 straipsnio ir neturi būti įrodinėjamas [CK 6.253 straipsnio](#) 3 dalyje nustatytos atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygos.

- 166.5. Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas tikslas siekti Lietuvos Respublikos ir ES konkurencijos santykių reglamentuojančios teisės suderinimo. Tai reikią, jog ir ESTT praktika, kurios pagrindų konstatuojama, kad negali būti taikomas SESV 101 ar 102 straipsnis nesant autonominio įrodinio elgesio, turi būti taikoma ir Konkurencijos įstatymo 5 ar 7 straipsnio atveju. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi ESTT praktika konstatuodamas, kad nacionalinės konkurencijos taisyklės – konkrečiai Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis – negali būti taikomos, kai konstatuojama, kad ūkio subjektų elgesys buvo nulėmus privilaujami teisės akto įvykiu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1516/2012). Jei ES nedraudžia atitinkamo susitarimo, nacionalinė konkurencijos institucija ar nacionalinis teismas negali taikyti griežtesnio nacionalinio konkurencijos reguliavimo tokio susitarimo atžvilgiu nei taikoma ES institucijų. Todėl ieskovės argumentai dėl tariamo ES ekvivalentiškumo principo pažeidimo yra nepagrįsti.
- 166.6. Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis apskritai negali būti taikomas vertinant „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmus Rygos tarptautiniame oro uoste dėl pačiam įstatyme nustatyto ribojimo. Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 2 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Konkurencijos įstatymas taikomas ne Lietuvos Respublikoje registruotų ūkio subjektų veiklai tik tuo atveju, jei dėl šios veiklos ribojama konkurencija Lietuvos Respublikos vidaus rinkoje, ir Konkurencijos įstatymas netaikomas ūkio subjektų veiklai, dėl kurios ribojama konkurencija užsienio šalių rinkose. Minėta išvada buvo patvirtinta ir Konkurencijos tarybos 2011 m. gegužės 2 d. išvadoje.
- 166.7. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai išanalizavo bylai aktualius Latvijos teisės aktus. Latvijos teisės aktai nustatė privalomą ūkio subjekto elgesio modelį tiek dėl mokesčių, mokėtinų Rygos tarptautiniam oro uostui už jo teikiamas paslaugas, tiek dėl nuolaidų, taikomų oro vežėjams. Rygos tarptautinis oro uostas buvo įpareigotas taikyti minėtų teisės aktų nuostatas ir juose nustatytas nuolaidas kiekvieną kartą apskaičiuodamas mokesčius jo teritorijoje veikiančioms oro vežėjams. Rygos tarptautinis oro uostas visiems oro vežėjams privilejo taikyti nuolaidas, kurių dydis priklausė tik nuo pervažų keleivių skaičiaus. Nuolaidų dydžiai buvo nustatyti minėtuose Latvijos teisės aktuose, o ne Rygos tarptautinio oro uosto ir oro vežėjų susitarimu. Įrodymai patvirtina, kad Latvijos teisės akto pagrindu nuolaidos buvo taikomos ir ieskovės nurodomam oro vežėjui „Lufthansa“. 2005 m. balandžio 28 d. „Lufthansa“ atsakyme patvirtino, kad nuolaidos suteiktamos Latvijos teisės akto pagrindu. Remiantis Latvijos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimu, oro vežėjas „Lufthansa“ laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio 1 d. iki 2005 m. spalio 31 d. per Rygos tarptautinį oro uostą pervažė 35 167 keleivius, todėl jam atitinkamai buvo pritaikyta 10 proc. nuolaida. Pagal Rygos tarptautinio oro uosto pateiktą informaciją, oro vežėjui „Lufthansa“ analogiška nuolaida buvo suteikta ir laikotarpiu nuo 2005 m. lapkričio 1 d. iki 2009 m. spalio 31 d. Taigi Latvijos teisės aktai nustatė privalomas taisykles tiek Rygos tarptautiniam oro uostui, tiek oro vežėjams dėl mokėtinų mokesčių ir taikomų nuolaidų.
- 166.8. „Air Baltic Corporation A/S“ sumokėdavo Rygos tarptautiniam oro uostui už suteiktas paslaugas pagal sąskaitas, išrašytas Rygos tarptautinio oro uosto, laikantis privalomose Latvijos teisės aktuose nustatytų mokesčių tarifų ir nuolaidų dydžių. Tai patvirtina ir Latvijos teisės aktuose nustatytų nuolaidų taikymo privalomumą „Air Baltic Corporation A/S“. Sprendime byloje *Komisija ir Prancija prieš Ladbroke Racing* ESTT išaiškino, kad jei ūkio subjektų konkurencijos ribojimas yra nulėmus privalomomis nacionalinės teisės akto įvykiu ar jei sudaro tam teisinį pagrindą, kuris eliminuoja bet kokią pačių pasirinktą konkurenciją elgsi, SESV 101 straipsnis netaikomas. Tokiu atveju konkurencijos ribojimas negali būti nustatytas, kadangi nėra ūkio subjekto autonominio elgesio (ESTT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas sujungtos bylose C-359/95 P ir C-379/95P). Analogiškas išaiškinimas pateiktas ir sprendime *CIF* byloje (ESTT 2003 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje C-198/01). Tiek byloje *Komisija ir Prancija prieš Ladbroke Racing*, tiek *CIF* byloje buvo nagrinėjamos situacijos, kai ūkio subjektų teisės aktai buvo suteikti šimtinė teisė vykdyti ūkinę veiklą, ir buvo vertinama, ar nebuvo pažeistas SESV 101 straipsnis suteiktai tokiai šimtinė teisė ir naudojantis ja. Ūkio subjektas taip pat teorškai turėjo teisę atsisakyti tokios teisės. Tačiau ESTT neaiškė, kad ūkio subjektas turėjo diskreciją ar elgtis autonomiškai įgydamas šimtinę teisę, kadangi tokia teisė jam buvo nustatyta teisės akto pagrindu, o ne šalių autonomiškai sutaria.
- 166.9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. rugsėjo 4 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-3075-822/2017 išaiškinimai buvo pateikti vertinant vertikalų susitarimų, sudarytų tarp didelės rinkos dalį užimančių tiekėjo ir pirkėjo, kumulatyvų poveikį konkurencijai ir atitinkamai tuo pagrindu konstatavus draudžiamą susitarimą, tačiau pritaikant atsakomybę tik tiekėjui, o pirkėjams, kurie sudarė vertikalūs susitarimus su tuo tiekėju, atsakomybės netaikant, nors pats draudžiamas susitarimas ir atitinkamai SESV 101 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimas buvo konstatuotas. Šioje byloje sprendžiamas ne atsakomybės dėl kumulatyvūs kelių vertikalų susitarimų tarp tiekėjo ir kelių pirkėjų taikymo klausimas, o sprendžiamas klausimas dėl tiekėjo (Rygos tarptautinio oro uosto) ir pirkėjo („Air Baltic Corporation A/S“) vienašalių veiksmų (ne susitarimo), įgyvendinančių privalomus teisės aktus, vertinimo, t. y. ar taikomas apskritai SESV 101 straipsnis ar Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis tokiam elgesiui.
- 166.10. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai analizavo byloje esančių įrodymų dėl Latvijos teisės aktų, nustatančių Rygos tarptautinio oro uosto paslaugų mokesčių tarifus ir nuolaidas, priėmimo aplinkybių. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas, ar buvo galimybė susilaikyti nuo Latvijos teisės aktų, nustatančių nagrinėjamą nuolaidų sistemą, taikymo, papildomai susipažino ir su Latvijos teisės aktų turiniu, taikytu reguliavimo metodu ir konstatavo, kad nebuvo galimybės ūkio subjektui savarankiškai spręsti dėl nuolaidų sistemos, nustatytos Latvijos teisės aktu, taikymo ar netaikymo, t. y. tokią nuolaidų sistemą buvo privaloma taikyti visą ginčo laikotarpį, t. y. nuo 2004 m. lapkričio 1 d. iki 2009 m. gegužės 5 d., kol galiojo atitinkami Latvijos teisės aktai. Tokių išvadų pagrindą apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįsta išvada, kad SESV 101 straipsnis negali būti taikomas. Tokia išvada atitinka ir ESTT praktiką, nurodant kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartį. Latvijos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo rezoliucinė dalmi pripažinta, kad Rygos tarptautiniam oro uostui netaikytini reikalavimai, kurie buvo nustatyti būtent tuo metu galiojančiame Latvijos Respublikos ministrų kabineto nutarime Nr. 20. Tokią poziciją Latvijos konkurencijos taryba patvirtino ir vėlesniam savo 2014 m. gruodžio 5 d. rašte Nr. 2213. Taigi iki 2009 m. gegužės 5 d. galiojo ir turėjo būti vykdomi imperatyvūs Latvijos Respublikos teisės aktai, kurie įtvirtino privalomą Rygos tarptautinio oro uosto, „Air Baltic Corporation A/S“ ir kitų ūkio subjektų elgesio modelį, susijusį su nuolaidų taikymu.
- 166.11. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino visas

SESV 102 straipsniu ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsniu taikyti reikšmingas aplinkybes. Kasacinio skundo ieskovė neskundė dalykus, kurie buvo konstatuoti, kad „Air Baltic Corporation A/S“ kainodara buvo teisėta (negrobuoniška). Nesant grobuoniškos kainodaros, nėra neteisėto veiksmo ir SESV 102 straipsnio bei Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio pažeidimo. Pirmą kartą ieskovė kaip vieną iš kasacijos pagrindų nurodė tai, jog apeliacinės instancijos teismas, pirmą kartą nagrinėdamas bylą, netinkamai aiškino ir taikė ES praktiką dėl ūkio subjekto dominavimo vienoje ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi kainyvinėje rinkoje. Taigi jau kasaciniame skunde ieskovė kėlė iš esmės tuos pačius klausimus, kurie pateikti jau antrą kartą pateiktame kasaciniame skunde. Pirmą kartą priimtoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje yra pateikta išsami argumentacija, kodėl ieskovės argumentai dėl tariamo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimo Rygos tarptautinio oro uosto maršrutuose ir piktnaudžiavimo kainyvine Viniųs tarptautinio oro uosto maršrutų rinkoje yra atmetami.

- 166.12. Byloje aktualios skrydžių maršrutų rinkos yra skirtingose geografinėse rinkose (Viniųs tarptautiniame oro uoste ir Rygos tarptautiniame oro uoste). Ieskovės kasaciniuose skunduose nurodomoje ESTT praktikoje, kitose šalinuose nėra įvardijama galimybė ūkio subjekto taikyti kainodarą vienoje geografinėje rinkoje pripažinti piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, jeigu atitinkamas ūkio subjektas dominuoja kitoje geografinėje rinkoje, t. y. nebuvo tokios rinkos laikytos kainyvinėmis ar artimos. Minimoje ESTT praktikoje visos atvejas prekybos rinkos, kuriose ūkio subjektai atliko neteisėtus veiksmus, buvo tuo pačiuose geografinėje rinkoje. Lietuvos Respublikos teismų ir Konkurencijos tarybos praktikoje taip pat pripažįstama, kad piktnaudžiavimas galimas tik tuo atveju, kai konkurencija ribojama poveikis pasireiškė rinkoje, kurioje ūkio subjektas neužima dominuojančios padėties, bet dominuoja kitoje, neatsiejamai glaudžiai su ja susijusioje rinkoje, esančioje toje pačioje geografinėje teritorijoje (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. birželio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-03-00612/2001). Vadovaujantis ESTT praktika, reikia įrodyti, kad esant nepaprastai glaudens ryšiams tarp dominuojančios ir nedominuojančios rinktų nei turint nepaprastai didelę rinkos dalį dominuojančioje rinkoje ūkio subjekto padėtis buvo tokia, kad jau buvo galima laikyti prilygstant dominuojančiai padėčiai tuos rinkose jas kartu paėmus (ESTT 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje *Tetra Pak International SA, C-333/94 P*). Byloje nėra įrodymų, kad skrydžių iš Viniųs oro uosto ir Rygos tarptautinio oro uosto rinkos gali būti laikomos itin glaudžiai ir neatsiejamai susijusiomis. Atitinkamų skrydžių iš Viniųs oro uosto ir Rygos tarptautinio oro uosto rinkos laikytinos visiškai savarankiškomis ir ūkio subjekto padėties vienoje rinkoje (vykdančių skrydžius iš Rygos tarptautinio oro uosto) neteiseit šiam ūkio subjekto rinkos galios veikiant kitose rinkose, t. y. vykdančių reguliariusius skrydžius iš Viniųs oro uosto. Byloje esantys įrodymai paneigia itin artimas tokių skirtingų geografinių rinkų sąsajas. Kasacinis teismas pateikė privalomas išaiškintis, apibrėždamas bylos nagrinėjimo iš naujo ribas, šiais išaiškinimais apeliacinės instancijos teismas vadovavosi. Atitinkamai ieskovė, bandydama antrą kartą kelti klausimą dėl tariamo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimo rinkose, kurios nebuvo kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartį pripažintos dominuojančiomis, yra nesąžiningi ir prieštaraujantis [CPK 362 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytoms bylos nagrinėjimo iš naujo riboms.
- 166.13. Ieskovė antrą kartą paduoti kasacinio skundo neskundžia apeliacinės instancijos teismo dalies, kuri buvo konstatuota, jog „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi neįrodytas ir atitinkamai nėra nustatyta „Air Baltic Corporation A/S“ neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnis ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis bei [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalis) kaip civilinės atsakomybės privalomos sąlygos. Ieskovė įrodinėjo tariamą „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi tik nurodėtuose rinkose. Ieskovė pripažino, kad „Air Baltic Corporation A/S“ tariamas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi negali būti nustatytas kitose nei nurodytuose rinkose ir kitu nei pirmiau nurodytu laikotarpiu. Apeliaciniam teismui konstatavus, kad „Air Baltic Corporation A/S“ kainodara buvo teisėta, ieskovė antrą kartą pateiktame kasaciniame skunde neginciojo tokių apeliacinės instancijos teismo išvadų teisėtumą kaip kasacijos pagrindą, t. y. pripažino apeliacinės instancijos teismo sprendimą nurodyta apimtimi teisėtą ir pagrįstą. Vien tai, kad buvo konstatuotas ūkio subjekto dominavimas rinkoje, savaime konkurencijos pažeidimo nelaikoma. Tai reikią, kad net jei teorškai būtų konstatuotas „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas atitinkamose skrydžių rinkose iš (j) Rygos tarptautinio oro uosto ir (ar) būtų konstatuota artima sąsaja tarp atitinkamų ginčo rinkų iš (j) Rygos tarptautinio oro uosto ir iš (j) Viniųs oro uosto, bet kurio atveju apeliacinės instancijos teismas jau yra konstatavęs, kad ginčijamos rinkose neįrodytas „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi ir ieskovė tokių išvadų neskundė.

167. Atsakovas Rygos tarptautinio oro uostas atsiliepiant į ieskovės kasacinį skundą prašo nutraukti ieskovės kasacinio skundo pagrindą pradėtą procesą Lietuvos Aukščiausiam Teismui; jei procesas kasaciniame teisme nebūtų nutrauktas, atsakovas prašo ieskovės kasacinį skundą atšaukti kaip nepagrįstą. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimą palikti nepakeistą ir priteisti visų civilinę bylą nagrinėjant kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 167.1. Kasacinis procesas pagal ieskovės kasacinį skundą nutrauktas, kadangi išaiškinimai ieskovės nurodytais klausimais neturėtų įtakos kiliams ginčui bei 2021 m. birželio 28 d. teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui. Byloje pareikštu ieškiniu ieskovė reikalavo taikyti atsakovams civilinę atsakomybę, teigdama, kad „Air Baltic Corporation A/S“ ir atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas tariami sudarė konkurencijos teisės (SESV 101 straipsnis) draudžiamą susitarimą dėl nuolaidų Rygos oro uoste taikymo; „Air Baltic Corporation A/S“ tariami piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi skrydžių iš (j) Viniųs oro uosto atitinkamos rinkose, neveikdama grobuoniškas kainas (SESV 102 straipsnis). Apeliacinės instancijos teismas 2021 m. birželio 28 d. sprendimu konstatavo, kad: Rygos tarptautinis oro uostas nuolaidas „Air Baltic Corporation A/S“ taikė vykdydamas privalomas Latvijos Respublikos nomenis teisės aktus, todėl SESV 101 straipsnio pažeidimas nėra galimas; „Air Baltic Corporation A/S“ atitinkamos skrydžių iš (j) Viniųs oro uosto rinkos taikytą kainodarą buvo teisėta, dėl to ieskovės kaltinimai „Air Baltic Corporation A/S“ dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo yra nepagrįsti. Ieskovė šiuį konstatuotų faktinių aplinkybių negincioja ir nekelsia bylos įrodymų vertinimo tinkamumą ([CPK 185 straipsnis](#)) klausimo, kaip atskiro kasacijos pagrindą. Todėl jei būtų nagrinėjami kasaciniame skunde pateikti teiginiai, dėl jų pateikti kasacinio teismo išaiškinimai neturėtų įtakos 2021 m. birželio 28 d. sprendime atitiktam bylos įrodymų ir faktinių aplinkybių vertinimui bei nelemtų kitokio civilinės bylos išsprendimo, kadangi kasacinio skundo nėra ginčijama teismo sprendimo dalis ir motyvai, kuriais konstatuota, kad nėra vienos iš privalomų civilinės atsakomybės sąlygų – atsakovų neteisėtų veiksmų. Tai sudaro pagrindą nutraukti ieskovės kasacinio skundo pradėtą kasacinį procesą.
- 167.2. Kasacinio skundo teiginiai, jog Lietuvos apeliacinis teismas nevertino atsakovų veiksmų neteisėtumo ar teisėtumo, o nusprendė atleisti atsakovus nuo civilinės atsakomybės, yra nepagrįsti. Lietuvos teismų ir ESTT praktikoje pripažįstama, kad tas atvejis, kai buvo vykdomi nacionaliniai teisės aktai, SESV 101 straipsnis, kaip ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis, nuostatos negali būti taikomos ir asmenis veiksmams negali būti vertinami kaip pažeidžiantys konkurencijos teisę. Tokio asmens atžvilgiu nėra galima civilinė atsakomybė neegzistuojant vienai iš privalomų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų – neteisėtiems veiksmams.
- 167.3. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino aplinkybes, susijusias su Latvijos Respublikos teisės aktų priėmimu, privalomumu ir galiojimu, bei tinkamai vadovavosi ESTT suformuota SESV 101 straipsnio taikymo praktika. Rygos tarptautinis oro uostas nebuvo nuolaidų sistemos iniciatorius ir rengėjas bei neįpirė jokių sprendimų rengiant teisės aktus, o Latvijos Respublikos institucijų iniciatyva privilejo dalyvauti priiman atitinkamas nuolaidas nustatančius nomenis aktus, tai yra įprastas teisėkūros procesas dalyvaujant suinteresuotoms šalims. Teismo taip pat konstatuota, kad Rygos tarptautinis oro uostas privilejo nuolaidas taikyti ir po Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo priėmimo privalomą Latvijos Respublikos teisės akto pagrindu, nepasidavus 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimo ginčijimo. Ieskovė kasaciniame skunde kelia fakto klausimus, siekdama, jog byloje iš naujo būtų nustatytos faktinės aplinkybės, susijusios su Latvijos Respublikos teisės aktu, nustatčiusiu nuolaidų taikymą, priėmimu, privalomumu ir galiojimu.
- 167.4. Apeliacinės instancijos teismui nustatčius, kad atsakovai neatliko SESV 101 straipsnio pažeidimo ir nėra vienos iš privalomų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų – neteisėtų veiksmų, nėra poreikio analizuoti kitų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų, nėra teisėta aktualu vertinti atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagal [CK 6.253 straipsnio](#) 3 dalį klausimų.
- 167.5. Ieskovė bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme atsakovus kaltino tariami sudarius konkurencijos teisės draudžiamą susitarimą dėl nuolaidų Rygos oro uoste taikymo. 2021 m. birželio 28 d. teismo sprendimu konstatavus, kad ieskovės inkriminuotas konkurencijos teisės draudžiamas susitarimas nebuvo ir negalėjo būti sudarytas, kasacinio skundo ieskovė keičia savo poziciją, teigdama, kad konkurencijos teisės draudžiamumas susitarimui nėra reikšmingos aplinkybės dėl nuolaidų taikymo. Ieskovė bylos nagrinėjimo teismuose metu išsakytus teiginius, kuriais grindė tariamą „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, ar vienašalius atsakovų veiksmus pradėjo naudoti kaltinimams dėl tariamo draudžiamo susitarimo. Kasacinio skundo siekiama neteisėtai pakeisti dar 2008 metais pareikštą ieškinį ir bylos nagrinėjimo ribas, kad suklaidinus teismą civilinė byla būtų iš naujo grąžinta nagrinėti dėl ieskovės kasaciniame skunde naujai formuluojamų kaltinimų dėl tariamo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo ([CPK 141 straipsnis](#)).
- 167.6. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, kad, sprendžiant dėl tariamo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, nebuvo atskleista bylos esmė. Teismas atsižvelgė į kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartį pateiktus išaiškintis ir išsamiai įvertino bylos faktines aplinkybes dėl ieskovės kaltinimų „Air Baltic Corporation A/S“ neva piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, taikant grobuoniškas kainas. Vien tai, kad apeliacinis teismas nepasiekė dėl visų ieskovės teiginių, nereikią, kad liko neatskleista bylos esmė. Bylą nagrinėjantis teismas neprivalo atsakyti į kiekvieną šalies argumentą. Be to, kasacinis teismas konstatavo, kad „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo užimti dominuojančią padėtį tik trjose skrydžių iš (j) Viniųs oro uosto rinkose, ir tokiu būdu apibrėžė bylos nagrinėjimo ribas, grąžindamas civilinę bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui. Dėl šių priežasčių apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nagrinėjo į bylos nagrinėjimo ribas nepatenkančių ieskovės teiginių apytartą „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimą vienoje rinkoje ir piktnaudžiavimą ja kitoje atitinkamoje rinkoje. Be to, ieskovė kasacinio skundo negincioja 2021 m. birželio 28 d. sprendimu konstatuotą „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių iš (j) Viniųs oro uosto maršrutuose taikytos kainodaros teisėtumą, t. y. kad ji nebuvo grobuoniška. Todėl, neegzistuojant grobuoniškai kainodarai, nėra galimas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi.
168. Trečieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ kasacinio skundo prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimą dalį, kuria iš jų atsakovėms buvo priteista iš AB 149 933,5 Eur pirmosios instancijos teismo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, ir šių bylos dalį Lietuvos apeliaciniam teismui grąžinti nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 168.1. Apeliacinės instancijos teismas priėmė sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, iš esmės neatlikęs būtinus atsakovų proceso elgesio analizės ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis), nors būtinybę įvertinti atsakovų procesinį elgesį buvo pagrįstas tiek apeliacinis skundas, tiek 2021 m. vasario 12 d. kasacinio teismo nutartis.
- 168.2. Šioje byloje kasacinis teismas išaiškino, jog, teismams taikant [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį, reikia įvertinti ir pasisakyti dėl šalių argumentų bei pateikti motyvuotą sprendimą. Apeliacinės instancijos teismo procesiniame sprendime pateikti tik nominalūs motyvai dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo. Teismo sprendimo motyvai nėra atsakoma į vieną esminių apeliacinio skundo pagrindų – [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo pažeidimą dėl atsakovų proceso elgesio neįvertinimo. Apeliacinis teismas neskyrė dėmesio konkrečioms bylos įrodymams bei apeliacinio skundo argumentams. Procesiniame teismo sprendime apsiribota deklaratyvia pozicija, kad atsakovų procesiniai veiksmai nesudaro pagrindo manyti, jog buvo veikta nesąžiningai, todėl nėra pagrindo nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių. Bylos sudėtingumą ir didelę apimtį, tarptautinį elementą ir atsakovų prašymų laiką apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai traktuoja kaip [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymą eliminuojančius kriterijus. Teismo sprendimo dalis dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo iš esmės nėra pagrįsta laikoma reikšmingais motyvais. Motyvų išdėstymas taikant [CPK 93 straipsnio](#) yra esmės teisė į realią teisinę gynybą įgyvendinimo prielaida. Kai apeliacinės instancijos teismas atmeta [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindą pateiktą apeliacinį skundą, motyvų išdėstymas turi dar didesnę reikšmę, kadangi [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymas bei procesinio bylos šalių elgesio ir bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežasčių įvertinimo apskritai yra nepatvirtinamas.
- 168.3. Trečiųjų asmenų argumentai, tiesiogiai susiję su vieninteliu [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo pagrindu – atsakovų procesiniu nesąžiningumu, buvo įvertinti vos vienu sakiniu ir be aiškių ir konkrečių motyvų. Apeliacinės instancijos teismo sprendimu faktiškai ignoruota kasacinio teismo praktika, kad [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies (ne)taikymas privalo būti pagrįstas aiškia šalies procesinio elgesio analize (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-144-469/2021). Nagrinėjama atveju apeliacinės instancijos teismas atsakovų proceso elgesio detaaliai nevertino.

- 168.4. Apeliacinės instancijos teismas iš trečiųjų asmenų priteisė 149 933,5 Eur pirmosios instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, tačiau didžioji pirmosios instancijos teisme patirtų atsakovų bylinėjimosi išlaidų dalis buvo patirta dėl netinkamo ir nesąžiningo atsakovo procesinio elgesio. Atsakovų atlikti pertekliniai procesiniai veiksmai buvo išsamiai nurodyti 2020 m. balandžio 9 d. kasaciname skunde. Šiuo atveju pateiktini tik pavyzdiniai atsakovo elgesio atvejai: pirma, atsakovai pirmosios instancijos teisme vengė operatyviai pateikti informaciją, procesines teises įgyvendinti įstatymo leidžiamą akimirka, pateikė tris tapatus atskiruosius skundus bei vieną prašymą dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos klausimo išsprendimo, šešis tapatus prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių klausimo išsprendimo, šešis tapatus prašymus dėl bylos sustabdymo klausimo išsprendimo. Šių atsakovo veiksmų rezultatai – šešiolika Vilniaus apygardos teismo nutarčių, kuriomis visi atsakovo prašymai bei atskirieji skundai buvo atmesti. Antra, atsakovai viso bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos metu pateikė penkiasdešimt vieną nepagrįstą prašymą. Šie ir visi kiti atlikti veiksmai pagrindžia, jog atsakovai nesilaikė ne tik [CPK 7 straipsnio](#) 5 dalies, bet ir savo veiksmams lėmė itin didelės bylinėjimosi išlaidas pirmosios instancijos teisme.
169. Ieškovė atsiliepiu į trečiųjų asmenų kasacinį skundą prašo kasacinio teismo nuožūria spresti dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimo dalies, kuria trečiųjų asmenų atžvalgų buvo išspręstas pirmosios instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas, panaikinti ir šios bylos dalies grąžinti Lietuvos apeliaciniam teismui nagrinėti iš naujo. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 169.1. 2021 m. vasario 12 d. kasacinio teismo nutartyje buvo pateiktas privalomas išaiškinimas – įvertinti atsakovo procesinį elgesį ir tuo pagrindu spresti dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies (ne)taikymo. Apelacinės instancijos teismas 2021 m. birželio 28 d. sprendime visiškai netyrė ir neįvertino aiškiai sistemiškai nesąžiningo atsakovo elgesio, kuris sudarė svaranšką pagrindą nepriteisti atsakovams bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis). Trečioji asmenys pagrįstai motyvavo, kad apeliacinės instancijos teismas dar kartą neįvykdė pareigos išdėstyti nors ir glaustus, tačiau argumentuotus motyvus dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies (ne)taikymo pirmosios instancijos teisme.
- 169.2. Apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės, taikant [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį, nėra susijusios su šalių procesiniu sąžiningumu. Lietuvos teismų praktikoje sąžiningumas nustatomas tiek subjektyviu, tiek objektyviu aspektais. Teismas atsakovo veiksmų subjektyviu požiūriu nenagrinėjo. Teismo pateikti objektyvūs faktoriai neindikuoja atsakovo (ne)sąžiningumo, remiantis procesinių veiksmų pagrįstumu ([CPK 95 straipsnio](#) 1 dalis), ir neatsako į pagrindinius trečiųjų asmenų apeliacinio skundo argumentus. Apelacinės instancijos teismo sprendime pateiktos išvados dėl bylos sudėtingumo ir pan. neapima viso teismo sprendimo dalies, kurioje sprendimą dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo visų pirma išanalizavus atsakovo procesinį elgesį. Taigi apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo nėra pagrįsta motyvais, todėl laikytina nemotyvuota.
- 169.3. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo aspektu trečioji asmenys pagrįstai akcentuoja apeliacinės instancijos teismo antrą kartą visiškai neįvertintus atsakovo procesinius veiksmus. 2020 m. balandžio 9 d. trečiųjų asmenų kasaciname skunde, 2020 m. birželio 26 d. ieškovės atsiliepime į šį skundą buvo išsamiai ir nuosekliai paskaičiuota dėl atsakovo netinkamo procesinio elgesio, todėl ieškovė nekertojo atsakovo perteklinių procesinių veiksmų sąrašą. Apelacinės instancijos teismas atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu nematė, nors akivaizdus [CPK 42 straipsnio](#) 5 dalyje įtvirtintų atsakovo pareigos siekti greito bylos išnagrinėjimo, domėtis bylos eiga ir pasirūpinti tinkamu atstovavimu pažeidimai lėmė, kad procesiniai dokumentai byloje beveik trejus metus (nuo 2008 m. rugsėjo mėn. iki 2011 m. balandžio mėn.) turėjo būti įteikiami per Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos įgaliotas institucijas, o visu šiuo laikotarpiu byla buvo faktiškai vilkinama nukeliant galimybes pradėti bylos nagrinėjimą iš esmės.
- 169.4. Atsakovai pirmosios instancijos teisme: vengė operatyviai pateikti informaciją; procesines teises įgyvendindavo paskutinę įstatymo leidžiamą akimirka; visą tomą rašytinių įrodymų pateikė po ieškovės paaiškinimų dėl bylos esmės, bet prieš atsakovo paaiškinimus dėl bylos esmės; pateikė tris tapatus atskiruosius skundus bei vieną tapatų prašymą dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos klausimo išsprendimo; pateikė šešis tapatus prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių klausimo išsprendimo; pateikė šešis tapatus prašymus dėl bylos sustabdymo klausimo išsprendimo; dėl atsakovo specialaus ir tikslinio planavimo buvo atidėti bent keturi iš anksto suplanuoti posėdžiai pirmosios instancijos teisme. Dėl tokių atsakovo veiksmų papildomai buvo priimta net šešiolika pirmosios instancijos teismo nutarčių, kuriomis visi atsakovo prašymai bei atskirieji skundai buvo atmesti. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nei atsakovo perteklinio procesinio elgesio, nei šių veiksmų įtaką bylinėjimosi išlaidų susidarymui nenagrinėjo.
170. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepiu į trečiųjų asmenų kasacinį skundą prašo atmesti AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ kasacinį skundą ir priteisti „Air Baltic Corporation A/S“ visų patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 170.1. Trečioji asmenys tik 2016 m. vasario 26 d. apeliaciniame skunde pirmą kartą iškėlė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo argumentą. Trečioji asmenys nepagrįstai teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nemotyavo atsisakymo tenkinti trečiųjų asmenų apeliacinį skundą [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu ir neatsižvelgė į [CPK 306 straipsnio](#) 2 dalis draudžią grįsti apeliacinį skundą aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme, o [CPK 347 straipsnio](#) 2 dalis – kasacinį skundą aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme. Trečiųjų asmenų 2016 m. vasario 26 d. apeliacinis skundas buvo pateiktas tik dėl Vilniaus apygardos teismo sprendimo dalies dėl priteistų bylinėjimosi išlaidų iš trečiųjų asmenų gنجinio. Trečioji asmenys, norėdami pasinaudoti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalimi, turėjo pareigą ne tik įrodyti visas tokias nuostatas ir atitinkamas atsakomybės taikymo sąlygas atsakovams, tačiau tai turėjo padaryti laiku, t. y. pirmosios instancijos teisme. Trečioji asmenys nurodytas aplinkybes ir argumentus dėl tariamai netinkamo ir nesąžiningo atsakovo procesinio elgesio kaip pagrindo taikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį pirmą kartą nurodė tik savo 2016 m. vasario 26 d. apeliaciniame skunde. Tokiu būdu trečioji asmenys pažeidė [CPK 306 straipsnio](#) 2 dalį, 347 straipsnio 2 dalį. Tai sudaro teisę pagrindą nutraukti bylos nagrinėjimą kasaciniame teisme, vadovaujantis [CPK 356 straipsnio](#) 6 dalimi.
- 170.2. Jei teismas vis dėlto laikytų, kad kasacinio skundo argumentai dėl CK 93 straipsnio 4 dalies tariamo taikymo gali būti nagrinėjami, šie argumentai turėtų būti atmesti kaip nepagrįsti. Apelacinės instancijos teismo procesinis sprendimas atmeti trečiųjų asmenų reikalavimus, pateiktus 2016 m. vasario 26 d. apeliaciniame skunde, ir netaikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies įtvirtintos šimtys yra motyvuotas. Apelacinės instancijos teismas nusprendė, jog byloje nėra įrodymų, kurie patvirtintų trečiųjų asmenų pateiktus vertinimus dėl tariamo piktnaudžiavimo procesu.
- 170.3. „Air Baltic Corporation A/S“ turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą tiek iš ieškovės, tiek iš trečiųjų asmenų ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis). Trečioji asmenys, pareikšdami nepagrįstus savarankiškus reikalavimus atsakovams, prisiėmė riziką bei pareigą atlyginti atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas. Apelacinės instancijos teismas priteisė tik apie vieną trečdali, „Air Baltic Corporation A/S“ visų patirtų bylinėjimosi išlaidų bendrai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų (t. y. 209 295,02 Eur), kurios pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose sudarė 627 885,07 Eur. Taigi, „Air Baltic Corporation A/S“ atžvalgų bylinėjimosi išlaidos buvo priteistos mažesnes, negu tai nustato [CPK](#) įtvirtinta bylinėjimosi išlaidų taisyklė „pralaimėjus moka“.
- 170.4. Tikrasis bylos iniciavimo motyvas buvo ne realiai patirtos žalos atlyginimas, o siekis pridengti netinkamus ir galimai neteisėtus ieškovės ir akcininkų veiksmus. Be to, trečiųjų asmenų materialiniai reikalavimai visa apimtimi buvo atmesti dar pirmosios instancijos teismo. Tai, kad trečiųjų asmenų reikalavimai buvo nepagrįsti, rodo, kad jie apeliacinį skundą teikė tik dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimų, bet neskdė apeliacine tvarka pirmosios instancijos teismo sprendimo dėl materialios teisės ir dėl ginčo esmės.
- 170.5. [CPK 93 straipsnio](#) 1–3 dalyse įtvirtinta bylinėjimosi išlaidų taisyklė „pralaimėjus moka“, pagal kurią bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš bylą pralaimėjusios šalies ja laimėjusios šalies naudai. Šalis, dėl kurios priimtas nepalankus, jos teises ir interesus varžantis teismo sprendimas, laikytina pralaimėjusia šalis. Šiame kontekste būtina atsižvelgti į ESTT formuojamą praktiką. ESTT nurodo, kad negalima pateisinti teisės normų, kuriose nustatyti fiksuoti tarifai yra gerokai mažesni už vidutinius toje valstybėje narėje faktiškai taikomus advokato paslaugų tarifus (ESTT 2016 m. liepos 28 d. sprendimas byloje C-57/15). Kaip yra išaiškinta Konstitucinis Teismas, teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą patenka į Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies taikymo apimtį, todėl tinkamas bylinėjimosi išlaidų paskirstymas yra teisės į veiksmingą teisinę gynybą įgyvendinimo dalis. Nepagrįstas nukrypimas nuo taisyklės „pralaimėjus moka“ pažeistų asmenis, turinio teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, teises. [CPK 46 straipsnio](#) 2 dalyje nurodyta, kad trečioji asmenys, pareikšdami savarankiškus reikalavimus, turi visas ieškovės teises ir pareigas. Taigi, įgyvendindami įstatymų leidėjo suteiktą teisę jau prisiėmusioje civilinėje byloje grąta ieškovės pareikšti savarankiškus reikalavimų dėl ginčo dalyko, trečioji asmenys, pareikšdami savarankiškus reikalavimus, negali būti atleisti nuo ieškovės tenkinamų pareigų. Viena iš tokių ieškovės pareigų – atlygti prisiėmusi šaliai jos patirtas bylinėjimosi išlaidas, kad ieškovė reikalavimus atsakoviui teismas atmesti. Taią tretiesiems asmenims turėtų tekti riziką ir neigiamas pasekmes, susijusias su nepagrįstų savarankiškų reikalavimų pareikšimu nesąžiningais tikslais.
- 170.6. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymas yra galimas tik tada, kai tam yra nustatyti atitinkami jo taikymo pagrindai. Vadovaujantis 2021 m. vasario 12 d. kasacinio teismo nutartyje pateiktais išaiškinimais, kasacinio teismo praktika, tik tuo atveju, kai teismas nusprendžia taikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies šimtį, teismas privalo pateikti išsamiai motyvaciją dėl šalies netinkamo ir nesąžiningo procesinio elgesio. Apelacinės instancijos teismas tinkamai vadovavosi kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais ir nustatė, kad byloje nėra įrodymų, kurie patvirtintų atsakovo nesąžiningą ir netinkamą procesinį elgesį, pakankamai motyvo savo išvadą, kad nėra teisinio pagrindo taikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje nustatytą šimtį. Kita vertus, apeliacinės instancijos teismas priteisė atlygti tik apie trečdali visų atsakovo bylinėjimosi išlaidų, patirtų atsakovo daugiau nei dešimtmetį trukusio bylos nagrinėjimo metu, nors tiek ieškovės, tiek akcininkų reikalavimai dėl ginčo esmės atmesti visa apimtimi. Be to, įrodymai leidžia teigti, kad ieškovės ir akcininkų ieškiniai buvo inicijuoti siekiant pridengti netinkamai vykdytą ieškovės veiklą 2005–2008 metais bei siekiant išvengti galimos teisinės atsakomybės tiek ieškovės vadovybei, tiek jo akcininkams.
- 170.7. Trečiųjų asmenų teiginiai dėl nepakankamo motyvavimo neatitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir EŽTT praktikos. Teismo pareiga pateikti sprendimo motyvus negali būti suprantama kaip reikalaujanti detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat išaiškinta, jog pagal [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktą kasacijos pagrindas yra tik esminis proceso teisės normų pažeidimas, kai toks pažeidimas galėjo turėti įtakos primant neteisėtai nutartį. Jeigu visa bylos medžiaga leidžia daryti išvadą apie tai, kokiais teisiniais argumentais vadovavavimasis teismas atmetė apeliacinį skundą ir nenustatoma kito pagrindo, teismo nutartis nėra naikinama vien dėl to, kad jos motyvai neįsami. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas analizavo ir vertino atsakovo procesinį elgesį [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies kontekste, ir konstatavo, kad byloje nėra įrodymų, patvirtinančių atsakovo netinkamą ir nesąžiningą elgesį. Vien tai, kad teismas detalai nepasisakė dėl kiekvieno akcininkų 2016 m. vasario 26 d. apeliacinio skundo teiginio nepagrįstumo, nesudaro pagrindo panaikinti teismo sprendimo dalį, kuria buvo atmestas trečiųjų asmenų apeliacinis skundas.
- 170.8. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis kaip šimtis negali būti taikoma per plačiai. Kasacinio teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje išaiškinta, kad [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtinta šimtis gali būti taikoma tik tokiu atveju, kai nustatoma, kad būtent tos šalies piktnaudžiavimas procesu buvo bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis. Byloje buvo nagrinėjami sudėtingi faktai, tiek teisės, tiek ekonominiai ir aviacijos sektoriaus klausimai, susiję su specifinių žinių reikalaujančiais spėjimais, visų pirma, ES ir nacionaline konkurencijos teise. Byloje buvo keliami ir jurisdikcijos klausimai, Latvijos teisės akty galiojimo ir vertinimo, sudėtingų žalos dėl konkurencijos teisės pažeidimų apskaičiavimo klausimai ir kt. Visi nurodyti klausimai pasizyma ir tarptautiniu elementu, byla trunka daugiau nei dešimtmetį, todėl yra ypač didelės apimties. Byloje buvo atlikta daug procesinių veiksmų, vyko net keletas liudytojų apklausų, jos truko po 1–2 dienas. Atitinkamai dėl minėtų aplinkybių, „Air Baltic Corporation A/S“ patyrė dideles, tačiau pagrįstas bylinėjimosi išlaidas. Teismas nekonstatavo, kad teikti atsakovo prašymai būtų būtinai pareikšti piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Tai, kad kai kurie prašymai nebuvo teismų tenkinti, nereiškia, kad buvo piktnaudžiavama procesu. Be to, patys trečioji asmenys piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis ir elgėsi nesąžiningai ([CPK 42 straipsnio](#) 5 dalis).
171. Atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas atsiliepiu į trečiųjų asmenų kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti kaip nepagrįstą, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimo dalį, kuri skundžiamą trečiųjų asmenų kasacinį skundą, palikti nepakeistą ir priteisti atlygti visas civilinę bylą nagrinėjant kasaciniame teisme atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas. Atsiliepiamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 171.1. Trečioji asmenys pateiktui kasaciniam skundu nepagrįstai siekia išvengti atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, nors civilinėje byloje priimta ir neapskusta Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalimi trečiųjų asmenų pareikšti reikalavimai dėl tariamos 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur) žalos atlyginimo buvo atmesti visa apimtimi, konstatavus, jog trečioji asmenys neturėjo materialinio suinteresuotumo reikšti tokius reikalavimus. Trečioji asmenys byloje pateiktui apeliaciniu skundu neskdė pirmosios instancijos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalies, kuria buvo visiškai atmesti trečiųjų asmenų savarankiški reikalavimai, o skundė tik šio sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo. Todėl trečioji asmenys, nusprendę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą su savarankiškais reikalavimais atsakovams, turi prisiimti visą tokių savarankiškų reikalavimų pareikšimu susijusią riziką ir neigiamas finansines, teises pasekmes, įskaitant pareigą atlygti atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas.
- 171.2. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtinta bendrosios bylinėjimosi išlaidų atlyginimo taisyklės šimtys yra grindžiama priežasties teorija, t. y. turi būti vertinama, dėl kokios priežasties bylos šalis buvo priversta patirti atitinkamas bylinėjimosi išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075-2020). Atsakovai buvo priversti patirti bylinėjimosi išlaidas bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme šimtinai dėl tos priežasties, jog ieškovė ir trečioji asmenys atsakovams pareikšti reikalavimus. Jei trečioji asmenys nebūtų byloje pareikšti savarankiškų reikalavimų, atsakovai nebūtų patyrę atitinkamas dalies bylinėjimosi išlaidų. Taigi trečiųjų asmenų pareikšti nepagrįsti savarankiški reikalavimai laikytini pirmine ir pagrindine atsakovo bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastimi. Todėl atsakovams negali būti taikoma [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtinta šimtis.
- 171.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartimi pažymėta, kad [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies nuostatos negali būti aiškinamos per plačiai ir kad tik [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo atveju yra reikalinga aiškiai šios teisės normos taikymo pagrindą įvardyti. Pagal šį kasacinio teismo išaiškinimą itin išsamiai motyvaciją dėl šalies netinkamo ir nesąžiningo procesinio elgesio privaloma pateikti tik tuo atveju, kai teismas nusprendžia taikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies šimtį. Lietuvos apeliacinis teismas, nustatęs, kad byloje nėra įrodymų, kurie patvirtintų atsakovo nesąžiningą ir netinkamą procesinį elgesį, neprivalėjo pateikti itin išsamius motyvus dėl kiekvieno trečiųjų asmenų apeliacinio skundo teiginio. Apelacinės instancijos teismas pakankamai motyvavo atsisakymą tenkinti trečiųjų asmenų apeliacinį skundą.
- 171.4. Šioje byloje priimtoje 2021 m. vasario 12 d. nutartyje kasacinis teismas taip pat laikėsi pozicijos bei nurodė ją pagrindžiančią EŽTT praktiką, jog teismo pareiga pateikti sprendimo motyvus negali būti suprantama kaip reikalaujanti detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą. Lietuvos apeliacinis teismas, atsižvelgdamas į [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies normas turinį ir jos aiškinimą kasacinio teismo praktikoje, įvertino atsakovo procesinį elgesį ir konstatavo, kad byloje nėra įrodymų, kurie patvirtintų atsakovo nesąžiningą ir netinkamą procesinį elgesį.
- 171.5. Apelacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, vertino ne tik atsakovo procesinį elgesį pirmosios instancijos teisme, bet ir ES teisinį reglamentavimą dėl ieškininių dėl žalos, siejamų su galimu konkurencijos teisės pažeidimu, nagrinėjimo, proporcingumo principu bei bylinėjimosi išlaidų paskirstymu reikšmingų aplinkybių visumą. Atlikęs šį vertinimą, teismas nusprendė net 2/3 dalimis sumažinti iš ieškovės ir trečiųjų asmenų priteistą atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, nors tiek ieškovės ieškinio, tiek trečiųjų asmenų savarankiškų reikalavimai atmesti kaip nepagrįsti visa apimtimi.
- 171.6. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies nuostatos gali būti taikomos tik šimtiniais atvejais, esant akivaizdžiam ir vienareikšmiškai netinkamam naudojimuisi procesinėmis teisėmis, o šios šimtys taikymas prilygtinas civilinei atsakomybei, kai turi būti nustatyti bylos nagrinėjimo metu atlikti neteisėti veiksmai bei priežastinis ryšys tarp tokių neteisėtų veiksmų ir konkrečių bylinėjimosi išlaidų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-472-313/2018; 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075-2020). Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bylos nagrinėjimo Lietuvos apeliaciniame teisme metu trečioji asmenys neįrodinėjo atsakovo civilinės atsakomybės sąlygų dėl tariamo netinkamo atsakovo naudojimosi procesinėmis teisėmis. Trečioji asmenys siūlo suformuoti ydingą proceso taisyklę, jog bylinėjimosi išlaidos neva turėtų būti atlyginamos ne pagal byloje tenkintų ar netenkintų reikalavimų dydį, o pagal byloje tenkintų ar netenkintų šalių pareiktų atskirų procesinių prašymų skaičių. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad bylos dėl žalos atlyginimo bylinėjimosi išlaidos paskirstomos atsižvelgiant į teismo sprendimą (ne)tenkinti ieškovės ieškinio pareikšti reikalavimų sumą.
- 171.7. Atsakovai nepiktnaudžiavo jiems suteiktomis procesinėmis teisėmis, joms naudojosi tinkamai ir sąžiningai. Atsakovai, bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu reikšdami trečiųjų asmenų minimus prašymus ir atskiruosius skundus, įgyvendino jiems [CPK](#) nuostatomis suteiktą teisę gintis nuo pareiktų reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažinta, jog naudojimas procesinėmis teisėmis, prašymų teikimas, dėl kurių buvo net kelkta kartų atidedas bylos nagrinėjimas, byloje nesant nustatytam piktnaudžiavimo procesu faktui, negali būti pagrindas taikyti [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111-686/2017).
- 171.8. Teismo sprendimu atsakovo naudai buvo priteista tik 1/3 atsakovo bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Trečioji asmenys teikiamas apeliaciniame skunde, teiktuose kasacinuose skunduose neidentifikavo, kokia atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų dalis ar suma laikytina susijusia su atitinkamu atsakovo procesiniu elgesiu, nors tretiesiems asmenims tenka tokių aplinkybių įrodinėjimo pareiga. Be to, atsižvelgiant į tai, kad buvo priteista tik 1/3 atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų, trečiųjų asmenų siekis [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu papildomai sumažinti atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą reikštų dvigubą atsakovo nubaudimą už nuo pačius tariamus atsakovo neteisėtus veiksmus (tariamą atsakovo piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis), pažeidžiant dvigubo baudimo draudimo principą.

Dėl prašymo nutraukti kasacinį procesą

172. Atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas prašo nutraukti ieškovės kasacinio skundo pagrindų pradėtą procesą Lietuvos Aukščiausiajame Teisme. Toks prašymas yra grindžiamas tuo, kad kasacinio teismo pateikti išaiškinimai neturėtų įtakos kilusiam ginčui, nes ieškovė atskirai teismų konstatuotų faktinių aplinkybių neginčija ir nekelia bylos įrodymų vertinimo tinkamumo klausimo kaip atskiro kasacijos pagrindo.
173. Vertindama nurodytus argumentus teisėjų kolegija pažymi, jog **CPK 346 straipsnis** nustato įsiteisėjusių teismo sprendimų, nutarčių peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindus. Pagrindai peržiūrėti bylą kasacine tvarka yra: 1) materialiosios ar proceso teisės normų pažeidimas, turintis esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui; 2) jeigu teismas skundžiamame sprendime (nutartyje) nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos; 3) jeigu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda (**CPK 346 straipsnio** 2 dalis).
174. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus atrankos kolegija 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartimi priėmė nagrinėti ieškovės kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimo peržiūrėjimo mustačius kasacijos pagrindų būvimą. Priimtame kasaciniame skunde nurodoma, kad bylą išnagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme bylos esmė liko neatskleista, ieškovės reikalavimas buvo atmetas pažeidžiant materialiosios teisės normas, nukrypstant nuo ES teismų praktikoje suformuotos SESV 101 ir 102 straipsnių taikymo praktikos.
175. Kasacinio skundo turinys lemia, jog kasacinis teismas, atsižvelgdamas į kasacijos pagrindų būvimą, vertins, ar tinkamai buvo aiškintas ir taikytas teisinis reguliavimas, ar buvo atskleista bylos esmė. Todėl atsakovo išankstinio prielaidų dėl procesinės bylos baigties darymas savaime nesudaro pagrindo nenagrinėti kasacinio skundo. Pagrindinė kasacinio teismo funkcija, kuria lemia ir pirmiau minėti kasacijos pagrindai, yra formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismo praktiką aiškinant ir taikant įstatymus, plėtoti teisę, užtikrinant jos vienodą aiškinimą ir taikymą. Todėl spėjimai dėl galimos proceso baigties nesudaro pagrindo jau pirmoje stadijoje nenagrinėti kasacinio skundo.

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

176. Byloje kilo ginčas dėl teisinio reguliavimo aiškinimo ir taikymo sprendžiant konkurencijos teisės pažeidimų padarytos žalos atlyginimo klausimą dėl atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto galimai sudaryto draudžiamo susitarimo (SESV 101 straipsnis), „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis) bei bylinėjimosi išlaidų privataus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose atlyginimo.
177. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. sausio 27 d. sprendimu ieškovės ieškinį tenkino iš dalies; trečiųjų asmenų, pareiškiančių savarankiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ savarankiškus reikalavimus atmetė; priteisė ieškovei iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ 16 121 094 Eur nuostolių atlyginimą, 6 procentų dydžio metines procesines palikamas nuo priteistos 16 121 094 Eur sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos, t. y. 2008 m. rugsėjo 23 d., iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
178. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės, atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“, Rygos tarptautinio oro uosto, trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ apeliacinius skundus, 2020 m. kovo 30 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį, kuria ieškovės ieškinyje buvo tenkintas iš dalies, panaikino ir dėl šios dalies priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškimo reikalavimus atmetė, kitą Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą.
179. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pirmą kartą nagrinėdamas šią bylą kasacine tvarka, 2021 m. vasario 12 d. nutartimi Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimą panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniame teisme.
180. Ši byla kasaciniame teisme nagrinėjama antrą kartą ir vertinamas Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimo teisėtumas bei pagrįstumas.
181. Pirmiau minėta proceso eiga lemia, jog apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš naujo, turėjo vadovautis **CPK 362 straipsnio** 2 dalimi, nustatančia, kad kasacinio teismo nutartyje išdėstyti išaiškinimai yra privalomi teismui, iš naujo nagrinėjantį bylą.
182. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad kasacinio teismo nutartyje išdėstyti išaiškinimų teisinė galia pagal **CPK 362 straipsnio** 2 dalį reikšia, jog bylą iš naujo nagrinėjantis žemesnės instancijos teismas turi atsižvelgti į kasacinio teismo nutartyje išdėstytus ginčo santykiams taikytinus teisės išaiškinimus, materialiosios ir (ar) proceso teisės normų prasmės atskleidimą. Tokie teismo išaiškinimai ir motyvai nereikšia, kad kasacinis teismas nurodo žemesnės instancijos teismui, kaip išspręsti bylą, tačiau, atsižvelgiant į **CPK 362 straipsnio** 2 dalį, pareigoja teismą teisingai išaiškinti ir taikyti ginčo santykius reglamentuojančias materialiosios teisės normas, jeigu būtina – dar kartą analizuoti bylos medžiagą, pakartotinai tirti ir vertinti bylos faktus. Pagal kasacinio teismo teisės išaiškinimus bylai teisingai išspręsti reikšmingų faktinių aplinkybių nustatymą ir jų teisinį įvertinimą atlieka tas pirmosios ar apeliacinės instancijos teismas, kuriam byla grąžinta nagrinėti iš naujo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-101-701/2016**, 17 punktus; 2018 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-366-701/2018**, 38 punktus; ir kt.).
183. Kai iš naujo išnagrinėjus bylą apeliacinės instancijos teismo priimtas procesinis sprendimas apskundžiamas kasacine tvarka, bylos nagrinėjimo antrojo (pakartotinio) kasacinio proceso tvarka netu vertinama, ar žemesnės instancijos teismui išnagrinėjus bylą pagal kasacinio teismo suformuluotus teisės išaiškinimus ir nurodymus. Kai bylą grąžinama siekiant, kad žemesnės instancijos teismas papildomai aiškintų, išnagrinėtų ir nustatytų tam tikras faktines aplinkybes, tai antrojo (pakartotinio) bylos nagrinėjimo kasacine tvarka netu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas gali pateikti kitokius taikytinus teisės išaiškinimus tik tuo atveju, jeigu žemesnės instancijos teismas nustatė kitas faktines aplinkybes, reikšmingai besiskiriančias nuo aplinkybių, nustatytų iki bylos grąžinimo; arba jeigu, atsižvelgiant į konstitucinius teismų įsipareigojimus, įstatymų pradžios (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas), yra teisinis pagrindas ir būtinumas keisti ankstesnės teismų praktiką tokios kategorijos bylose; arba jeigu nustatoma, kad pirmą kartą nagrinėdamas bylą kasacinis teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos; arba jeigu kasacinio teismo praktika šio klausimu buvo pakeista iki antrojo (pakartotinio) bylos nagrinėjimo kasacine tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-128/2014**; 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-518-706/2015**; 2017 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-275-469/2017**, 29 punktus ir kt.).
184. Pirmiau minėtas teisinis reguliavimas lemia, jog apeliacinės instancijos teismo nutarties teisėtumas ir pagrįstumas vertinamas, be kita ko, atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartyje pateiktus išaiškinimus bei teismų nustatytas faktines aplinkybes.
185. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, jog nagrinėjama atveju nėra nustatyta pagrindų peržengti kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos ribas (**CPK** 353 straipsnis). Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniuose skunduose nurodyti motyvai kasacijos pagrindai. Neperežengdama pateiktų kasacinių skundų argumentų ribų teisėjų kolegija pasisako dėl teismų šioje byloje priimtų sprendimų teisėtumo, vadovaudamasi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytomis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

Dėl SESV 101 straipsnio taikymo reikalaujant atlygti žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo

186. Nagrinėjama atveju ieškovė siekia žalos atlyginimo, be kita ko, dėl galimai sudaryto draudžiamo susitarimo tarp paslaugos teikėjo Rygos tarptautinio oro uosto ir paslaugos gavėjo „Air Baltic Corporation A/S“. Ieškovė, be kita ko, nurodo, kad draudžiamas susitarimas buvo sudarytas siekiant atsakovų išskeltų keivių pervežimo tikslų, gauti nuolaidą ir be minėtos nuolaidų sistemos atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų turėjęs finansinių galimybių vykdyti skrydžius ieškovės nurodytu laikotarpiu, taikyti nustatytas skrydžių bilietų kainas. Ieškovė teigia, kad draudžiamas susitarimo įgyvendinimas sukėlė realias pasekmes – ji buvo išstunta iš atitinkamų skrydžių maršrutų rinkų. Sudarytą susitarimą patvirtina ir tai, kad ieškovė nutraukus skrydžius „Air Baltic Corporation A/S“ tiesioginius skrydžius iš Vilniaus oro uosto pakeitė skrydžiais per Rygos oro uostą. Tokiu būdu Rygos oro uostas bei „Air Baltic Corporation A/S“ gavo finansinę naudą.
187. Atsakovai su tokia ieškovės vertinimu nesutiko, teigdami, jog jiems civilinė atsakomybė negali būti taikoma už ginčo nuolaidas, kurias kaip būtinas įvairinio nacionaliniai teisės aktai.
188. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas nurodytas proceso šalių pozicijas, byloje pateiktus įrodymus, pabrėžė, jog, pagal ESTT praktiką, jeigu įmonių antikonkurencinė veikla lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB sutarties 81 (dabar – SESV 101 straipsnis) ir 82 straipsniai (dabar – SESV 102 straipsnis) netaikomi. Teismas nusprendė, kad ginčo nuolaidų sistemos nustatė nacionaliniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, jie buvo imperatyvūs bei taikytini visą ginčo laikotarpį, per kurį Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas neturėjo teisiškai įpareigojančio poveikio. Dėl šios priežasties SESV 101 straipsnis atsakovams Rygos tarptautiniam oro uostui ir „Air Baltic Corporation A/S“ negali būti taikomas. Todėl atsakovų civilinė atsakomybė, kildinama iš SESV 101 straipsnio pažeidimo, negalima.
189. Taigi nagrinėjamoje byloje šalių keliamas teisės aiškinimo klausimas yra susijęs su SESV 101 straipsnio taikymu kilus ginčui, ar ūkio subjektų veiksmams, kurie galimai pažeidžia sąžiningą konkurenciją saugančias nuostatas (draudimą sudaryti antikonkurencinį susitarimą), buvo nulemti ne pačių ūkio subjektų, bet valstybės veiksmų (priimto teisinio reguliavimo).
190. Vertindama kasaciniame teisme iškeltą teisės aiškinimo klausimą teisėjų kolegija visų pirma pažymi, kad šiuo atveju būtina atsižvelgti į konkretų kilusio ginčo pobūdį, analizuojamus teisinius santykius.
191. Remiantis SESV 101 straipsnio 1 dalimi, su vidaus rinka nesuderinamais ir draudžiamais pripažinti visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje (Teisingumo Teismo 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Generics (UK) ir kt.*, C-307/18, 30 punktus). Lietuvos nacionalinėje teisėje Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis taip pat nustato konkurenciją ribojančių susitarimų draudimą.
192. Savo esme konkurencijos teisė, šia teisiu santykių sritį reglamentuojantys teisės aktai saugo bei užtikrina sąžiningos konkurencijos laisvę (pvz., Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 1 dalis). Laisvos ir sąžiningos konkurencijos sąlygomis ūkio subjektai veikia (konkuruoja) primdami nepriklausomus ir individualius sprendimus. Todėl su konkurencijos teisės reguliavimu nesuderinami SESV 101 straipsnio 1 dalyje ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje nurodyti susitarimai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje.
193. Konkurenciją ribojančių susitarimų draudimo laikymosi srityje atitinkamais atvejais nacionalinės kompetentingos institucijos ir teismai savo praktikoje įpareigoti taikyti ne tik nacionalines, tačiau ir ES konkurencijos teisės taisykles. Tai reikšia, kad bylose, susijusiose su SESV 101 straipsnio taikymu, būtina paaisyti ne tik Lietuvos Respublikos, tačiau ir ES teisės aktų bei pastaruosius aiškinančios ESTT praktikos, įvertinti nagrinėjamam aspektui aktualią Europos Komisijos praktiką bei švelniosios teisėkūros (angl. *soft law*) normoms priskirtinus teisės šaltinius (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. rugsėjo 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1150-520/2021, 101 punktus).
194. ESTT praktikoje išaiškinta, kad EB sutarties 81 ir 82 straipsniai (dabar – SESV 101 ir 102 straipsniai) taikomi tik įmonių antikonkurencinei veiklai, vykdomai jų pačių iniciatyva. Jeigu įmonių antikonkurencinę veiklą lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB 81 ir 82 straipsniai netaikomi. Tokiu atveju konkurencijos ribojimo priežastis, kaip reikalaujama pagal šiuos straipsnius, nėra savarankiška įmonių veikla (žr. Teisingumo Teismo 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimo byloje *Komisija ir Prancija prieš Ladbrooke Racing*, C-359/95 P ir C-379/95 P, 33 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
195. Teisingumo Teismas tik ribotai pripažino galimybę netaikyti EB sutarties 81 ir 82 straipsnius nustatytai antikonkurencinei veiklai dėl to, kad šią įmonių veiklą lemė galiojantys nacionalinės teisės aktai, arba dėl to, kad jie pašalina bet kokią konkurencinės įmonių veiklos galimybę (Teisingumo Teismo 1980 m. spalio 29 d. sprendimas sujungtose bylose *Heintz van Landewyck ir kt. prieš Komisiją*, 209/78–215/78 ir 218/78, 130–134 punktai; 1985 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Italija prieš Komisiją*, 41/83, 19 punktus; 1985 m. gruodžio 10 d. sprendimas sujungtose bylose *Stichting Sigaretenindustrie ir kt. prieš Komisiją*, 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ir 269/82, 27–29 punktai; 2003 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *CIF*, C-198/01, 67 punktus).
196. Tam, kad būtų pripažinta, jog dėl nacionalinės teisės aktų įmonių antikonkurencinei veiklai netaikomi EB sutarties 81 ir 82 straipsniai, būtina, kad konkurenciją ribojantis poveikis būtų pagrįstas tik nacionaliniu įstatymu (ESBT 2000 m. kovo 30 d. sprendimas byloje *Consiglio nazionale degli spedizionieri doganali prieš Komisiją*, T-513/93, 61 punktus).
197. Atvirkščiai, EB sutarties 81 ir 82 straipsniai gali būti taikomi, jeigu paaiškėja, kad nacionalinės teisės aktai nustato konkurencijos, kurią įmonės savo savarankiška veikla gali trukdyti, riboti arba iškraipyti, galimybę (Teisingumo Teismo sprendimas sujungtose bylose *Heintz van Landewyck ir kt. prieš Komisiją*, 126 ir 130–134 punktai; sprendimas byloje *Stichting Sigaretenindustrie prieš Komisiją*, 12–37 punktai; 1997 m. liepos 17 d. sprendimas byloje *Ferriere Nord prieš Komisiją*, C-219/95 P, 23–25 punktai).
198. Taigi, jeigu nacionaliniu įstatymu tik skatinama įmonių savarankiška antikonkurencinė veikla arba jeigu jos vykdymas yra palengvinamas, šiai veiklai ir toliau taikomi EB 81 ir 82 straipsniai (Teisingumo Teismo 1975 m. gruodžio 16 d. sprendimas sujungtose bylose *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją*, 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73, 36–73 punktai ir pirmiau nurodyto sprendimo byloje *CIF* 56 punktus).
199. Iš esmės tokio požūrio laikosi ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁸-1516/2012; 2009 m. balandžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²-538/2009).
200. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra nurodęs, jog išvada, kad ūkio subjektas neturėjo jokios veikimo laisvės ir jo antikonkurencinis elgesys buvo nulemtas valdžios veiksmų, galima daryti tada, jeigu paaiškėja, jog remiantis objektyviais, nuosekliais ir svariais įrodymais, toks antikonkurencinis elgesys buvo vienašališkai primetamas valdžios institucijų, panaudojant didelį spaudimą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁸-1516/2012).
201. Analogiškos pozicijos yra laikomasi ir teisės doktrinoje, pažymint, kad SESV 101 ir 102 straipsniai yra taikomi tik savo iniciatyva atliekama antikonkurenciniam ūkio subjektų elgesiui. Jeigu nacionalinė teisė iš ūkio subjektų reikalauja antikonkurencinio elgesio ar jeigu valstybė sukuria teisinį reguliavimą, kuris savaime eliminuoja bet kokią ūkio subjekto konkurencinės veiklos galimybę, konkurencijos suvaržymai neabi tiems priskiriami. Tokiu atveju jų veiksmams yra apsaugoti (angl. *shielded from the application*) nuo SESV 101 ir 102 straipsnių taikymo (Ezrači, A. *EU Competition Law – An Analytical Approach to the Leading Cases*. Bloomsbury Publishing, 2016, p. 304–305).
202. Taip pat pripažįstama, kad reikalavimų, kylančių iš teisės aktų, laikymasis yra tarsi laikomasi jurisdikcine taisykle, pašalinančia antikonkurencinį elgesį iš materialųjų konkurencijos teisės normų taikymo srities (angl. *jurisdictional rule excluding the anticompetitive conduct from the applicability of substantive antitrust provisions*) (žr. Martinyzn, M. A Comparative Look at Foreign State Compulsion as a Defence in Antitrust Litigation. *Competition Law Review*, 8(2), 143–167, p. 166; taip pat žr. Faull, J.; Nákpay, A. *The EU Law of Competition*, Third Edition, Oxford University Press, 2014, 3.155 pastraipą ir Roth, P.; Rose, V. *European Community Law of Competition*, Sixth Edition, Oxford University Press, 2009, 11.004 pastraipą).
203. Apibendrinama nurodytą praktiką ir teisės doktriną, teisėjų kolegija nusprendžia, kad tuo atveju, kai įmonių antikonkurencinę veiklą lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, SESV 101 straipsnis netaikomas. Tokiu atveju konkurencijos ribojimo priežastis, kaip reikalaujama pagal šiuos straipsnius, nėra savarankiška įmonių veikla (Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 14 d. sprendimas byloje *Deutsche Telekom*, C-280/08 P, 80 punktus). Toks vertinimas gali būti siejamas su tuo, kad, kaip minėta, konkurencijos teisė savo esme ir prigimtimi saugo ir gina laisvą konkurenciją, kuri egzistuoja ten, kur yra laisvas ūkio subjektų veikimas.

204. Taip pat pateikti išaiškinimai leidžia daryti išvadą, kad konkretus ūkio subjektų veikimas, kuris yra nulentamas valstybės teisės aktų, yra svarbus sprendžiant dėl SESV 101 straipsnio ar Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio taikymo (šių straipsnių pažeidimo kaip neteisėtų veiksmų sąlygos civilinės atsakomybės prasme), tačiau ne kaip atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas.

Dėl SESV 101 straipsnio taikymo šioje byloje

205. Ieškovė argumentuoja, kad apeliacinės instancijos teismas neįstūrė ir neįvertino visų ieškimo pagrindų nurodytų ir ginčui spręsti reikšmingų faktinių aplinkybių dėl galimo Rygos tarptautinio oro uosto ir „Air Baltic Corporation A/S“ draudžiamo susitarimo. Ieškovės teigimu, apeliacinės instancijos teismas apskritai netyrė ir nevertino, ar egzistuoja įstatyme įtvirtintos prievolės [CK 6.253 straipsnio](#) 3 dalies taikymo sąlygos. Be to, civilinė atsakomybė atsakovui „AirBaltic Corporation A/S“ apeliacinės instancijos teismas atsisakė taikyti apskritai nenustatęs jokių [CK 6.253](#) straipsnyje įtvirtintų civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų.
206. Atsakovai, nesutikdami su tokia pozicija, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo SESV 101 straipsnio taikymui aktualias aplinkybes, pagrįstai nusprendė dėl valstybės veiksmų taikant ginčo nuolaidas ir priėmė teisingą sprendimą.
207. SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje.
208. Šavokos „susitarimas“, „įmonių asociacijų sprendimai“ ir „suderinti veiksmai“ subjektyviau požiūriu apima tokio paties pobūdžio susitarimus ir skiriasi tik savo intensyvumu bei formomis (ESBT 1999 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Komisija prieš Anic Partecipazioni*, C-49/92 P, 131 punktą). Su konkurencija susijusio Sutarties nuostatos grindžiamos mintimi, kad kiekvienas ūkio subjektas turi savarankiškai spręsti, kokios politikos laikysis vidaus rinkoje (ten pat, 117 punktą).
209. Vertikaliųjų susitarimų sąvoka paaiškinama 2010 m. balandžio 22 d. Komisijos reglamente (ES) Nr. 330/2010 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo vertikaliųjų susitarimų ir suderintų veiksmų rūšims. Šio teisės akto 1 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtinta, kad vertikalius susitarimus – dviejų arba daugiau įmonių, kurių kiekviena susitarimo arba suderintų veiksmų atžvilgiu veikia skirtingame gamybos arba platintojo grandinės lygmenyje, susitarimas arba suderinti veiksmai, susiję su sąlygomis, kuriomis šalis gali pirkti, parduoti arba perparduoti tam tikras prekes arba paslaugas. To paties straipsnio 1 dalies b punkte nurodoma, jog vertikalius apribojimas – vertikaliąjame susitarime nustatytas konkurencijos apribojimas, patenkantis į SESV 101 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.
210. SESV 101 straipsnio pažeidimo sudėties nustatymas ir sąlygų civilinei atsakomybei kilti pagrindimas yra neatšiejami susiję su įrodinėjimo našta.
211. 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų SESV 101 ir 102 straipsniuose, įgyvendinimo 5 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, jog, siekiant užtikrinti veiksmingą Bendrijos konkurencijos taisyklių laikymosi kontrolę ir tai, kad bus pašalinta esminė įtaka į gynybą, šio reglamento turėtų būti reglamentuota Sutarties 101 ir 102 straipsniuose nustatyta įrodinėjimo pareiga. Šalis ar institucija, tvirtinanti, kad esama Sutarties 101 straipsnio 1 dalies ir 102 straipsnio pažeidimų, privalo įrodyti vadovaudamasi reikiamomis teisės normomis. Įmonė ar įmonių asociacija, apkalbinta pažeidimu ir norėdama apsiginti, vadovaudamasi reikiamomis teisės normomis, turi įrodyti, kad tokios gynybos priemonės vykdytos. Šis reglamentas nepaliečia nei nacionalinių taisyklių, reguliuojančių įrodinėjimą, nei valstybių narių konkurencijos institucijų ir teismų pareigos nustatyti su byla susijusius faktus, jeigu tokios taisyklės ir įpareigojimai atitinka bendrusius Bendrijos teisės principus.
212. Aptariamo Reglamento Nr. 1/2003 2 straipsnyje „Įrodinėjimo pareiga“ įtvirtinta, kad visuose nacionaliniuose ar Bendrijos procesuose dėl Sutarties 101 ir 102 straipsnių taikymo pareiga įrodyti Sutarties 101 straipsnio 1 dalies ar 102 straipsnio pažeidimą tenka šaliai ar institucijai, pareiškusiai, kad būtų tokio pažeidimo. Įmonei ar įmonių asociacijai, pretenduojančiai pasinaudoti Sutarties 101 straipsnio 3 dalies nuostatomis, tenka pareiga įrodyti, kad šios straipsnio dalies sąlygos vykdytos.
213. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra nurodęs, jog Reglamento Nr. 1/2003 2 straipsnis įtvirtina, kad visuose nacionaliniuose ar Bendrijos procesuose dėl EB Sutarties 81 ir 82 straipsnių (dabar – SESV 101 ir 102 straipsnių) taikymo pareiga įrodyti EB Sutarties 81 straipsnio 1 dalies ar 82 straipsnio pažeidimą tenka šaliai ar institucijai, pareiškusiai, kad būtų tokio pažeidimo (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁹³-1516/2012).
214. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad šiuo atveju ieškovė, kuri teigia, jog dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo įaiškino žalą, turi pagrįsti ir įrodyti inkriminuojamo pažeidimo bei žalos atlyginimo sąlygas.
215. Ieškovės byloje pareikšto ieškimo pagrindas ir dalykas, minėta ESTT ir nacionalinių teismų praktika lemia, kad šiuo atveju būtina nustatyti, ar ginčo nuolaidų taikymas siejamas su laisvu atsakovų apsisprendimu ir yra tokio apsisprendimo rezultatas, ar to buvo reikalaujama valstybės institucijų nustatytoje teisės aktų ir nurodymų sistemoje. Taip pat šiuo atveju būtina nustatyti, ar ginčo atveju analizuojama nuolaidų sistema buvo nustatyta teisės aktais, ar ją reglamentuojantys teisės aktai pašalino bet kokią konkurencinės veiklos galimybę bei įpareigojo ūkio subjektus elgtis atitinkamu būdu, ir įvertinti ūkio subjektų veiksmus priimančią analizą įteisinę reguliavimą.
216. Pažymėtina, kad tokį reikalavimą nustatė ir kasacinis teismas šioje byloje, grąžindamas ją iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis teismas 2021 m. vasario 12 d. nutartyje nurodė, kad šiuo atveju turi būti vertinami ginčo nuolaidos suteikimo tikslai, „Air Baltic Corporation A/S“ gautos nuolaidos suteikimo momentas, vėlesni veiksmai bei šalių elgesys po galimo ieškovės išstūmimo iš rinkos. Taip pat pagal kasacinio teismo pateiktus išaiškinimus apeliacinės instancijos teismas turėjo įvertinti, ar minėtas susitarimas, kaip jis yra suprantamas pagal ES ir nacionalines teisės nuostatas, buvo sudarytas, ar jis sukėlė žalą ieškovei ir ar egzistuoja SESV 101 straipsnio taikymo pagrindai.
217. Pagal kasacinio teismo nurodytus išaiškinimus, apeliacinės instancijos teismas, visų pirma sprenddamas dėl atsakovų tariamo susitarimo, pažeidžiančio SESV 101 straipsnį, turėjo įvertinti nuolaidų nustatymo aplinkybes, koks buvo atsakovų elgesys jas primant ir vykstant, sprenddamas, ar konkurenciją ribojantis susitarimas pagal SESV 101 straipsnį buvo sudarytas.
218. Kaip minėta, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ginčo nuolaidų sistemą nustatė nacionaliniai Latvijos Respublikos teisės aktai, jie buvo imperatyvūs bei taikytini visą ginčo laikotarpį, per kurį Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas neturėjo teisiskai įpareigojamo poveikio. Šių apeliacinės instancijos teismo nustatytų aplinkybių ieškovė neginčija.
219. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmiau minėtą ESTT praktiką ir apeliacinės instancijos teismo nustatytas aplinkybes, ieškovės kasacinio skundo argumentus dėl netinkamo civilinės atsakomybės pagrindų aiškinimo atmėta kaip nepagrįstus.
220. Minėta, kad, sprendžiant dėl SESV 101 straipsnio taikymo (sprendžiant dėl jo pažeidimo kaip neteisėto veiksmo nustatant civilinę atsakomybę nustatymui), turi būti vertinama, ar veiksmas, kurie nurodomi kaip ieškimo faktinis pagrindas, yra nulenti pačių rinkos dalyvių, ar valstybės veiksmų. Jei tokie įrodinėjami veiksmai, kurie galimai sudaro antikonkurencinį susitarimą, buvo nulenti ne ūkio subjektų laisvos valios, bet imperatyvių valstybės veiksmų, toks susitarimas nepatenka į SESV 101 straipsnio taikymo sritį ir negali būti laikomas neteisėtu veiksmu sprendžiant dėl galimai juo padarytos žalos kilimo.
221. Šiuo atveju ieškovės kasaciniame skunde nurodomos aplinkybės dėl tariamo atsakovų draudžiamo susitarimo turėtų būti vertinamos atsižvelgiant į tai, ar veiksmas, kurie ieškovės nurodomi kaip neteisėti civilinės atsakomybės prasme, buvo nulenti valstybės veiksmų (privalomo teisinio reguliavimo), ar tai buvo pačių atsakovų laisvą savarankišką sprendimą, kurie tarpusavyje buvo nepriklausomi, priimtų dėl jų ūkinės veiklos, padarinių.
222. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas neturėjo galimybės savarankiškai spręsti dėl nuolaidų sistemos (ne)taikymo, privalėjo ją taikyti. Taip pat teismas nusprendė, kad ginčo nuolaidų sistemą nustatė nacionaliniai Latvijos Respublikos teisės aktai, jie buvo imperatyvūs bei taikytini visą ginčo laikotarpį, per kurį Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimas neturėjo teisiskai įpareigojamo poveikio. Dėl šios priežasties SESV 101 straipsnis atsakovams Rygos tarptautiniam oro uostui ir „Air Baltic Corporation A/S“ negali būti taikomas.
223. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai vertino visą ginčo nuolaidų nustatymo procesą, reikšmingas teisėtūros procedūras, kurių pagrindu ginčo nuolaidos buvo pritaikytos. Teismas nustatė, kad Rygos tarptautinis oro uostas iš esmės neturėjo pasirinkimo dėl ginčo nuolaidų taikymo. Atsižvelgdama į nurodytas bylos aplinkybes teisėjų kolegija konstatuoja, kad, sprendžiamas dėl SESV 101 straipsnio taikymo, apeliacinės instancijos teismas ir turėjo įvertinti, ar teisės aktais sukurta nuolaidų sistema turėjo būti taikoma privalomai, ar atsakovai turėjo pasirinkimo galimybę. Tai reikšia, kad ir ieškovės nurodomi neteisėti veiksmai dėl ginčo nuolaidų taikymo ir tariamo atsakovų susitarimo turi būti vertinami atsižvelgiant į tai, ar ūkio subjektai savo iniciatyva atliko galimus antikonkurencinius veiksmus, nes SESV 101 straipsnis yra taikomas tik esant laisva valia nulentam ūkio subjektų elgesiui.
224. Taigi šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad ginčo nuolaidos buvo taikomos ne atsakovų iniciatyva, o privalomų valstybės teisės aktų pagrindu, neturėjo įvertinti ir ieškovės kasaciniame skunde nurodomų aplinkybių dėl galimo atsakovų susitarimo, nes tokie veiksmai buvo nulenti išimtinai valstybės nustatyto teisinio reguliavimo. Tokie valstybės veiksmai laikytini šalinančiais SESV 101 straipsnio taikymo galimybę.
225. Ieškovės teigimu, apeliacinės instancijos teismas turėjo įvertinti aplinkybes dėl atsakovų tikslo didinti per Rygos oro uostą pervedamų keleivių skaičių, atsakovų deklaravimo dėl tarpusavio veiksmų derinimo, naujų keleivių srautų paieškos, informacijos apie ieškovės finansinius rodiklius disponavimą, nuolaidų sistemos taikymo įtakos atsakovei „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių vykdymui ir ieškovės išstūmimo iš atitinkamų skrydžių maršrutų rinkų. Teisėjų kolegijos vertinimu, šios ieškovės kasaciniame skunde nurodytos aplinkybės yra iš esmės susijusios būtent su ginčo nuolaidų nustatymu, jų priėmimu ir taikymu Rygos tarptautiniam oro uostui, o ne atskiro teisės pažeidimo pagrindu. Šiuo atveju ieškovė nepagrindus, kad tariamas atsakovų susitarimas ir minėti veiksmai buvo nulenti juo laisvos valios, reikšia, kad apeliacinės instancijos teismas neturėjo atskirti kvalifikuoti šių ieškovės kasaciniame skunde nurodytų aplinkybių dėl atsakovų galimo veiksmų derinimo. Todėl atmetini kaip nepagrįsti ieškovės kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas neatkleidė bylos esmės.
226. Taip pat kaip nepagrįsti atmetini ir ieškovės kasacinio skundo argumentai dėl netinkamo [CK 6.253 straipsnio](#) 3 dalies sąlygos taikymo ir atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų.
227. [CK 6.253 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad civilinė atsakomybė netaikoma, taip pat asmuo gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo civilinės atsakomybės šiais pagrindais, be kita ko, dėl valstybės veiksmų. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybės veiksmas – tai privalomi ir nenumatyti valstybės institucijų veiksmai (aktai), dėl kurių vykdyti prievolė neįmanoma ir kurių šalis neturėjo teisės ginčyti. Taigi valstybės veiksmas gali būti pagrindas netaikyti civilinės atsakomybės.
228. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant dėl galimo SESV 101 straipsnio pažeidimo kaip civilinės atsakomybės pagrindo (neteisėto veiksmo), valstybės veiksmai vertinami ūkio subjektų antikonkurencinį elgesį visų pirma reikšmingi nustatant neteisėtus ūkio subjektų veiksmus. [CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta, kad civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Taigi, neteisėti veiksmai yra būtinai civilinės atsakomybės sąlyga. Kaip jau konstatuota šios nutarties 218 ir 224 punktuose, ginčo nuolaidų sistema buvo nustatyta valstybės teisės aktais, kurie buvo privalomi taikyti visą ginčo laikotarpį, todėl valstybės veiksmas tokio pobūdžio ginčą turėtų būti laikomi ne civilinę atsakomybę šalinančiais pagrindais, bet aplinkybėmis, suponuojančias išvadą, kad nėra nustatyti neteisėti atsakovų veiksmai ([CK 6.246](#) straipsnio 1 dalis).
229. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas, vertindamas ieškovės nurodytas aplinkybes, teisingai nusprendė, kad nustatyti valstybės veiksmas yra reikšmingi sprendžiant dėl SESV 101 straipsnio taikymo.
230. Todėl teisėjų kolegija konstatuoja, kad ieškovė kasaciniame skunde nepagrįstai nurodo, jog apeliacinės instancijos teismas valstybės veiksmus dėl ginčo nuolaidų nepagrįstai laikė ne neteisėtais veiksmais civilinės atsakomybės prasme, bet civilinės atsakomybės netaikymo pagrindu ir neatkleidė bylos esmės.
231. Taip pat atmetini ir ieškovės argumentai dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų. Šiuo atveju nustačius, kad ginčo nuolaidos buvo taikomos pagal privalomų valstybės teisinį reguliavimą, nėra pagrindo ir spręsti dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmų sudarant galimą susitarimą su atsakovu Rygos tarptautiniam oro uostui, nes abiejų atsakovų veiksmas, kurie nurodomi kaip ieškimo faktinis pagrindas, buvo nulenti būtent valstybės nustatyto privalomo teisės akto reguliavimu.
232. Kaip nepagrįsti atmetini ir kasacinio skundo argumentai, kad civilinę atsakomybę atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ apeliacinis teismas atsisakė taikyti apskritai nenustatęs jokių [CK 6.253](#) straipsnyje įtvirtintų civilinės atsakomybės netaikymo ar atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų. Minėta, kad šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė dėl ginčo nuolaidų taikymo kaip neteisėtų veiksmų pagrindo buvimo, sprenddamas dėl civilinės atsakomybės atsakovams taikymo.
233. Ieškovė kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad apeliacinio teismo išvada, jog Rygos tarptautinis oro uostas neturėjo galimybės savarankiškai spręsti dėl ginčo nuolaidų sistemos taikymo, prieštarauja byloje nustatytoms aplinkybėms ir ESBT suformuotai praktikai. Reikšmingomis aplinkybėmis ieškovė nurodo tai, kad ginčo nuolaidų sistema ir ją nustatantis aktai buvo priimti Rygos tarptautinio oro uosto iniciatyva ir jo siūlymu pagrindu, o nuolaidų sistemos taikymo taisyklės buvo priimtos Rygos tarptautinio oro uosto valdybos ir tarybos.
234. Remiantis ESBT praktika, pripažįstama, kad nors įmonės veiksmams galima netaikyti SESV 101 straipsnio 1 dalies dėl jos savarankiškumo trūkumo, tai vis dėlto nereikšia, kad bet koks nacionalinių valdžios institucijų pageidaujamas ar skatinamas elgesys nepatenka į šios nuostatos taikymo ribas. Taigi, jeigu valstybės priemonė pakartojami sektoriaus ūkio subjektų sudaryto kartelio elementai arba jei tai priemonė taikoma pasikonsultavus su suinteresuotais ūkio subjektais ir jiems pritarus, šie ūkio subjektai negali remtis teisės aktų privalomumu, kad jiems nebūtų taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalis (ESBT 2016 m. birželio 28 d. sprendimas byloje Telefonica, SA, T 216/13, par. 116).
235. Taip pat minėtoje ESBT byloje nustatyta, jog nesant privalomos teisės aktų nuostatos, reikalaujančios antikonkurencinio elgesio, Komisija gali nuspręsti, kad atitinkami ūkio subjektai negalėjo veikti savarankiškai, tik jei remiantis objektyviais, reikšmingais ir muosekliais įrodymais galima daryti išvadą, kad toks elgesys jiems buvo priimamas nacionalinės valdžios institucijoms darant neatremiamą spaudimą, kaip antai grasiantis imtis valstybinių priemonių, kurios lemty didelių tokių ūkio subjektų nuostolius (par. 117). Be to, kad nebūtų taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalis, toks spaudimas turi būti vykdomas taip, kad suinteresuoti ūkio subjektai netektų bet kokios galimybės įgyvendinti viešosios valdžios institucijų priimančius sprendimus. Jeigu nenustatoma, kad savarankiškumo netekta, aplinkybė, jog antikonkurencinį elgesį lėmė ar paskatino viešosios valdžios institucijos, savaime neturi įtakos SESV 101 straipsnio taikymui (par. 118).
236. Sprendžiant dėl nurodyto ieškovės argumento pagrįstumo, reikšmingomis laikytinos apeliacinės instancijos teismo nustatytos aplinkybės.
237. Visų pirma apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad ginčo nuolaidos buvo nustatytos teisės aktais, kuriuos priėmė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos Aviacijos departamentas ir Latvijos Respublikos ministrų kabinetas. Šios institucijos yra Latvijos Respublikos viešosios valdžios institucijos.
238. Toliau apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Rygos tarptautinis oro uostas dalyvavo rengiant teisės aktus, kuriais įtvirtinta aptariama nuolaidų sistema. Tačiau teismas taip pat pripažino, kad atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas teikė ne vieną, o keletą pasiūlymų dėl keleivių pritaikymo į Rygos tarptautinį oro uostą; atsakovas buvo ne vienintelis subjektas, kuris teikė Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijai atitinkamus pasiūlymus; tiek atsakovas Rygos tarptautinio oro uosto, tiek ūkio subjektų pasiūlymai buvo išnagrinėti Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos; Latvijos Respublikos susisiekimo ministerija nebuvo varžoma pateiktų pasiūlymų ir, naudodamasi savo diskrecija, priėmė ginčo nuolaidų sistemą įtvirtinančius teisės aktus, kurie tapo visų aprašyto proceso rezultatu.
239. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismo nustatytos aplinkybės, kad Rygos tarptautinis oro uostas dalyvavo rengiant teisės aktus, kuriais įtvirtinta ginčo nuolaidų sistema, savaime nereikšia, kad šiam atsakovui nebuvo privalomi minėti teisės aktai ir taikomos SESV 101 straipsnio 1 dalies nuostatos, remiantis ESBT praktika. Vien aplinkybė, kad Rygos tarptautinis oro uostas bei kiti suinteresuoti asmenys teisėtūros procedūros metu teikė savo poziciją, neturėtų reikšti, kad atsakovas negali remtis teisės aktų privalomumu, jog jam nebūtų taikoma SESV 101 straipsnio 1 dalis. Taip pat, kaip matyti iš ESBT formuojamos praktikos, reikšmingas kriterijus tokio pobūdžio bylose yra ūkio subjekto, kuriam taikomi teisės aktai, savarankiškumo priimančias sprendimus vertinimas bei nacionalinės valdžios institucijų daromas neatremiamas spaudimas.
240. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismo nustatytos aplinkybės leidžia teigti, kad ginčo nuolaidas nustatanti teisės aktus priėmusios Latvijos Respublikos institucijos priėmė sprendimus dėl ginčo nuolaidų taikymo, nustatė jų

privalomą (imperatyvų) poveikį. Tai reiškia, kad Rygos tarptautinis oro uostas turėjo pareigą vykdyti privalomais teisės aktais nustatytus reikalavimus dėl ginčo nuolaidų taikymo ir tai laikytina valstybės valdžios institucijų spaudimu, dėl kurio atsakovas neturėjo savarankiskumo priimant sprendimus dėl ginčo nuolaidų taikymo. Todėl vien aplinkybė, kad Rygos tarptautinis oro uostas dalyvavo priimančias teisės aktais, nustačiusius ginčo nuolaidas, šiuo atveju nėra pagrindas spręsti, kad SESV 101 straipsnio 1 dalis gali būti taikoma šiam atsitikimui.

241. Įvertinus apeliacines instancijos teismo procesinio sprendimo turinį darytina išvada, kad teismas iš esmės pateikė išsamius ir pagrįstus argumentus dėl atsakovo neteisėtų veiksmų, kaip būtinosios SESV 101 straipsnio pažeidimo sąlygos, nustatymo. Taip pat kaip nepagrįstai atmestini ir ieškovės kasacinio skundo argumentai dėl ginčo esmės neatskleidimo ir netinkamo [CPK 6.253 straipsnio](#) 3 dalies taikymo. Pažymėtina, kad ieškovė kasaciniame skunde nekelia teisės aiškinimo ar taikymo problemų dėl apeliacinės instancijos teismo išnagrinėtų aplinkybių ar įrodymų vertinimo, valstybės veiksmų įtakos vertinimo sprendžiant dėl SESV 101 straipsnio taikymo.
242. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisių kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl žalos atlyginimo, siejamo su SESV 101 straipsnio pažeidimu, išsamiai įvertino ginčiui spręsti aktualias faktines aplinkybes ir priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Ieškovės kasaciniame skunde nurodomi argumentai neleidžia spręsti, kad apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą, netinkamai atsivėlė į kasacinio teismo pateiktus išaiškinimus.

Dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis)

243. Ieškovė 2021 m. rugpjūčio 30 d. kasaciniame skunde nurodo, kad bylą nagrinėję teismai neįvertino visų SESV 102 straipsniui taikyti reikšmingų aplinkybių, o tai nulėmė, kad šios bylos dalies esmė liko neatskleista.
244. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad „Air Baltic Corporation A/S“ įėjo į Vilniaus (Kauno) geografinę rinką, taikydamas grobuonišką kainodarą, kurią kryžniškai subsidijavo iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto suteiktų nuolaidų, ir nusprendė pripažinti atsakovą piktnaudžiavus dominuojančia padėtimi ir pažeidus Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio bei SESV 102 straipsnio reikalavimus.
245. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pirmą kartą, 2020 m. kovo 30 d. sprendime nurodė, kad aplinkybės, susijusios su atsakovo veiksmais galimai taikant kryžminį subsidijavimą Rygos tarptautiniame oro uoste, teisiskai reikšmingos sprendžiant dėl SESV 102 straipsnio galimo pažeidimo. Konstatavęs, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas gali būti nustatytas trijos skrydžių rinkose: *Vilnius–Berlynas–Vilnius* rinkoje nuo 2005 m., *Vilnius–Stokholmas–Vilnius* rinkoje nuo 2006 m., *Vilnius–Kopenhaga–Vilnius* rinkoje nuo 2005 m., apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas atitinkamos rinkose, kuriose nustatytas jo dominavimas, nepiktnaudžiavo (grobuoniškos kainodaros netaikė), todėl atsakovo neteisėtų veiksmų nenustatė.
246. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą antrą kartą, 2021 m. birželio 28 d. sprendimu konstatavo, kad atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikyta kainodara *Vilnius–Berlynas–Vilnius* rinkoje nuo 2005 m., *Vilnius–Stokholmas–Vilnius* rinkoje nuo 2006 m. ir *Vilnius–Kopenhaga–Vilnius* rinkoje nuo 2005 m. yra teisėta SESV 102 straipsnio taikymo aspektu, kadangi metinė atsakovo paslaugų kaina viršijo vidutines bendrąsias sąnaudas. Atitinkamai konstatuota ir tai, kad nėra jokių įrodymų, kurie patvirtintų atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ siekį iš ginčo maršrutų išstumti ieškovę. Teismas nusprendė, jog nėra pagrindo atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmus vertinti kaip neteisėtus (pažeidžiančius SESV 102 straipsnį) ir dėl to atsakovui taikyti civilinę atsakomybę.
247. 2021 m. rugpjūčio 30 d. kasaciniame skunde ieškovė teigia, kad tiek apeliacinės instancijos ir kasacinis teismai, nagrinėdami bylą pirmą kartą, tiek apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pakartotinai, neišnagrinėjo ieškovės motyvų dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ padaryto SESV 102 straipsnio pažeidimo išnuodant dominuojančią padėtį kaimyninėse rinkose. Ieškovė nurodo, kad nepriklausomai nuo to, kokias rinkos dalis „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė atitinkamos rinkose į (š) Vilniaus oro uostą, atsivėlę į jį, kad atsakovas užėmė akivaizdžią dominuojančią padėtį kaimyninėje Rygos geografinėje rinkoje analogiškais kryptimis į (š) Rygos oro uostą, tai sudaro savarankiską pagrindą spręsti dėl atsakovo piktnaudžiavimo ginčo maršrutuose į (š) Vilniaus oro uostą. Atitinkamai, anot ieškovės, bylą nagrinėję teismai turėjo vertinti, ar atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ savo dominuojančią padėtį skrydžiuose iš (į) Rygos oro uosto išnuodėjo piktnaudžiaudamas geografiškai artimos (kaimyninės) rinkose į (š) Vilniaus oro uostą.
248. Teisių kolegija neturi pagrindo sutikti su minėtais ieškovės argumentais. Atkreiptinas dėmesys, kad tikio subjektai gali užimti dominuojančią padėtį vienoje rinkoje, o šią dominuojančią padėtį išnaudoti piktnaudžiaudamas kitoje – kaimyninėje – rinkoje ir būtent taip pažeisti *Komisiją*, C-333/94 P, ir kt.). Tokia situacija, kai tikio subjektas pasinaudoja dominuojančia padėtimi vienoje rinkoje ir atlieka piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi veiksmus kitoje rinkoje, susiklostė tada, kai rinkos susijusios tiri artinai ryšiais (žr. Teisingumo Teismo 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimą byloje *Tetra Pak International SA prieš Komisiją*, C-333/94 P).
249. Tuo tarpu kryžminis subsidijavimas (finansavimas) anglų *cross-subsidization*) suprantamas kaip tikio subjekto galėjimas padengti dėl grobuoniškos kainodaros taikymo nuostolius, patirtus vienoje rinkoje, pelnu, gaunamu kitoje rinkoje, tokiu būdu turint didesnes galimybes ilgai taikyti grobuonišką kainodarą, pašalinant konkurentus iš rinkos (žr., pvz., Teisingumo Teismo 1991 m. liepos 3 d. sprendimą byloje *AKZO Chemie BV prieš Europos Bendrijų Komisiją*, C-62/86).
250. Taigi kryžminis subsidijavimas savaime, neįrodžius grobuoniškų kainų taikymo, nėra pripažįstamas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi ir SESV 102 straipsnio pažeidimu nelaikomas. Minėta, kryžminio subsidijavimo taikymas gali palengvinti grobuoniškos kainodaros taikymą, tačiau, priešingai nei teigia ieškovė, nesudaro savarankiško pagrindo spręsti dėl atsakovo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (žr. Wish, R. *Competition Law*. Oxford University Press, 2012, p. 748; Ritter, C. *Does the Law of Predatory Pricing and Cross-Subsidisation Need a Radical Rethink?*, World Competition 27(4): 613-649, 2004, p. 13).
251. ESTT savo praktikoje yra nurodęs, jog vien aplinkybė, kad lėšos buvo panaudotos siekiant įgyti gretimoje rinkoje veikiančios įmonės kontrolę, savaime nekelia problemų konkurencijos taisyklių požiniui, taigi negali būti EB 82 straipsnio (SESV 102 straipsnio) pažeidimu (ESBT 2002 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *UPS Europe SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, T-175/99, p. 61).
252. Kaip teisingai nurodoma atsakovo Rygos oro uosto 2021 m. spalio 14 d. atsiliepime į ieškovės kasacinį skundą, kasacinio skundo ieškovė neginčija 2021 m. birželio 28 d. sprendimu konstatuoto atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių į (š) Vilniaus oro uostą maršrutuose taikytos kainodaros teisėtumo, t. y. kad ji nebuvo grobuoniška. Todėl, neegzistuojant vienai SESV 102 straipsnio dedamųjų (grobuoniškai kainodarai), nėra galimas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Atitinkamai teisių kolegija neturi pagrindo sutikti su ieškovės kasaciniame skunde nurodytu argumentu, kad apeliacinės instancijos teismas turėjo vertinti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ rinkos dalis, kurios buvo užimtos ginčo skrydžių kryptimis iš/į Rygos oro uostą, nes šios aplinkybės nėra susijusios su ieškovės byloje įrodintu atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimu Vilniaus oro uosto atitinkamos rinkose.
253. Apibendrinant konstatuotina, kad, kryžminiui subsidijavimui nesudarant savarankiško pagrindo, kuriuo remiantis būtų galima pripažinti atsakovą „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavus dominuojančia padėtimi ir pažeidus SESV 102 straipsnio reikalavimus, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai dėl su tuo susijusių ieškovės argumentų nepasisakė, nes jie nagrinėjami bylai neaktualūs.

Dėl CPK 93 straipsnio 4 dalies aiškinimo ir taikymo

254. Trečiųjų asmenų kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo. Trečiųjų asmenų teigimu, apeliacinės instancijos teismas priėmė sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo iš esmės neatlikęs būtinos atsakovo procesinio elgesio analizės ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis), nors būtinybė įvertinti atsakovo procesinį elgesį buvo pagrįstas tiek apeliacinis skundas, tiek 2021 m. vasario 12 d. kasacinio teismo nutartis.
255. Vertindama nurodytus kasacinio skundo argumentus teisių kolegija visu pirmą pažymi, jog teisė kreiptis į teismą teisinės gynybos – kiekvieno suinteresuoto asmens teisė ir vienas pagrindinių civilinio proceso teisės principų, įtvirtintų Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos teismo įstatymo 4 straipsnyje, [CPK 5 straipsnio](#) 1 dalyje, taip pat tarptautiniuose teisės aktuose (Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6, 13 straipsniuose). Šią teisę suinteresuotas asmuo įgyvendina pareikšdamas ieškinį ir jame suformuluodamas materialiojo teisinio pobūdžio reikalavimą – ieškiniu dalyką ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalies 4 punktą), t. y. išdėstydamas aiškų ir konkretų prašymą, kaip turėtų būti apgintos besikreipiančio suinteresuoto asmens supratimu ir požiūriu jo pažeistos teisės. Ieškinyje suformuluotas reikalavimas (ieškiniu dalykas) apibrėžia civilinės bylos nagrinėjimo ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-64-421/2022](#), 25 punktą).
256. [CPK 5](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymu nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Pasiakįdamas dėl teisės į teisminę gynybą įgyvendinimo procesinių aspektų, kasacinis teismas yra nurodęs, kad [CPK 5](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisminės gynybos priėmimo principas tiesiogiai susijęs su [CPK 13](#) straipsnyje įtvirtintu dispozityvumo principu, kuris reiškia, kad asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, tik pats sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokią pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-474/2009](#); 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-470/2009](#)).
257. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje, aiškinant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, taip pat nurodyta, kad vienas iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą aspektų – kiekvieno asmens galimybė kreiptis į teismą dėl civilinio pobūdžio teisių ir pareigų klausimo išnagrinėjimo (pvz., EŽTT 2000 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Garca Manibardo prieš Ispaniją*, par. 36, 39; 2001 m. liepos 31 d. sprendimas byloje *Mortier prieš Pranciją*, par. 33). Teismo praktikoje pabrėžiama, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje garantuojama teisė į teisingą bylos nagrinėjimą turi būti aiškina teisės vrysenbės, kurios vienas pagrindinių aspektų yra teisinio apibrėžtumo principas, reikalaujantis, kad bylos šalys turėtų veiksmingą teisminės gynybos priemonę, suteikiančią galimybę išspręsti jų civilinių teisių klausimą, kontekste (EŽTT 2001 m. sausio 23 d. sprendimas byloje *Brunarescu prieš Rumuniją*, par. 61).
258. Minėtuose tarptautiniuose, nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinta teisė kreiptis į teismą yra neatsiejama, tiesiogiai susijusi su proceso šalių galimybe susigražinti patirtas, pagrįstas bylinėjimosi išlaidas. Šiuo tikslu [CPK](#) yra nustatytas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo institutas. Iš esmės tokios pozicijos yra laikomasi ir EŽTT praktikoje (žr. EŽTT 2020 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *Cernius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 73579/17 ir 14620/18, 65 punktą).
259. Bendrąsias bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisykles reglamentuoja [CPK 93 straipsnis](#). Pagal šio straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.
260. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad viena iš šios teisės normos taikymo sąlygų – teismo sprendimas, priimtas šalies naudai, nurodytos teisės normos prasme proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, suprantama kaip šalis, kuriai sprendimas yra palankus, kuri laimėjo ginčą byloje (pavyzdžiui, ieškovas, kurio ieškinys patenkintas). Ji paaiškėja teismui išnagrinėjus bylą ir priėmus (priimančias) sprendimą dėl ginčo esmės. Tokiai proceso šaliai pagal apgautą teisę normą pralaimėjusioji šalis turi kompensuoti civilinių teisių gynymai išlaidas iš – patirtas bylinėjimosi išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-7-701/2018](#), 16, 17 punktai; 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-188-403/2020](#), 20 punktą).
261. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį, teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsivėlędamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos; šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas.
262. Šalies procesinis elgesys – tai jos veiksmai (neveikimas) bylos nagrinėjimo teisme metu. Šalies tinkamo elgesio apibrėžtis pateikiama [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje: šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Šalių procesinės teisės ir pareigos išvardytos [CPK 42 straipsnio](#) 1 dalyje, o šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad šalys joms priklausančioms procesinėmis teisėmis privalo naudotis sąžiningai, privalo veikti siekdamos, kad byla būtų išnagrinėta greitai ir teisingai, domėtis nagrinėjamos bylos eiga, pasitirpinti tinkamu atstovavimu, pateikti įrodymus, pranešti teismui apie ketinimą nedalyvauti teismo posėdyje ir nurodyti nedalyvavimo priežastis. Jei šalys šiuo reikalavimų nesilaiko, jos elgesys gali būti pripažintas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis ([CPK 95 straipsnio](#) 1 dalis).
263. Apibendrinant pažymėtina, kad bylinėjimosi išlaidų institutas ir [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies nuostata, viena vertus, sudaro prielaidas įgyvendinti teisę į teisminę gynybą, užtikrinti kokybišką teisinį atstovavimą, kita vertus, atlieka ir prevencinį vaidmenį, nustatant, kad sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo bus atsivėlę į jame proceso šalių elgesį, išlaidų susidarymo priežastis. Tokiu būdu proceso šalių su skaitama elgis sąžiningai, įgyvendinant ir naudojantis jai [CPK](#) įtvirtintomis procesinėmis teisėmis. Taip pasiekiami ir pusiausvyra, viena vertus, užtikrinant bylinėjimosi išlaidų atlyginimo tikslus, kita vertus, saugant, kad kita šalis nepatirtų neigiamų pasekmių dėl kito asmens nesąžiningo elgesio.
264. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, jog [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies tikslas – neleisti turinčiai teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą šaliai gauti tų išlaidų, kurios atsirado dėl pačios šalies nesąžiningų procesinių veiksmų, atlyginimą. Tokiu atveju bylinėjimosi išlaidų našta turi tekti šaliai, atlikusiai neteisėtus (nesąžiningus) veiksmus. Įstatymų leidėjas tokiu būdu įtvirtina piktnaudžiavimo procesu teisių padarinių taikymą, kaip drausninio priemonę, per bylinėjimosi išlaidų paskirstymo institutą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-1075/2020](#), 17 punktą).
265. Vis dėlto tam, kad būtų teisingai pagrįstas nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintą išimtį, turi būti konstatuotas šalies netinkamo procesinio elgesio faktas. Šios teisės normos taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis elgesys, bet toks, kuris nekelia abejonių dėl jai atsidulios šalies nesąžiningumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-1075/2020](#), 18 punktą; 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-188-403/2020](#), 28 punktą).
266. Kasacinis teismas, nagrinėdamas šią bylą pirmą kartą, nurodė, jog ieškovė ir tretieji asmenys kreipėsi į teismą gindami savo galimai pažeistas teises. Šiuo atveju vien kreipimasis į teismą, kitai šaliai vertinant tokius reikalavimus kaip nepagrįstus, savaime nesudaro pagrindo tokiu kreipimuisi į teisę vertinti kaip galimo piktnaudžiavimo. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, jog konkretus šalių elgesys proceso metu gali būti reikšmingas, be kita ko, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-186-403/2021](#), 275 punktą).
267. Nagrinėjant atvejį, grįždami [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymą, tretieji asmenys teigė, jog atsakovai visu proceso metu demonstravo netinkamą procesinį elgesį, o konkrečiai – 2008 m. rugsejo 23 d. išskė bylą, atsakovai beveik trejus metus vengė priimti ieškinį ir slėpė savo atstovus Lietuvoje; Rygos tarptautinio oro uosto elgesys lėmė, kad procesiniai dokumentai turėjo būti įteikti per Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos įgaliotus institucijas; siekdami vilkinti procesą, atsakovai teismui teikė nepagrįstus, tapachais arba savo esme itin panašius faktinius pagrindus reikiams prašymams bei atskruosius skundus dėl teismo jau išspręstų klausimų; visi atsakovai teikė prašymai ir atskirinei skundai buvo atmesti, o Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 23 d. nutartimi atsakovų nepagrįsti procesiniai reikalavimai įvertinti kaip piktnaudžiavimas savo teisėmis; atsakovai pateikė 51 nepagrįstą prašymą; 4 iš 6 prašymų sustabdyti bylą buvo pateikti iš anksto suplanuotų ir vykstančių bylos nagrinėjimo iš esmės posėdžių metu. Trečiųjų asmenų vertinimu, toks netinkamas atsakovo procesinis elgesys turėjo būti pripažintas pagrindu bylinėjimosi išlaidų atsakovams neatlyginti.
268. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto procesinį elgesį, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teismas, nusprendė, kad jis nesudaro pagrindo nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintą išimtį. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, trečiųjų asmenų nurodomas kaip netinkamas atsakovo procesinis elgesys neaiškinytas tokiu, kuris nekeltų abejonių dėl atsakovo nesąžiningumo.
269. Ši išvada buvo grindžiama tuo, kad, pirmą, ilgesnis laiko tarpas nuo civilinės bylos iškėlimo iki ieškimo įteikimo, tikėtina, nemaža dalmi nulemtas bylos tarptautinio pobūdžio, o ne neabejotino atsakovo nesąžiningumo. Be to, tretieji asmenys nepagrindė ir nepateikė įrodymų, kad dėl užsitęsusių procesinių dokumentų įteikimo padidėjo bylinėjimosi išlaidos. Antra, bylą su sudėtinga, didelės apimties, todėl suprantama, kad per tokį ilgą bylos nagrinėjimo laikotarpį atsakovai galėjo pateikti daug ir įvairių procesinių prašymų bei skundų, įgyvendindami įstatymų jiems garantuotas procesines teises. Tai, kad šie prašymai ir (ar) skundai nebuvo patenkinti, savaime nesudaro pagrindo spręsti, kad jų pateikimas buvo piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, byloje nebuvo duomenų, kurie patvirtintų atsakovus buvus nesąžiningus, kreipiantis į teismą su prašymais ir (ar) skundais šioje byloje.

Trečia, šalys turi teisę iki baigiamųjų kalbų teikti prašymus stabdyti civilinę bylą, ją nagrinėjant žodinio proceso tvarka.

270. Įvertinus trečiųjų asmenų apeliacinių skunda, pirmiau minėtas apeliacinės instancijos teismo išvadas, nėra pagrindo sutikti su trečiųjų asmenų kasacinio skundo argumentais, kad apeliacinės instancijos teismas priėmė sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo iš esmės neatlikęs būtinos atsakovų procesinio eilės analizės ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis). Šio atveju iš apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo matyti, jog teismas pasisakė dėl pagrindinių apeliacinio skundo argumentų ir nusprendė, jog trečiųjų asmenų nurodomas kaip netinkamas atsakovų procesinis eilės netaikytinas tokia, kuris nekeltų abejonų dėl atsakovų nesąžiningumo.
271. Teisėjų kolegijos vertinimu, trečiųjų asmenų kasaciniam skunde taip pat nepagrįstai nurodoma, kad bylos sudėtingumą ir didelę apimtį, tarptautinį elementą ir atsakovų prašymų laiką apeliacinės instancijos teismas traktavo kaip [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymą eliminuojančius kriterijus.
272. Kaip matyti iš teismo procesinio sprendimo, apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl nurodytų prašymų, be kita ko, atsižvelgė į bylos sudėtingumą, apimtį, trukmę, tačiau negalima daryti išvados, kad teismas šiuos aspektus suabsoliutino ar įvardijo kaip [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymą eliminuojančius pagrindus. Priešingai, sprendžiant dėl procesinio eilės, pateiktų prašymų, konkrečiu atveju buvo atsižvelgta į paties ginčo pobūdį, taip pripažįstant, kad kompleksiniai, sudėtingi teisės klausimai, ilgai vykęs bylos nagrinėjimas galėjo lemti didesnę prašymų skaičių. Iš ESTT praktikos taip pat matyti, jog sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų yra atsižvelgiama į ginčo dalyką ir pobūdį, jo svarbą Sąjungos teisės požiūriu, bylos sudėtingumą, darbo, kurį dėl teismo proceso turėjo atlikti procese dalyvavę atstovai ar patarėjai, apimtį (Teisingumo Teismo 2013 m. lapkričio 14 d. nutartis *Schwaerner Fischwaren GmbH prieš Rügen Fisch*, C-582/11 P-DEP, 27, 28 punktai). Tokiu būdu yra pripažįstama, jog atitinkamais atvejais pati bylos esmė, ginčo klausimai, byloje atliekami teismų procesiniai veiksmai gali lemti aktyvesnį proceso šalių naudojimąsi procesinėmis teisėmis.
273. Priešingų išvadų dėl netinkamo [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo neleidžia daryti ir trečiųjų asmenų kasaciniame skunde nurodyti argumentai, abstraktus pateiktų prašymų skaičiaus įvardijimas.
274. Kaip pagrįstai nurodė apeliacinės instancijos teismas, šalių procesinės teisės ir pareigos išvardytos [CPK 42 straipsnio](#) 1 dalyje, o šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad šalys joms priklausančioms procesinėmis teisėmis privalo naudotis sąžiningai, privalo veikti siekdamas, kad byla būtų išnagrinėta greitai ir teisingai, domėtis nagrinėjamos bylos eiga, pasirūpinti tinkamu atstovavimu, pateikti įrodymus, pranešti teismui apie ketinimą nedalyvauti teismo posėdyje ir nurodyti nedalyvavimo priežastis. Jei šalis šių reikalavimų nesilaiko, jos eilės gali būti pripažintos tiknaudživimu procesinėmis teisėmis ([CPK 95 straipsnio](#) 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-1075/2020](#), 18 punktas).
275. Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kad ši byla yra itin sudėtinga, truko ilgą laiko tarpą, todėl natūralu, kad proceso metu buvo teikiami prašymai, įvairūs įrodymai, be kita ko, reaguojant į teismų atliekamų procesinius veiksmus byloje. Pakartotinių prašymų teikimą gali lemti ir pakitusios faktinės aplinkybės. Todėl vien pateiktų prašymų, dokumentų skaičius nesudaro pagrindo savaime šalių eilęsi vertinti kaip tiknaudživimą procesinėmis teisėmis. Taigi savaime tokių prašymų teikimas negali būti traktuojamas kaip tiknaudživimas procesinėmis teisėmis. Priešingai aiškinant teisinį reguliavimą, tai sudarytų prielaidas atgrąžinti proceso šalis naudotis joms suteiktomis procesinėmis teisėmis bei veiksniniais įgyvendinti teisę į teismingą gynybą.
276. Kaip minėta, atsižvelgiant į [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintos teisės normos išimtinį pobūdį, jos taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis eilės, bet toks, kuris nekeltų abejonų dėl jį atlikusios šalies nesąžiningumo. Šio atveju nėra pateikta pagrįstų argumentų, leidžiančių spresti, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai vertino konkretų proceso šalių procesinį eilęsi ir nepagrįstai netaikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies. Šio atveju nebuvo pagrįsta, kad tam tikri, konkretūs procesiniai veiksmai buvo atliekami veikiant prieš teisingą ir operatyvų bylos išnagrinėjimą. Dėl šių priežasčių nėra pagrindo teigti, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį.

Dėl bylos procesinės baigties

277. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai sprendė klausimus dėl SESV101 ir 102 straipsnio taikymo. Teismas pagrįstai pripažino, kad byloje nebuvo nustatyta šių straipsnių pažeidimo. Teisėjų kolegija taip pat sutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, jog, nesant nustatytų atsakovų neteisėtų veiksmų, kaip vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, nebuvo teisinio poreikio svarstyti dėl kitų civilinės atsakomybės sąlygų buvimą. Taip pat apeliacinės instancijos teismas teisingai taikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį, sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo iš trečiųjų asmenų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

278. Remiantis [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalimi, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
279. Byloje atmetus ieškovės ir trečiųjų asmenų kasacinius skundus, atsakovai įgyja teisę į patirtų bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimą.
280. Pažymėtina, kad, remiantis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 73 straipsnio 1 dalimi, bankroto proceso išlaidas sudaro bankroto proceso administravimo išlaidos. Nebaigtinis bankroto proceso administravimo išlaidų sąrašas nurodytas JANĮ 73 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad bankroto proceso administravimo išlaidas sudaro ir bylinėjimosi, ir sprendimų vykdymo išlaidos (JANĮ 73 straipsnio 2 dalies 7 punktas). Kasacinio teismo išaiškinta, kad nustatant, ar išlaidos priskirtinos prie administravimo išlaidų, visų pirma reikia atsižvelgti į tokių išlaidų paskirtį, teisinę prigimtį, subjektus, kurių naudai tos išlaidos apmokamos, taip pat jų atsiradimo laiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-67/2014](#)).
281. Šio atveju ieškovė pareiškė reikalavimų atsakovams dėl jai galimai padarytos žalos atlyginimo. Toks ieškinyš buvo reikšiamas ieškovės ir jos kreditorių interesais, todėl laikytina, kad atsakovų patirtos bylinėjimosi išlaidos dėl ieškovės pareiktų reikalavimų yra susijusios su jos bankroto procesu ir priteisintos iš jos bankroto proceso administruoti skirtų lėšų.
282. Atsakovas Tarptautinis oro uostas „Ryga“ prašo priteisti iš ieškovės 7046,51 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, atlyginimo ir iš trečiųjų asmenų – 4003,49 Eur bylinėjimosi išlaidų patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo. Bylinėjimosi išlaidų realumą, būtinumą patvirtinančius duomenis pateikti.
283. Prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų dydis iš ieškovės ir trečiųjų asmenų viršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.), 7, 8,4 punktuose nurodytų maksimalių dydžių už atsiliepinimą į kasacinį skundą (atitinkamai 2662,88 Eur (1,7 x 1566,4 Eur (2021 m. 2 ketv.)). Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovo prašyme priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą nurodyti argumentai dėl bylos kasaciniame teisme sudėtingumo nesudaro pagrindų naikinti bylinėjimosi išlaidų skirstymo taisyklę.
284. Taigi atsakovui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ iš ieškovės BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ bankroto proceso administravimo išlaidoms skirtų lėšų priteistina 2662,88 Eur, o iš trečiųjų asmenų AB „Vertas management“ ir UAB „VA REALS“ priteistina lygionis dalimis po 1331,44 Eur iš kiekvieno.
285. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ prašo priteisti iš ieškovės 2849,60 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ir iš trečiųjų asmenų – 1424,8 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo. Bylinėjimosi išlaidų realumą, būtinumą patvirtinančius duomenis pateikti.
286. Prašomas priteisti šių bylinėjimosi išlaidų dydis iš ieškovės viršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.), 7, 8,14 punktuose nurodytų maksimalių dydžių už atsiliepinimą į kasacinį skundą (atitinkamai 2662,88 Eur (1,7 x 1566,4 Eur (2021 m. 2 ketv.)).
287. Taigi atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ iš ieškovės BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ bankroto proceso administravimo išlaidoms skirtų lėšų priteistina 2662,88 Eur, o iš trečiųjų asmenų AB „Vertas management“ ir UAB „VA REALS“ priteistina 1424,8 Eur lygionis dalimis po 712,40 Eur.
288. [CPK 96 straipsnio](#) 6 dalyje nustatyta, kad jeigu iš šalies pagal šį straipsnį į valstybės biudžetą išieškotina bendra suma yra mažesnė už teisingumo ministro kartu su finansų ministru nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, teismas tokios sumos nepriteisia ir ji nėra išieškoma. Kadangi procesinių dokumentų įteikimo išlaidos neviršija 5 Eur dydžio sumos, jos nepriteisinos ([CPK 96 straipsnio](#) 6 dalis, Lietuvos Respublikos teisingumo ir finansų ministrų 2020 m. sausio 13 d. įsakymas Nr. 1R-19/1K-2).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 28 d. sprendimą palikti nepakeistą.
- Priteisti iš ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“ (j. a. k. 120863887) administravimo išlaidoms skirtų lėšų 2662,88 Eur (du tūkstančiai šeši šimtai šešiasdešimt du Eur ir 88 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo atsakovui valstybinei akcinei bendrovei Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ (j. a. k. 4003028055).
- Priteisti iš ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“ (j. a. k. 120863887) administravimo išlaidoms skirtų lėšų 2662,88 Eur (du tūkstančiai šeši šimtai šešiasdešimt du Eur ir 88 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ (j. a. k. 40003245752).
- Priteisti iš trečiųjų asmenų akcinės bendrovės „Vertas Management“ (j. a. k. 124211277) ir uždarosios akcinės bendrovės „VA REALS“ (j. a. k. 300085758), lygionis dalimis po 1331,44 Eur (vieną tūkstantį tris šimtus trisdešimt vieną Eur ir 44 ct) iš kiekvieno, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui valstybinei akcinei bendrovei Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ (j. a. k. 4003028055).
- Priteisti iš trečiųjų asmenų akcinės bendrovės „Vertas Management“ (j. a. k. 124211277) ir uždarosios akcinės bendrovės „VA REALS“ (j. a. k. 300085758), lygionis dalimis po 712,40 Eur (septynis šimtus dvyliką Eur ir 40 ct) iš kiekvieno, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ (j. a. k. 40003245752).
- Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Davidonienė

Rudėnaitė

Simiškiškis